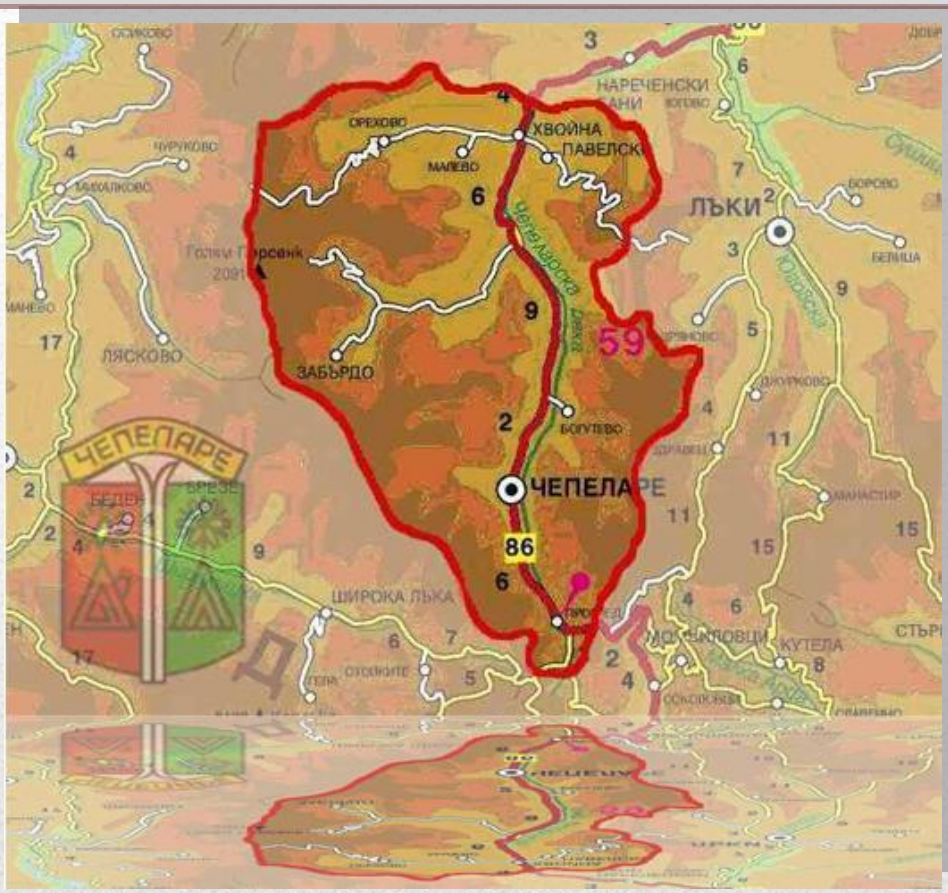

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ

2014 – 2020 г.

ПРОЕКТ

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет" 2007 – 2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 9

ВЪВЕДЕНИЕ 12

I. Част 15

РОЛЯ, ЗНАЧЕНИЕ И ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ 15

1. Времеви и пространствен обхват на общинския план 15

2. Цел и насоки на Общинския план за развитие 15

3. Законодателна рамка 16

4. Стратегическа рамка 17

II. Част 19

АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ 19

1. Обща характерисктика 19

2. Анализ на природно-ресурсния потенциал на община Чепеларе 20

2.1. Местоположение 21

2.2. Релеф 23

2.3. Полезни изкопаеми 24

2.4. Физико-географски процеси 25

2.5. Хидрогеоложки условия 25

2.6. Почви 26

2.7. Климат 28

2.8. Води и водни ресурси 31

2.9. Растителен свят 32

2.10. Животински свят 33

3. Конкурентноспособност на икономиката 34

3.1. Обща характеристика на икономиката 34

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

3.2. Туризъм 44
3.3. Промишленост 52
3.4. Земеделие 54
3.5. Горско стопанство 60
3.6. Търговия и услуги 62
3.7. Инвестиции 66
3.8. Тенденции и процеси в развитието на икономиката 67
3.9. Заетост и безработица 69
3.10. Обобщения и изводи 75
4. Анализ на тенденциите и процесите в социалната сфера 77
4.1. Демографска характеристика и тенденции 77
4.2. Социални услуги 87
4.3. Здравеопазване 88
4.4. Образование 91
4.5. Култура и културно наследство 94
4.6. Спорт 116
4.7. Обобщени изводи за състоянието и тенденциите, проблемите и потребностите 120
5. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията 121
5.1. Транспортна инфраструктура 121
5.2. Водоснабдителна и канализационна инфраструктура 125
5.3. Депа за твърди битови отпадъци 128
5.4. Енергийна инфраструктура 130
5.5. Комуникационна инфраструктура 132
5.6. Териториално-урбанистична структура на територията 134
5.7. Изводи за инфраструктурното развитие 140
6. Екологично състояние на общината 140
6.2. Компоненти и въздействия на околната среда 140
6.3. Биоразнообразие и защитени територии 146

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

6.4. Управление на отпадъците 150

6.5. Зелени площи в населените места 159

6.6. Изводи и обобщения на проблемите, тенденциите и насоките за развитие в областта на околната среда 160

7. Управление и административен капацитет 161

7.1. Структура на общинската администрация 161

ФИНАНСОВ КОНТРОЛЬОР 163

7.2. Общински бюджет 164

III. Част 169

SWOT-АНАЛИЗ 169

IV. Част 172

СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ В ПЕРИОДА 2014-2020 г. 172

1. Използвани принципи и подходи 172

2. Стратегическа рамка на Общинския план за развитие 2014-2020 г. 172

2.1. Визия 172

2.2. Цели и приоритети за развитие на Община Чепеларе за периода 2014-2020 г. 173

V. Част 185

ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА 185

VI. Част 191

СИСТЕМА ОТ ИНДИКАТОРИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА 191

1. Подход за разработването на системата от индикатори 191

2. Източници на информация 191

3. Видове индикатори 192

3.1. Индикатори за въздействие 193

3.2. Индикатори за резултат 196

VII. Част 202

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, АКТУАЛИЗАЦИЯ И ОЦЕНКА 202

VIII. Част 207

ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ 207

IX. Част 208

ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ .. 208

X. Част 209

ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ .. 209

XI. Част 210

ПРИЛОЖЕНИЯ 210

СЪДЪРЖАНИЕ НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1 Население в община Чепеларе 20
Фигура 2 Местоположение на община Чепеларе 21
Фигура 3 Карта на община Чепеларе 22
Фигура 4 Административни граници на община Чепеларе 23
Фигура 5 Заети в община Чепеларе по образование към 01.02.2014 г. 70
Фигура 6 Относителен дял на населението в област Смолян по общини 78
Фигура 7 Селско и градско население 79
Фигура 8 Йерархична система от градове-центрове, Национална стратегия за регионално развитие на Република България 135

СЪДЪРЖАНИЕ НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1 Климат 30
Таблица 2 Предприятия 35
Таблица 3 Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия ... 36

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Таблица 4 Относителен дял на предприятията от 10 до 49 заети лица в общия брой предприятия 38
Таблица 5 Основни показатели на стопанските единици според броя на заетите (нефинансов сектор) 40
Таблица 6 Относителен дял на предприятията от 50 до 249 заети лица в общия брой предприятия 42
Таблица 7 Нетни приходи от продажби на един жител 44
Таблица 8 Общи данни за средствата за подлон и местата за настаняване по години 45
Таблица 9 Категоризирани туристически обекти в населените места в общината 46
Таблица 10 Видове туристически обекти 46
Таблица 11 Брой на средствата за подслон и реализирани нощувки 47
Таблица 12 Реализираните нощувки (общо и в т.ч. чужденци) по години в хотелите 48
Таблица 13 Кооперации, в който участва община Чепеларе 53
Таблица 14 Структура на територията на община Чепеларе 54
Таблица 15 Структура на поземлените ресурси в общината 55
Таблица 16 БАЛАНС по видове собственост общо за Общинска служба земеделие 55
Таблица 17 Брой за наличните видове животни на територията на община Чепеларе 57
Таблица 18 Справка за продуктивността на животните към 31.12.2013 г. 58
Таблица 19 Общински гори 60
Таблица 20 Основни търговски обекти 62
Таблица 21 Търговски обекти за промишлени стоки 63
Таблица 22 Видове категоризирани търговски обекти 65
Таблица 23 Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи в община Чепеларе 66
Таблица 24 Придобити дълготрайни материални активи в община Чепеларе 67
Таблица 25 Данни за населението в под трудоспособна възраст, трудоспособна възраст и над трудоспособна възраст в община Чепеларе през 2010, 2011 и 2012 г. 70
Таблица 26 Коефициент на възрастова зависимост 72
Таблица 27 Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение 72
Таблица 28 Динамика на безработицата 73
Таблица 29 Справка за субсидираната заетост по програми и проекти в периода 2007-2014 г. 74
Таблица 30 Гъстота на населението 80
Таблица 31 Живородени в периода 2006 – 2013 г. 80
Таблица 32 Основни демографски показатели за община Чепеларе 81
Таблица 33 Сключени бракове и бракоразводи 81
Таблица 34 Починали в периода 2006 – 2013 г. 82
Таблица 35 Естествено движение на населението 82

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Таблица 36 Механично движение на населението в периода 2003 – 2012 г. 83
Таблица 37 НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ ПО МЕСТОЖИВЕЕНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ КЪМ 01.02.2011 ГОДИНА 85
Таблица 38 Население по етнически групи и възраст..... 85
Таблица 39 НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ ПО ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ И СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ КЪМ 01.02.2011 ГОДИНА 86
Таблица 40 Амбулатория за индивидуална практика за първична медицинска помощ 89
Таблица 41 Амбулатория за групова практика за първична медицинска помощ 90
Таблица 42 Амбулатория за индивидуална практика за специализирана медицинска помощ..... 90
Таблица 43 Амбулатория за групова практика за специализирана медицинска помощ 90
Таблица 44 Детски градини на територията на общината 93
Таблица 45 Културни обекти на територията на община Чепеларе..... 101
Таблица 46 Читалища, материална база и състави на територията на общината..... 110
Таблица 47 Културен календар 111
Таблица 48 Спортни обекти в общината 118
Таблица 49 Състояние на пътната инфраструктура на територията на общината..... 122
Таблица 50 Пътна мрежа в общината 123
Таблица 51 Специфичното битово потребление 125
Таблица 52 Водопотребление на община Чепеларе през 2011 г. 126
Таблица 53 Категоризация на общините 136
Таблица 54 Категоризация на населените места 136
Таблица 55 Жилищна осигуреност 137
Таблица 56Жилищни сгради по конструкция на сградата 138
Таблица 57 Основни характеристики на жилищата 139
Таблица 58 Жилищни сгради по вид на сградата 139
Таблица 59 Концентрации на ФПЧ$_{10}$ в община Чепеларе (Източник РИОСВ – Смолян) 141
Таблица 60 Данни от проведените измервания свързани с КАВ на територията на община Чепеларе (Данни РИОСВ – Смолян) 141
Таблица 61 Състояние на водните тела в община Чепеларе..... 143
Таблица 62 Количества битови отпадъци и норма на натрупване..... 151
Таблица 63 Морфологичен състав на отпадъците в община Чепеларе 152
Таблица 64 Количество отпадък, генериран на територията на комплекса при норма от 1,5кг./т./ден. 153
Таблица 65 Количества разделно събрани рециклируеми отпадъци за 2007г. 153
Таблица 66 Източници на производствени отпадъци 154
Таблица 67 Услуги по управлението на отпадъците в общината 155

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Таблица 68 Количеството и обем на контейнерите в община Чепеларе..... 156
Таблица 69 Разположение и брой на съдовете за битови отпадъци по населени места в община Чепеларе..... 156
Таблица 70 Специализирана техника за обслужване на населените места..... 157
Таблица 71 Блгоустроеност 159
Таблица 72 Справка за приходи – бюджет 2007-2013 г..... 164
Таблица 73 Справка на данъчните и неданъчните собствени приходи в периода 2007-2013 г. ... 165
Таблица 74 Структура на планираните разходите на община Чепеларе..... 167
Таблица 75 Общински разходи..... 168
Таблица 76 Индикативна финансова таблица (в хил.лв.)..... 188
Таблица 77 Система за наблюдение и оценка на общинския план 206

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

Агенция ПИ	Агенция „Пътна инфраструктура“
АУЕР	Агенцията за устойчиво енергийно развитие
ГОП	Годишен оперативен план
ДЦСХ	Дневен център за стари хора
ЕЕСМ	Единната електронна съобщителна мрежа
ЕИП	Европейско икономическо пространство
ЕМФ	Европейска младежка фондация
ЕТС	Европейско териториално сътрудничество
ЖСТР	Жилищно строителство и териториално развитие
ЗМО	Звено за мониторинг и оценка
ЗЕС	Закон за електронните съобщения
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ИА ЕСМИС	„Електронни съобщителни мрежи и информационни системи"
LLL	Life Long Learning/Учене през целия живот
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местна инициативна група
МИП	Министерство на инвестиционното проектиране
МК	Министерство на културата
ММС	Министерство за образованието и спорта
МОН	Министерство на образованието и науката
МФК	Международен фонд Козлодуй
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МТИТС	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Националната стратегия за регионално развитие
НКПР	Националната концепция за пространствено развитие
НФМ	Норвежки финансов механизъм
НЦЕМПИ	Национален център „Европейски младежки програми и инициативи“
ОбС	Общински съвет
ОКЛ	Оптични кабелни линии
ОПИК	Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОП „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“	Оперативна програма „Добро управление“
ОДЗ	Обединено детско заведение
ОДК	Общински детски комплекс
ОПНИЕВИ	Общинска Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ОПР	Общински план за развитие
ОПРР	Оперативна програма „Региони в растеж“
ОПРЧР	Оперативна програма развитие на човешките ресурси
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОСИПТТ	Общинска собственост, инвестиционна политика, търговия и туризъм
Програма ЗиСИ	Програма на ЕС за заетост и социални иновации
ПИП „РУРР“	Публичната инвестиционна програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите"
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
РИО	Регионален инспекторат по образование
РДСП	Регионална дирекция социално подпомагане
СМР	Стратегия за местно развитие

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

СФУК	Система за финансово управление и контрол
ТБО	Твърди битови отпадъци
УО	Управляващ орган
ФПСПБТК	Фонд за подпомагане на страните при природни бедствия и технологични катастрофи
ЦДГ	Целодневна детска градина
ЮЦДП-Смолян	Южноцентрално държавно предприятие - Смолян

ВЪВЕДЕНИЕ

Общинският план за развитие на община Чепеларе за периода 2014 -2020 г. е документ за стратегическо планиране на устойчиво интегрирано развитие на територията на общината, който се разработва в съответствие с предвижданията на Областната стратегия за развитие на област Смолян и Регионалния план за развитие на ЮЦР за периода 2014 - 2020 г.

Планът е разработен съгласно изискванията на Закона за регионално развитие (ЗРР), Правилника за неговото прилагане (ППЗРР) и Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020), Общински планове за развитие (2014-2020) одобрени със Заповед № РД-02-14-2402/22.11.2011 г. на Министъра на регионалното развитие и благоустройството.

В съответствие с изискванията на Методическите указания, Общинският план за развитие на община Чепеларе за 2014-2020 г. отчита заложените цели и приоритети в документите от по-високо йерархично равнище на национално ниво (Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022, Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025, Регионален план за развитие на ЮЦР за 2014-2020 г. и ОСР на Област Смолян.).

Общинският план за развитие на община Чепеларе като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие.

Планът надгражда ОПР 2007-2013 на община Чепеларе и „Програма за реализация на Плана за развитие на община Чепеларе за периода 2007 – 2013 г. Действащият до края на 2013 г. общински план беше оценен като адекватен на контекста, потребностите и потенциалите на общината, но не напълно успял да реализира целите си. Следвайки принципа за приемственост, новият ОПР запазва стратегическата насоченост на стария план за развитие, като го надгражда с цели и приоритети, гарантиращи съответен принос на община Чепеларе към регионалните и националните ангажименти по стратегията „Европа 2020", както и пълно покритие на финансируемите мерки по новия пакет оперативни програми.

Общинският план на община Чепеларе 2014-2020 г. се създава преди окончателното приемане на Оперативните програми за 2014-2020 г., чрез финансиране от които се очаква да се реализират значима част от планираните инициативи.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Общинският план за развитие определя средносрочните цели и приоритети за развитие през новия програмен период, т.е. ОПР определя стратегическата рамка, като интегрира икономическите, екологичните, социалните и инфраструктурните аспекти на желания устойчив и балансиран растеж на територията на общината. Документът отразява новите политически директиви на ЕС за интегриран подход в планирането, ориентиран към използване на потенциалите и залагащ на партньорства, пространствена и времева координация, както и концентрация върху ограничен брой подбрани приоритети в условията на световната криза.

Общинският план за развитие съдържа анализ на икономическото и социално развитие на общината, анализ на силните и слабите страните, възможностите и заплахите, стратегическата рамка за развитие за периода 2014-2020, която е насочена към актуалните проблеми и нужди на общината и същевременно включва местния потенциал в реализирането на целите и приоритетите за развитие, общ преглед на местния административен потенциал и ресурси за реализация на плана, системата от индикатори за организиране на наблюдението, оценката и актуализацията на плана, описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

При съставянето на ОПР 2014-2020 са отчетени следните принципни изисквания, които реално отразяват протичащите процеси в общината:

- Степен на въздействие на демографското, социално-икономическото и инфраструктурното развитие на територията, което активизира или задържа местното развитие;

- Координираност и съответствие, които гарантират, че стратегическият документ е в съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство и опазването на околната среда за територията на общината.

- Активно включване на заинтересованите страни, което цели да повиши устойчивостта на взетите решения, както и да осигури широка обществена подкрепа за ефективна реализация на планираните проектни инициативи. За целта бяха проведени обсъждания с представителите на неправителствени организации, бизнеса, администрацията и гражданите в общината.

При актуализацията на стратегическата част на Общинския план за развитие са съобразени следните принципи:

- *реализъм* - ясно и реалистично са формулирани целите на ОПР;
- *устойчивост и интегрираност* – съдържащите се в ОПР задачи, мероприятия и конкретни дейности са съобразени с местните ресурси, интегрирани и координирани са поредица от инициативи в отделни сектори в търсене на техния

дългосрочен ефект върху изпълнението на формулираните цели, без да се нарушават местните културни и природни ресурси;

- *приемственост* - актуализацията на Общинския план за развитие осигурява приемственост на завършилия свето действие ОПР 2007-2013 г. и включване на нереализираните от него, адекватни на обстановката и новите изисквания проекти в ОПР 2014-2020 г.

Изработеният Общински план за развитие 2014-2020 ще подпомогне общинската администрация при провеждането на политики за създаване на условия за ефективно справяне с предизвикателствата на изоставащото и небалансирано социално-икономическо развитие и влошаващите се качествени характеристики на човешкия потенциал в условията на икономическа и демографска криза.

Приоритетни в плана са мерките и дейностите за икономическото съживяване на територията и инфраструктурното й развитие, за повишаване на конкурентоспособността на местната икономика, намаляване на безработицата и повишаване на трудовата заетост, както и за овладяване на негативните демографски тенденции.

I. Част РОЛЯ, ЗНАЧЕНИЕ И ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

1. *Времеви и пространствен обхват на общинския план*

Във фокуса на Общинския план за развитие е поставено развитието на община Чепеларе, през следващите седем години в периода от 2014 до 2020 г.

Териториалният обхват на документа обхваща населените места на община Чепеларе, като при планирането на местната политика се отчитат нейните специфики, местни ресурси и особеностите на нейната структура и обособеност, свързаност и социално-икономически характеристики.

По същество Общинският план и Програмата към него са инструмент за управление на общината през Втория планов период от членството на България в ЕС (2014 – 2020).

2. *Цел и насоки на Общинския план за развитие*

Общинският план за развитие на Община Чепеларе за периода 2014-2020 г. определя в средносрочен план общата рамка и насоките за развитие на общината, които съответстват на целите и приоритетите на по-високите нива и които обуславят постигането на устойчивост в развитието на общинската териториална и местна общност.

Стратегическата рамка е широкообхватна и се съобразява както с разнородните социално-икономически политики на държавата, така и с характеристиките на регионалните особености и идентифицирания местен потенциал за развитие.

При определяне на визията и стратегическите цели на община Чепеларе за периода 2014 - 2020 година се изхожда от Стратегията на ЕС „Европа 2020", Националната програма за развитие: България 2020, Националната стратегия за регионално развитие, Областната стратегия за развитие на област Смолян за периода 2014 – 2020 г., изпълнения План за развитие на община Чепеларе 2007 – 2013 г. и други секторни стратегически документи на общинско и регионално ниво.
По-конкретно при разработването на ОПР на община Чепеларе за периода 2014-2020 г. бяха съобразени следните насоки и изисквания:

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- Съответствие на плана с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС;
- Координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности;
- Осигуряване на информация и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие;
- Методологическите работни документи на ЕК за използване на индикатори и извършване на оценки;
- Спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници.

Отчетени са и реалните оценки направени в анализа на социално-икономическото развитие, препоръките, дадени в Областната стратегия за развитие за община Чепеларе, анализа на силните, слабите страни, възможностите и заплахите за общината, както и резултатите от изпълнението на проекти по оперативните програми, финансирани от фондове на ЕС и новите цели и приоритети на Кохезионната политика на ЕС.

Данните от анализа на текущото състояние показват, че община Чепеларе се нуждае от ускоряване на социално-икономическото развитие, за целта трябва да се мобилизира в максимална степен целия местен ресурсен, човешки, инвестиционен, информационен и др. потенциал, за да се усвоят ефективно националните и европейските възможности за финансиране. През предстоящия планов период трябва да се прилага интегриран подход за развитие на територията, което изисква съчетаването на политики и мерки, които да въздействат върху човешкия, иновационния, инфраструктурния и природно-културен потенциал комплексно.

Йерархията на понятията в ОПР на община Чепеларе е: Визия, Стратегически цели, Приоритети, Специфични цели, Мерки и Проекти/Дейности.

3. Законодателна рамка

Стратегическата част на ОПР за периода 2014-2020 г. набелязва насоките на развитие на общината във всички сфери на социално-икономическия живот. Тя кореспондира пряко и се съобразява изцяло със заложената нормативна и стратегическа рамка на регионалното развитие на регионално и национално ниво.

Общинският план за развитие на Община Чепеларе е един средносрочен документ, който съгласно Чл. 13. (1) от ЗРР, Общинският план за развитие определя средносрочните цели и приоритети за развитието на общината в съответствие с Областната стратегия за

развитие. Съдържанието на плана е съобразено с изискванията на Чл. 13. (2) на ЗРР и тези на Методическите указания на МРРБ за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020) и Общински планове за развитие (2014-2020).

ОПР осъществява връзката и единството между документите на областно и градско ниво, въведени от Закона за регионалното развитие и Закона за устройство на територията. Той спомага за съгласуваността в прилагането на отделните стратегии, концепции и планове за стратегическото и устройственото планиране на националното пространство.

В съответствие с чл.13 от ЗРР, планът се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината, който организира и контролира дейностите по изработването и реализацията на ОПР. Осигуряването на публичност и участието на заинтересованите страни в процесите на създаване и прилагане на плана, е условие за подготовката на един пълноценен и законосъобразен управленски документ. Съгласно разпоредбите на ППЗРР, Кметът и Общинският съвет съвместно обезпечават прозрачността и откритостта на дейностите по ОПР.

4. *Стратегическа рамка*

Стратегията за реализация на целите и приоритетите за развитие, залегнали в Общинския план за развитие, обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните най-общи стратегически цели на развитието, определените приоритети за действие и техните специфични цели, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на предвидения пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти.

Изведените цели се разгръщат в единството на очертаните приоритетни области. По този начин се постига синергия между резултатите на отделните приоритетни области, като за осъществяването на дадена цел допринасят повече от един приоритет.

Действащото законодателство задължително изисква осигуряването на съгласуваност на ОПР с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Тези документи са:

Европа 2020

„Стратегията Европа 2020“ е най-общата рамка за развитието на Европейския съюз до края на текущото десетилетие. Основната задача пред страните членки на ЕС е да се преодолеят съществуващите проблеми, породени от сериозната криза и да се провокира нов икономически растеж, който трябва да бъде по-интелигентен, по-устойчив и по-

приобщаващ. Стратегията ясно подчертава значението на иновациите, осъзнаването на екологичните проблеми и преодоляването на социалните неравенства, като фактори за постигането на балансирано европейско развитие.

Национална програма за развитие „България 2020"

Този основен програмен документ за България поставя рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в България. Националната програма за развитие „България 2020" изразява адаптирането на приоритетите на стратегията „Европа 2020" в границите на страната. НПР БГ 2020 е насочена към осигуряването на балансирано социално-икономическо развитие в България при ускоряване на икономическия растеж и повишаване на жизнения стандарт в дългосрочен аспект.

Националната стратегия за регионално развитие

Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) продължава общата Кохезионна политика на ЕС на национално ниво. Тя цели намаляване на неравенствата между отделните региони, области и общини в страната за периода 2012 – 2020 г., като очертава подходи и средства за координация между управлението на различните сектори и условия за реализация на НПР БГ 2020.

Национална концепция за пространствено развитие

Устройството и управлението на националната територия до 2025 г., се регламентира от Националната концепция за пространствено развитие (НКПР). Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. НКПР осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии.

Регионален план за развитие на Южен централен район

В РПР на ЮЦР икономическото, социалното и териториалното сближаване са разгледани като взаимно допълващи се и подкрепящи се компоненти на единната интегрирана концепция за регионално развитие. В стратегическата част на плана е разгледана визията за бъдещо развитие на района; определени са стратегическите цели, приоритети и специфични дейности, изброени са примерни допустими дейности за изпълнение на специфичните цели. В рамките на плана е представено индикативното разпределение на ресурсите по стратегически цели и приоритети. РПР на ЮЦР е ориентиран към изпълнение на целите на Стратегия "Европа 2020" с активното участие на регионите, и в същото време със засилен акцент за териториалното сътрудничество и подход, изискващ резултати и добавена стойност.

Областна стратегия за развитие на област Смолян

Областната стратегия за развитие очертава рамката на Общинския план за развитие. ОСР на Област Смолян за периода 2014-2020 се основава на приемствеността в стратегическото планиране, формулирани са и необходимите нови цели и приоритети в синхрон с националните действия по приложението на стратегията „Европа 2020“.

II. Част АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ

1. Обща характерисктика

Община Чепеларе се намира в Средните Родопи. Нейният общински център е град Чепеларе. От всякъде градът е заобиколен от величествени борови и смърчови гори и поляни. Река Чепеларска пресича града събирайки водите на Янчовата, Камбурската и Сивковската река. През града минава основната пътна артерия на Родопите шосето Пловдив-Смолян. В последните няколко години Чепеларе се утвърждава като един от водещите ски-курортни центрове в България.

По данни от НСИ към 31.12.2012 г., общината има население 7 494 жители, от които 5254 в административния център - гр. Чепеларе, 190 в с.Богутево; 496 в с.Забърдо; 13 в с.Зорница; 50 в с.Лилеково; 140 в с.Малево; 161 в с.Орехово; 40 в с.Острица; 622 в с.Павелско; 74 в с.Проглед; 5 в с.Студенец и 449 в с.Хвойна.

Както е видно от **фигура 1,** 70 % от населението на територията на общината живее в гр.Чепеларе, а останалите 30 % от жителите населяват селата на територията на общината.

Фигура 1 Население в община Чепеларе

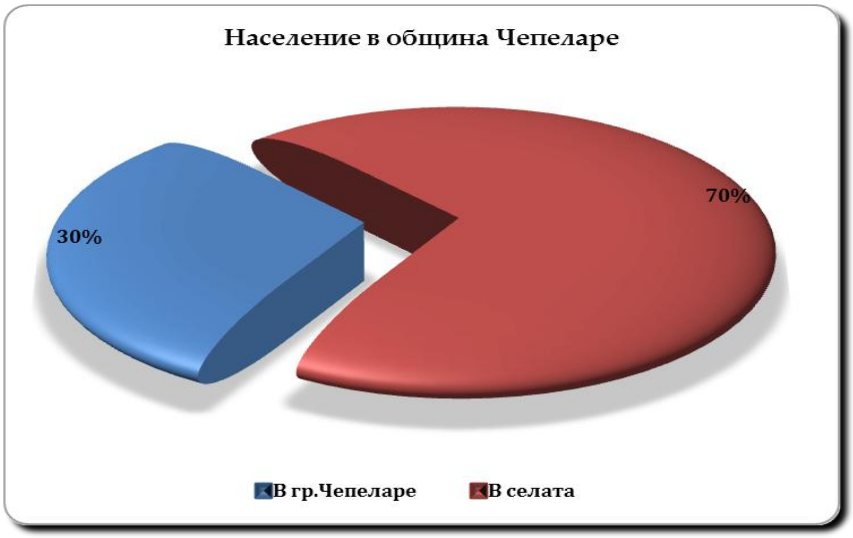

Следва да се отбележи, че Чепеларе е сред общините със силно променлив брой на пребиваващите, което е свързано с развитието на туризма. Целогодишно през хотелите и хижите в общината, както и курортните комплекси през Пампорово минават десетки хиляди туристи както от страната, така и от чужбина.

Територията на Община Чепеларе е 375 км². Това е 11,7 % от област Смолян. Общината обхваща 13 населени места, обособени в 3 кметства и 7 кметски наместничества, а именно: гр. Чепеларе – административен център на Община Чепеларе, селата Павелско, Хвойна, Забърдо, Малево, Орехово, Богутево, Острица, Лилеково, Зорница, Проглед, Дряновец, Студенец, а също така и известния зимен курорт Пампорово.

Тежките атмосферни условия и високопланинското разположение са фактор, значително увеличаващ разходите по поддържането и изграждането на пътища. Обществеността транспорт се осъществява от частни транспортни фирми. Ежедневна пряка автобусна връзка се осъществява със София, Пловдив, Смолян, Мадан, Златоград. Към по-големите населени места в района с различна интензивност се осъществяват ежедневни транспортни връзки, докато към по-малките населени места тези възможности са само в определени дни от седмицата.

2. *Анализ на природно-ресурсния потенциал на община Чепеларе*

Природно-ресурсния потенциал на територията се определя от основните природни ресурси на региона и община Чепеларе. Проучваната територия се намира в Родопите,

която в зависимост от геолого-тектонските и морфо-хидрографските характеристики се разделя на Западни и Източни, със средни надморски височини съответно 1100 и 330 ш.

Благоприятните природни условия и климатични особености на територията са подходящи за целогодишен отдих и са предпоставка за развитие на отрасли като туризъм, дърводобив, животновъдство, хранително-вкусовата промишленост и строителството.

2.1. Местоположение

Община Чепеларе се намира в Средните Родопи, в горното течение на река Чепеларска и попада в Смолянска област, Южен централен район на планиране от ниво 2.

Фигура 2 Местоположение на община Чепеларе

Общината граничи на юг с община Смолян, на изток с община Лъки, на запад с община Девин, на север и североизток с общините Асеновград и Родопи.

Фигура 3 Карта на община Чепеларе

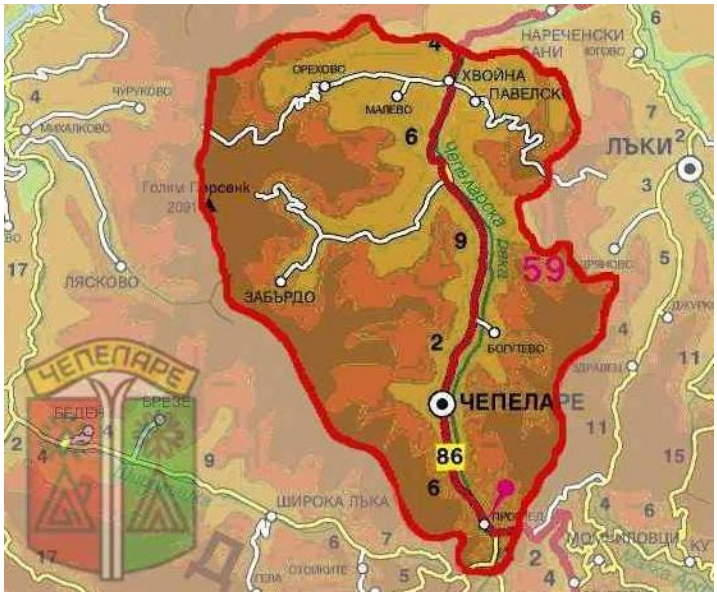

Град Чепеларе е административен център на общината, който се намира на 230 km от столицата на България София, на 80 km от регионалния център Пловдив и на 22 km от областния център Смолян и на 7 км от к.к. Пампорово. Разположен е на 1 140 м средна надморска височина. В началото на 2010 г. е открит нов граничен пункт Златоград - Термес. който свързва област Смолян с гръцката част на Родопите, така разстоянието от Чепеларе до граничния пункт с Гърция е само 75 км.

Фигура 4 Административни граници на община Чепеларе

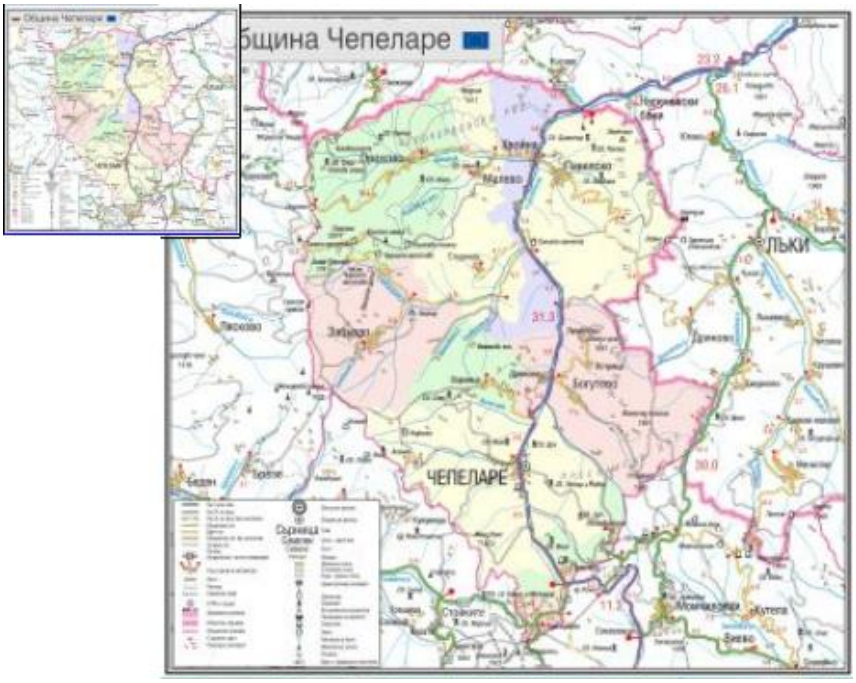

В административните граници на общината са разположени 13 населени места, от които един град – Чепеларе, който е и административен център на общината и дванадесет села: Богутево, Дряновец, Забърдо, Зорница, Лилеково, Малево, Орехово, Острица, Павелско, Проглед, Студенец и Хвойна, от които 3 имат кмет, а 7 имат кметски наместници. На територията на общината се намира и по-голямата част от националния курорт Пампорово, който със статута си на селищно образование, попада изцяло в нейните граници. Това обстоятелство е благоприятно условие за интегрирано управление на туристическите ресурси в курортно- туристическата зона на Пампорово и в прилежащата крайградска зона на града с туристически потенциал.

2.2. Релеф

Община Чепеларе се характеризира със специфичен релеф характерен за физикогеографския район на Рило-Родопската планинска област и Западнородопска подобласт. В геоморфоложко отношение Рило-Родопската област е най-старата суша по нашите земи и се характеризира с блоково-разломна структура. Планинският комплекс образува обширен масив включващ в себе си – планински ридове, долини и котловини. Изследването на неговите изложения и наклони показват потенциал за развитие на разнообразни туристически и спортни дейности, които могат да задоволяват вкусовете на хора от различни възрастови групи и с различни възможности. Характерни за общината са заоблените била и добре оформените речни долини, заедно със причудливите скални

образувания, които формират уникалността на ландшафта и неговото силно емоционално и естетическо въздействие. Към това следва да се прибави разнообразието от гледки и далечни перспективи, които се разкриват от високите върхове в слънчевите и безоблачни дни. Планината почти във всичките си части е лесно достъпна. Морфоложкият облик на територията е резултат от ерозионни процеси, свързани с едно продължително заравняване на релефа, което обуславя заобления характер на билните части.

Релефът на община Чепеларе е с типичен планински характер, с големи превишения и много стръмни до урвести склонове, които се обуславят от добре развита и гъста хидрогеографска мрежа. Преобладават наклонените хълмисти терени (48.1%), следвани от много стръмните планински склонове (33.6%). Стръмните терени са с основно сенчесто изложение и надморска височина между 1000 и 1600 м. Най-високата точка на територията е връх „Голям Персенк" – 2091 м., а най- ниската - 620 м. н. в., там където река Чепеларска излиза от района на общината. Голямата разлика в надморската височина обуславя разнообразието в горскорастителното райониране.

Западната граница на общината минава по главното било на рида Чернатица. От него при връх Карабалкан (1958 т) на североизток се отделя голямо било, водещо до м. Баш харман.

2.3. Полезни изкопаеми

Чепеларският район е представен изключително от високометаморфни скали, пресечени от пегматитови и кварцови жили. Наблюдават се инжекционни гнайси, гранитогнайси от най–долните задруги на високометаморфната серия, а в по-горните пластове - гнайси, слюдени шисти с мраморни и цеполинови прослойки и др.

Освен метаморфни скали в района са застъпени и кватерни наслаги. Това са главно делувий с незначителна мощност и алувиалните образувания на р. Чая (Чепеларска) и р. Сивковска, върху които е разположена по-голямата част от гр. Чепеларе.

Характерът на основните скали оказват съществено влияние за формирането на почви с различен механичен състав и различна запасеност с хранителни вещества и минерални соли, което заедно с релефа и климата предопределя разнообразието на растителността. В мраморите и във вулканичните скали са се развили интересни карстови форми - пещери, каменни мостове, понори и кари, скални гъби, кули и пирамиди. В обширния вулкански терен са разкрити стари вулкански гърла, запълнени със застинала лава и покрити с дебела лавова покривка, които също придават специфичен характер на релефа.

В Регистъра на находищата на полезни изкопаеми на МОСВ е регистрирано находище Ай Чал (Идентификационен номер 179400), разположено на 4.5 km на югозапад от Чепеларе и на 600 м западно от вр. Мечи Чал. В Националния баланс на запасите са заведени ресурси на гранат-дистенови шисти неметални полезни изкопаеми.

В община Чепеларе съществуват още находища на мрамор, планински кристал, аметист, гранат и корунд, но те са неразработени.

В района на с. Хвойна се експлоатира мраморна кариера за добив на варовик.

В района на с. Павелско е открит естествен извор на минерална вода, който също е неразработен.

Община Чепеларе попада в район с максимална интензивност на земетресенията I=VII-VIII, при Ks=0.05-0.10. Най-близко разположените епицентри са на около 5 км на изток-югоизток и на около 12.5 км на юг-югоизток от Чепеларе.

2.4. Физико-географски процеси

Географски районът на Чепеларската долина е в близост до Беломорието. Високите планински прегради от север спират въздействието на студените северни течения, а високите плата на Перелишкия и Преспанския масив трудно пропускат топлите въздушни маси, нахлуващи от юг. Това води до натрупване на големи снежни маси през зимата. Влагозадържането по билата подхранва висок дебит на множеството реки и потоци за по-дълъг период от време през годината. Оттичането на водите няма пороен характер, тъй като склоновете на планината са добре обрасли с растителност.

Физическата характеристика на района се определя от комбинираното въздействие на типичния европейски умереноконтинентален климат, високата надморска височина и меките и топли сухи ветрове, идващи от сравнително близко разположеното Бяло море.

В района на общината се срещат масивни и метаморфни скали. Масивните (магмени) скали са представени от гранита. Създава добри условия за развитие на дървесната растителност. Метаморфните скали са представени от мрамори, варовици, гнайси и гранитогнайси. Мраморите и варовиците са слабо податливи на ерозия и слабо изветряване. Гнайсите и гранито-гнайсите са силно податливи на ерозия, напукани са във всички посоки и създават добри условия за развитие на дървесната растителност.

В непосредствена близост до общинския център скалите са изградени от стари палеозойски видове - гнайс, гранитогнайс, кристалошисти и мрамори. Те са препокрити през терциера с млади плиткоморски образувания - мергели, варовици, пясъчници, андезити и туфи.

2.5. Хидрогеоложки условия

Геоложката обстановка предопределя формирането в района на всички основни типове подземни води - пукнатинни, карстови (карстово-пукнатинни) и порови.

Територията на община Чепеларе в хидроложко отношение се обуславя от добре развита, гъста хидрографска мрежа. Главното водно течение, което минава през територията е река Чепеларска (р.Чая до 1942 г.), която извира от седловината Рожен проход и тече на север в тясна и дълбока долина със скалисто дъно и стръмни затревени брегове, като събира водите на множество потоци и малки рекички преди да се влее в р. Марица. По-значими притоци са р. Янчовска, р. Камбурска и р. Сивковска. Коритото на реката е скалисто, не много широко, а бреговете са здрави, обрасли с дървесна и храстова растителност, като в долната част стават много стръмни, на места урвести. По течението си реката прави няколко по - големи завоя и тече при сравнително малък наклон. През по-голямата част от годината тя има постоянен дебит. Максимумът на пълноводието е по време на снеготопенето (март - април), а минимумът на дебита е в началото на есента. Макар и рядко, през летния сезон нивото на р.Чепеларска може рязко да се повиши, в резултат на обилните и продължителни проливни валежи, които от своя страна увеличават повърхностния воден отток на всички по - малки и по - големи притоци. В резултат на това пълноводие на притоците много от коларските горски пътища стават негодни за употреба, тъй като участъци от тях са изнесени от водните течения, вследствие на променените речни легла. По този начин р. Чепеларска, заедно с по - големите й притоци, нанася сериозни щети върху местната инфраструктура (пътища, временни горски складове, хидротехнически съоръжения, рибарници), а така също и върху обработваемите земи, които се намират в близост до водните течения. Така, че р. Чепеларска, заедно с притоците си, притежава в известна степен пороен характер.

В останалата част протичат много долове, някои от тях със сезонен воден отток, които се явяват като притоци.

Подземните води имат пукнатинен характер и са неравномерно разпределени на територията на общината. Под Чепеларе има карстови извори. Най-значим е "Свети Дух" каптиран още през 1923 г.

Подхранването на подземните води се осъществява чрез инфилтрация на валежите и снежните води, пониране на речни води в големите губилища в долината на р. Лопуха и последващото им пониране в по-долу лежащите мрамори и площна инфилтрация по пукнатини и разломи на гнайси и амфиболитите на Богутевската свита. Динамичните запаси са 1 m3/sec, експлоатационните запаси 0,5 m3/sec.

2.6. Почви

Почвите в община Чепеларе не се отличават с голямо разнообразие. Установените почвени различия в проучваната територия на община Чепеларе са обусловени от релефните, климатичните и растителните условия и от характера на почвообразуващите

основни скали. Почвите са представени от следните типове и подтипове: кафява горска тъмна, кафява горска преходна, кафява горска светла и планинско-горска тъмноцветна.

Преобладаващ почвен тип за този района са кафявите горски почви - 65,3%, с подтип кафява горска преходна - 44%, като те се намират в по - ниските части на общината.

Тук се срещат:

- ***Кафяви горски тъмни почви;***
- ***Кафяви горски преходни почви;***
- ***Кафяви горски светли почви;***
- ***Планинско горски тъмноцветни почви;***
- ***Хумусно - карбонати почви и др.***

Кафявите горски тъмни почви са разпространени по сенчестите изложения и долните части на склоновете и са на второ място по разпространение в района. По механичен състав са глинесто-песъчливи. Средното количество глина е около 13.5%. Реакцията на почвата е средно кисела (pH 4,80 - 5,90). В сравнение с преходните и светлите кафяви, те са по-добре запасени с хумусни вещества и са сравнително богати на азот. Обуславят богати месторастения, върху които растат високобонитетните дървостои, представени от смърч, бял бор, ела и бук.

Кафявите горски преходни почви са разпространени по склоновете с междинни изложения и по-малко на припечни и сенчести изложения и са на първо място по разпространение в района. Те имат мощен общ профил, обикновено са среднодълбоки до дълбоки и имат добре оформени хоризонти. По механичен състав са глинесто-песъчливи. Реакцията им е средно кисела. Количеството на хумуса между различните хоризонти се движи между 1,05% и 0,50%, което ги определя като средно запасени с хумус. Средното количество на общия азот е слабо. Тези почви формират свежи и свежи до влажни, среднобогати месторастения, върху които са настанени предимно смърчови, бялборови и букови дървостои.

Кафявите горски светли почви са с малка мощност на почвения профил, като в някои случаи А хоризонт е ерозиран. Срещат се предимно на припечни изложения и изпъкнали форми на терена. По механичен състав са глинесто-песъчливи. Реакцията на почвата е средно кисела. Количеството на хумуса варира от 2,43% до 0,59%. Запасите им от азотни съединения са слаби. Кафявите горски светли почви обуславят предимно бедни месторастения, върху които растат нископродуктивни широколистни издънкови

насаждения за реконструкция и борови насаждения и култури със сравнително по-добра продуктивност.

Планинско-горските тъмноцветни почви (11,8%) заемат най-високите части на общината и са слабо застъпени. Отличават се от кафевите горски почви с по-голяма мощност на хумусно-акумулативния хоризонт и значително по-кисела реакция. Хранителните съединения се натрупват в почвата, поради слабото им усвояване от растителността вследствие на късния вегетационен период. Те обуславят богати и среднобогати месторастения, върху които растат чисто смърчови и смесени с бял бор смърчови гори.

Върху карстови терени, с интразонално разпространение са хумусно - карбонатните почви (22,9%)

Значителна част от територията на общината е заета от големи горски масиви, покрити с естествена горска растителност, където липсват ерозионни процеси. Въпреки това на определени територии протичат ерозионни процеси. Те са съсредоточени главно в райони, където липсва естествена растителност на стръмни и урвести терени. Ерозионни процеси действат и по стръмните склонове по течението на реките Чепеларска, Забърдовска и Еркюприйска.

Преди 30 - 40 години, особено около населените места са били регистрирани големи ерозионни процеси, което най-често се дължи на пашата на домашни животни и изсичането на горите.

В следствие на извършените залесявания на много места ерозионните процеси са сведени до минимум.

Лекият механичен състав на почвите в района, големите наклони и силната разчлененост на терена, благоприятстват появата на ерозия, което налага залесяването им с иглолистни култури от подходящи дървесни видове, както и изграждането на дребноразмерни укрепителни съоръжения.

2.7. *Климат*

Климатът на община Чепеларе е повлиян от близостта на Средиземно море и голямата широчина на планинската верига, сложният релеф на планината и преносът на въздушни маси от по-големи географски ширини. Ареалът на общината съвпада с Планинския климатичен район от Южнобългарската климатична подобласт на Континентално-Средиземноморската климатична област. В град Чепеларе функционира климатична станция от Опорната метеорологична мрежа на страната.

Летният период се характеризира с резки изменения на климатичната обстановка, водещи от ясно слънчево време към гръмотевично-дъждовна облачност с кратки и поройни дъждове. Лятото е сравнително прохладно, с температури, по-ниски от тези в останалата част на страната.

Поради чувствителното влияние на Средиземноморието зимата е мека и топла, без големи мъгли, с продължителност 5-6 месеца. Чепеларе е най-слънчевият град в България - с 270 слънчеви дни в годината, и с изобилие от сняг през зимата. Снежната покривка се задържа сравнително дълго. В зоната до 1000 м над морското равнище тя е между 80 и 120 дни в годината, със средна дебелина 30-40 см, а в планинските части с над 1000 м надморска височина снежните дни са над 120, а дебелината на снежната покривка се движи от 80 до 120 см. Пролетта е късна, с голяма облачност и слаба мъгливост, есента е топла и суха, лятото – прохладно и късо.

Данните за температурните характеристики показват, че през януари те са средно в диапазона от -7°C до –1.5°C. През април са измерени средни температури от 1.5°C до 7.5°C. През юли температурите са от 11°C до 18°C, а през октомври - от 3.5°C до 9.5°C. Всички данни са осреднени, като средната годишна температура в Чепеларе е от 12°C до 18°C.

Интерес представляват и данните за величините на средногодишните отклонения в температурните разлики. Те са от 18°C до 20°C. Средната абсолютно максимална температура е от 23.5°C до 32°C, абсолютните минимални температури са от –20° до -18°C.

Продължителността на слънчевото греене е 2000 часа годишно, като в периода ноември-март тя е по-ниска (около 500 часа), а през април-октомври е над 1500 часа. Често явление през лятото е рязкото преминаване от ясното слънчево време към гръмотевично дъждовна облачност придружена с кратки и поройни дъждове.

Снежната покривка се задържа сравнително дълго, между 80 и 120 дни в годината, със средна дебелина за м. януари и февруари 30 – 80 см. Пролетта настъпва сравнително късно – в средата на м. май, есента е топла и суха, лятото – прохладно и свежо.

Характерно за валежите в този климатичен район е, че те имат два минимума зимен (февруари - март) и летен (август и/или септември). Максимумите им също са два - есенно-зимен (ноември-януари) и пролетен (май-юни). Средногодишната сума на валежите за района на общината е в границите 700-900 мм/кв.м.

Дъждовните валежи през пролетта са в количество от 18 до 27 литра на квадратен метър, което определя сезона като дъждовен и хладен. Летата са с валежи от 19 до 27 л/кв.м. В края на есенния период валежите са от порядъка на 16 до 24 л/кв.м, а през зимата - от 15

до 22 л/кв.м. Максимумът на валежите е през май, вторият максимум се наблюдава през зимните месеци. Общо годишните валежи са в диапазона от 70 до 96 л/кв.м.

Средният многогодишен брой дни с мъгли е 20 дни, като той е различен в рамките на годината. Най-мъгливо е през ноември, а най-ясно е през юли. Облачността е най-голяма през зимните месеци. По-благоприятен в това отношение е средноплaнинският пояс с височина от 1000 до 1700 т, където попадат Пампорово и Чепеларе. Общо облачността намалява през втората половина на лятото и в началото на есента.

Преобладаващите ветрове са от север (42%) и юг (18%), като посоката на вятъра следва посоката на долината на р. Чепеларска. Останалите посоки са слабо представени, поради силното орографско влияние. Средната годишна скорост на вятъра е ниска 1.3 m/sec, с максимум през зимата (1,7 m/sec) и минимум през началото на лятото (под 1 m/sec). И при режима на скоростта на вятъра се усеща влиянието на топографията в района.

Климатът прави този район особено подходящ за развитие на туризма през зимата, лятото и есента. Намаляването на количеството на валежите през последното десетилетие създава проблеми както по отношение на продължителността на туристическия сезон за зимни спортове, така и с водоснабдяването на селищата и курортните центрове. В определени зони от територията на общината в близост до реките съществува риск от наводнения в периоди на обилни валежи.

Таблица 1 Климат

Температура, °C	Януари: от –7 до –1,5°C Април: от 1,5 до 7,5°C Юли: от 11 до 18°C Октомври: от 3,5 до 9,5°C
Средна годишна температура, °C	От 12°C до 18°C
Валежи	Пролет: от 18 до 27л./кв.м; Лято: 19 до 27л./кв.м; Есен: 16 до 24л./кв.м Зима: 15 до 22л./кв.м
Общо количество валежи	От 70 до 96л./кв.м
Относителна влажност	78%

Преобладаващи ветрове в общината /посока/	Западни

Източник: Община Чепеларе

2.8. Води и водни ресурси

Община Чепеларе се включва към Егейската отточна област на България. Речната мрежа в общината включва река Чепеларска, която е десен приток на река Марица и води началото си от карстов извор в местността „Рожен“ и няколко дерета. Чепеларска река е дълга 85,9 км., а притоците на река Чепеларска са реките: Орешица, Янчовска, Лопусхска, Забърдска, Сивковска. Реките и доловете са с добре оформени корита, със скални дъна и стабилни брегове.

Общината се намира в област с умереноконтинентално климатично влияние на оттока със значително снежно подхранване на реките. Влагозадържането по билата подхранва висок дебит на множеството реки и потоци за по-дълъг период от време през годината. Оттичането на водите няма пороен характер, тъй като склоновете на планината са добре обрасли с растителност.

Общината е разположена в територията на Южнобългарските хидротермални системи и междупланински артезиански басейни с азотни терми в силикатните магмени и метаморфни скали. Разпределението на подземните води е неравномерно. Те подхранват извори с променливи дебити, които не надхвърлят 0,1-1 л./с. Нивото на подземните води в гр. Чепеларе се движи от 2 м до 2.60 м под терена.

- ***Чепеларска река*** е главната водна артерия за района на гр. Чепеларе (десен приток на Марица). Тя води началото си от карстов извор в местността “Рожен”, общата водосборна площ обхваща 1010 кв.км. Реката е с дължина 85,9 км.
- ***Забърдска река*** – (ляв по-значителен приток на р. Чепеларска, по двата й бряга е разположено с. Забърдо);
- ***р. Орешица*** - ляв приток на р. Чепеларска, която образува живописния водопад Скакалото (с пад 30 м), минава през с. Орехово
- ***р. Янчовска*** събира няколко карстови извора, които имат общ минимален дебит 12 л/сек.
- ***Лопухската река*** е десен приток на р. Чепеларска, тя е в района на карст, който отвежда значителна част от дебита на водата в извора на Чепеларе. Този извор е с минимален дебит 60 л/сек.

- ***Сивковска река*** е ляв приток на р. Чепеларска и минава през територията на града. За укрепване на подпорните й стени, на моста при втората подпорна стена и корекция на речното дъно, с цел предотвратяване на наводнения, е изготвен проект, който очаква финансиране (ОПРР).

Подземните води в района са предимно с пукнатинен произход. Наблюдава се неравномерност в разпределението им. Те подхранват малки извори с променливи дебити, не надхвърлящи 0.1-1 л/с. Изключение правят някои извори, разположени във високите и залесени дялове или в тектонските зони, при които дебитът достига до няколко л/с. Нивото на подземните води в гр. Чепеларе се движи от 2 м до 2.60 м под терена. Под канализационните колектори в района около реките, където подпочвените води са над темето на тръбите, са изградени дренажи.

Природните ресурси на общината позволяват изграждането на малки ВЕЦ.

2.9. Растителен свят

Над 70% от общата площ на община Чепеларе е заета от горски територии. По отношение на горското райониране, общината попада в два пояса: на буковите гори при височина между 900 и 1500 м.н.в. и иглолистните гори - между 1300 и 2200 м.н.в. Характерни за буковите гори тук са обикновен бук, габър, черен бор, бреза, трепетлика, а към горната граница на пояса се срещат и смесени съобщества от бук и ела, от бук и смърч и др. В района на общината преобладава бореално-планинският тип растителност на иглолистните гори от бял бор, смърч, ива, бяла и черна мура. Широко е участието на производни съобщества, като тези на сибирската хвойна, черната и червена боровинка, обикновена полевица и др. Според фитогеографското райониране на страната, територията на община Чепеларе попада в източните части на Западнопланинския фитогеографски район и в югозападните части на Горнотракийския фитогеографски район.

Освен дървесните видове в състава на растителните формации участват и следните храстови, полухрастови и тревни видове: глог, шипка, хвойна, птиче грозде, чашкодрян, червена боровинка, черна боровинка, лазаркиня, зъбник, светлика, горска ягода, малина, къпина, папрат, беладона, копривка, мъхове и др.

Наблюдава се наличие на множество тревисти растения с лечебни свойства като бял равнец, камшик, горска пищялка, живовлек, пелин, змийско мляко, синя жлъчка, обикновен повет, мъжка папрат, медовина, силивряк, очанка, горска ягода, лечебна комонига, риган, пипериче, сладка папрат, лечебна иглика, жълтурче, обикновен киселец, черен бъз, вратига, мащерка, котешка стъпка, обикновено подбиче, висок лопен, великденче, есенен минзухар и др.

Сред видовете лечебни растения с ограничен режим на събиране са: лудо биле, червен и жълт кантарион, мразовец, шапиче, а потенциално застрашени от изчезване са: жълта тинтява, здравец, иглика, камшик, есенен минзухар, риган, планински очеболец, копитник, омайниче, ранилист, шапиче, мечо грозде, лудо биле, изсипливче.

В Червената книга и Списъка на защитените растения на България са: родопска теменуга, родопски крем, червено родопско лале, родопско омайниче, родопски магарешки бодил.

2.10. Животински свят

В зоогеографско отношение общинските граници попадат изцяло в територията на Рило-Родопския район. В този район се наблюдава преобладаване на евросибирските и европейски видове над средиземноморските.

От птиците в района се срещат сврака, сива врана, гарга, чучулигови, лястовици, кълвачови и на разред пойни. Някои от посочените представители, обитаващи горите са: разред гълъбови - гривяк, гургулица, гугутка; разред кокошови - яребица, глухар. Срещат се сови, зеленоглава патица, ястреб, мишелов, орел (малък), обикновена кукувица, чухал, бухал, зелен кълвач, селска и скална лястовица, бяла стърчиопашка, орехче, градинска червеноопашка, синигер, врабче, сойка, гарван, славей.

Сред влечугите разпространени са гущер, слепок, пепелянка, усойница, обикновена водна змия.

Към земноводните по тази територия попадат жаби, алпийски тритон (или дъждовник).

Разпространени са следните бозайници: мечка, вълк, дива свиня, сив заек, лисица, дива коза, европейска сърна, благороден елен, таралеж, къртица, катерица, прилепи, язовец, мишка.

Риби, които се в границите на общината са речна и дъгова пъстърва, черна мряна, кефал.

В Червената книга на България са записани алпийският тритон (дъждовник) и някои видове прилепи.

Опазването на някои лечебните растения е обект на българското законодателство. В Община Чепеларе под защита се намират няколко обекта, в категориите „резерват“, „защитена местност“, „природна забележителност“ и „защитени зони“. Това са именно: ЗЗ „Персенк“, ЗМ „Куцинско блато“, ЗМ „Средните ливади“, ПЗ „Чудните мостове“, ПЗ „Скакалото“, ПЗ „Дуплево“, ПЗ „Костен камък“. Тук се намира и една от най-хубавите алпийски местности в Родопите - местността Рожен.

3. Конкурентноспособност на икономиката

3.1. Обща характеристика на икономиката

Икономическата характеристика на община Чепеларе днес е повлияна от протичащите в реалния икономически сектор процеси, довели до съществени негативни промени в редица отрасли на промишлеността, в аграрния сектор и други стопански дейности. Основните икономически отрасли в община Чепеларе са **туризмът и горското стопанство**.

Към настоящия момент в общината са регистрирани около 900 фирми. Най – голямата е "Амер Спортс България" ЕООД, която е част от финландския концерн "Амер Груп", един от водещите производители на ски в света - притежател на световноизвестните марки "Атомик" и "Саломон". Фирмата води своето съществуване още от 1972 г., когато в гр.Чепеларе се открива фабрика за производство на спортни уреди. През 1982 г. фабриката закупува лиценз за производство на ски от австрийската фирма "Атомик – Австрия", като се специализира и усвоява успешно производството на зимни спортни стоки - алпийски ски и ски за дълго бягане. Фирмата пуска на пазара българската марка ски "Орион". През известен период от време се произвеждат и ски-обувки, както и сноуборд. През ноември 2008 г. българската фирма е придобита от финландската "Амер Груп" и към настоящия момент е един от най-големите производители в света на ски с марките Atomic, Salomon, Volant, Wilson, Precor, Suunto, Mavic и Arc'teryx.

В община Чепеларе е създадено и публично-частно дружество „Чепеларе курорт" АД, в което собственици са Община Чепеларе и „Родопска инициатива" АД. Акционери в „Родопска инициатива" с равни дялове са „Орион ски" АД, „Родопски дом" ООД и „Екологични продукти" ООД. В общината има три предприятия за преработка на селскостопанска продукция, около двайсет дървообработващи предприятия и около десет работилници за мебели, дограма, пелети и дърводелски услуги.

Около 80% от общинския брутен продукт се формира от двете водещи фирми - „Пампорово" АД и „Пампорово ски", която се занимава с производство на ски и сноуборд. Отскоро „Пампорово ски" произвежда и ски обувки на ишлеме.

На територията на общината развива дейност и "Фунгоробика – България" ООД, това е предприятие за изкупуване и преработка на гъби, които са предназначени за износ в Италия. "Фунгоробика – България" ООД е основана през 1991 година и е създала добре организирана структура, която осигурява събиране на гъби и плодове в цялата страна и от най-добрите райони. Фирмата използва последните технологии в преработката на гъби и плодове, благодарение на висококвалифицирана работна ръка и модерно оборудване.

Предприятията за обработка на дървен материал са 9 на брой.

Има и Фабрика за производство на багажни изделия, дамски и мъжки чанти, раници и сакове.

Съществуват още предприятия за строителни материали, шивашки цехове и фирми за строителна дейност.

Освен това съществуват и предприятия от хранително-вкусовата и преработвателната промишленост.

В Таблица 2 са посочени и някои други видове предприятия за производство и събирателни пунктове на територията на общината.

Таблица 2 Предприятия

	Предприятия за производство	Брой обекти
1.	Фурни за хляб	2
2.	Цех за сладка	1
3.	Рибопреработвателно предприятие	1
4.	Млекопреработвателно предприятие	2
5.	Преработка на диворастящи плодове и гъби	2
6.	Пункт за изкупуване на гъби	5
7.	Млекосъбирателни пунктове	1

Голяма част от фирмите в община Чепеларе са свързани с търговията и услугите. Основно заетите са в микро и малките предприятия. През годините микро предприятията нарастват от 405 (0,91%) през 2008 г. на 430 (0,93%) през 2010 г., а след това започват да намаляват, като през 2012 г. намаляват до – 397 (0,91%). Такава е и динамиката на общия брой предприятия, които нарастват от 447 през 2008 г. на 463 през 2010 и намаляват през следващите години, като през 2012 достигат до 435 броя.

Тази динамика е резултат както от преструктурирането на икономиката, така и от икономическата криза. Големите структурни промени през последните 20 години са сложили своя отпечатък върху развитието на икономиката и върху непрекъснато менящата се икономическа ситуация в общината. Тези промени, както и липсата на свободни капитали налагат на местно ниво основно микро предприятията и малките предприятия, които са с най-висок относителен дял и които са специализирани в областта на туризма, горското стопанство, преработващата и спортната промишленост.

Трябва да се отбележи, че се регистрира едно противоречие в посочените по-долу тенденции. Въпреки динамиката в броя на микропредприятията, които основно намаляват, се увеличават приходите от дейностите на работещите предприятия, както и дълготрайните им активи. Тези показатели говорят за една относителна стабилност на оцеляващите на пазара предприятия. Проблемите на микропредприятията и евентуалните фалити на някои от тях, се регистрират от намаляващите печалби и от увеличаващите се загуби. Най-критични в това отношение са регистрираните икономически показатели през 2010 и 2011 г., а най-ниско е съотношението между печалби и загуби през 2012 г., което говори за леко подобряване на ситуацията. По този начин през последните пет години се очертават две тенденции: първата е фалит на част от губещите предприятия, а другата – разрастване на друга част от предприятията, които не само успяват да запазят пазарния си дял, но и увеличават икономическия си капацитет.

Въпреки критичните показатели броя на наетите лица не се променя съществено, което показва, че като цяло увеличената продукция и приходите на дейността на успешните микро и малки предприятията успяват да наемат допълнително работници и по този начин да компенсират броя на освободените от фалиралите фирми лица.

Възходяща е и тенденцията за увеличаване средствата за заплати на заетите в предприятията.

Таблица 3 Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2008 година											
Чепеларе											
Всички единици	**447**	**86349**	**116175**	**85591**	**113596**	**9193**	**7348**	**2521**	**2131**	**10109**	**115303**
Микро до 9 заети	405	20514	33343	24100	31462	4273	2629	944	602	2120	43180
Относителен дял	0,91	0,24	0,29	0,28	0,28	0,46	0,36	0,37	0,28	0,21	0,37

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно-с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2009 година											
Чепеларе											
Всички единици	**458**	**73018**	**104765**	**82683**	**107490**	**12659**	**15496**	**2301**	**1948**	**12123**	**128279**
Микро до 9 заети	425	15052	35386	23127	27861	11754	4383	898	581	2432	32109
Относителен дял	0,93	0,21	0,34	0,28	0,26	0,93	0,28	0,39	0,30	0,20	0,25
2010 година											
Чепеларе											
Всички единици	463	101 297	127 702	111 939	142 660	7 390	22 142	2 482	2 125	14 649	167 262
Микро до 9 заети	430	16 393	31 218	27 170	31 726	3 400	4 001	924	607	2 476	36 847
Относителен дял	0,93	0,16	0,24	0,24	0,22	0,46	0,18	0,37	0,29	0,17	0,22
2011 година											
Чепеларе											
Всички единици	443	116745	144331	133249	153980	9559	19699	2498	2144	16381	171289
Микро до 9 заети	410	17904	37494	32246	44948	3891	11414	890	576	2677	44038
Относителен дял	0,93	0,15	0,26	0,24	0,29	0,41	0,58	0,36	0,27	0,16	0,26
2012 година											
Чепеларе											
Общо	435	128 063	146 994	135 015	140 658	11 416	5693	2 382	2 022	15 844	187 625
Микро до 9 заети	397	24 692	33 661	30 587	33 746	2 929	3 130	816	506	2 683	60 870
Относителен дял	0,91	0,19	0,23	0,23	0,24	0,26	0,55	0,34	0,25	0,17	0,32

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно-сс-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	

".." Конфиденциални данни

[2] За 2012г. показателят е изчислен по методология на Структурна бизнес статистика

Източник на информация: ТСБ Смолян

Значително е по-малък броя на малките предприятия, които имат заетост от 10 до 49 лица. През 2008 г. те са 35 (0,08%) на брой, през 2009 и 2010 г. намаляват до 27 (0,06%), след което се увеличават през 2011 г. на 28 (0,06%) и на 34 (0,08%) през 2012 г. За сметка на това стойностите на произведената продукция и приходите от дейността се увеличават непрекъснато. Съотношението печалба-загуба е нестабилно през всичките години. И тук броя на наетите лица се запазва през годините непроменен, а средствата за заплати бележат тенденция на покачване.

Таблица 4 Относителен дял на предприятията от 10 до 49 заети лица в общия брой предприятия

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно-сс-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2008 година											
Чепеларе											
Всички единици	**447**	**86349**	**116175**	**85591**	**113596**	**9193**	**7348**	**2521**	**2131**	**10109**	**115303**
Малки от 10 до 49 заети	35	30404	42425	26932	45772	1391	4702	671	631	3060	54698
Относителен дял	0,08	0,35	0,37	0,31	0,40	0,15	0,64	0,27	0,30	0,30	0,47

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно-с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2009 година											
Чепеларе											
Всички единици	**458**	**73018**	**104765**	**82683**	**107490**	**12659**	**15496**	**2301**	**1948**	**12123**	**128279**
Малки от 10 до 49 заети	27	13341	20448	16599	28560	549	8623	543	516	2873	60755
Относителен дял	0,06	0,18	0,20	0,20	0,27	0,04	0,56	0,24	0,26	0,24	0,47
2010 година											
Чепеларе											
Всички единици	**463**	**101 297**	**127 702**	**111 939**	**142 660**	**7 390**	**22 142**	**2 482**	**2 125**	**14 649**	**167 262**
Малки от 10 до 49 заети	27	12 152	17 403	12 479	32 535	119	14 955	492	455	2 570	64 317
Относителен дял	0,06	0,12	0,14	0,11	0,23	0,02	0,68	0,20	0,21	0,18	0,38
2011 година											
Чепеларе											
Всички единици	**443**	**116745**	**144331**	**133249**	**153980**	**9559**	**19699**	**2498**	**2144**	**16381**	**171289**
Малки от 10 до 49 заети	28	13157	17168	14828	21944	689	5575	509	473	2407	54925
Относителен дял	0,06	0,11	0,12	0,11	0,14	0,07	0,28	0,20	0,22	0,15	0,32
2012 година											
Чепеларе											
Всички единици	**435**	**128 063**	**146 994**	**135 015**	**140 658**	**11 416**	**5 693**	**2 382**	**2 022**	**15 844**	**187 625**
Малки от 10 до 49 заети	34	18 711	21 352	19 593	22 352	1 597	2 563	572	525	2 795	53 856

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция [2]	Прихо-ди от дейно-сс-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
Относителен дял	0,08	0,15	0,15	0,15	0,16	0,14	0,45	0,24	0,26	0,18	0,29

"..." Конфиденциални данни

[2] За 2012 г. показателят е изчислен по методология на Структурна бизнес статистика

Източник на информация: ТСБ Смолян

Таблица 5 Основни показатели на стопанските единици според броя на заетите (нефинансов сектор)

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно-сс-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2008 година											
Чепеларе											
Всички единици	**447**	**86349**	**116175**	**85591**	**113596**	**9193**	**7348**	**2521**	**2131**	**10109**	**115303**
Микро до 9 заети	405	20514	33343	24100	31462	4273	2629	944	602	2120	43180
Малки от 10 до 49 заети	35	30404	42425	26932	45772	1391	4702	671	631	3060	54698
Средни от 50 до 249 заети											
Големи с над 250 заети											
2009 година											
Чепеларе											

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно-с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
Всички единици	**458**	**73018**	**104765**	**82683**	**107490**	**12659**	**15496**	**2301**	**1948**	**12123**	**128279**
Микро до 9 заети	425	15052	35386	23127	27861	11754	4383	898	581	2432	32109
Малки от 10 до 49 заети	27	13341	20448	16599	28560	549	8623	543	516	2873	60755
Средни от 50 до 249 заети											
Големи с над 250 заети											
2010 година											
Чепеларе											
Всички единици	**463**	**101 297**	**127 702**	**111 939**	**142 660**	**7 390**	**22 142**	**2 482**	**2 125**	**14 649**	**167 262**
Микро до 9 заети	430	16 393	31 218	27 170	31 726	3 400	4 001	924	607	2 476	36 847
Малки от 10 до 49 заети	27	12 152	17 403	12 479	32 535	119	14 955	492	455	2 570	64 317
Средни от 50 до 249 заети											
Големи с над 250 заети											
2011 година											
Чепеларе											
Всички единици	**443**	**116745**	**144331**	**133249**	**153980**	**9559**	**19699**	**2498**	**2144**	**16381**	**171289**
Микро до 9 заети	410	17904	37494	32246	44948	3891	11414	890	576	2677	44038
Малки от 10 до 49 заети	28	13157	17168	14828	21944	689	5575	509	473	2407	54925
Средни от 50 до 249 заети											
Големи с над 250											

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
заети											
2012 година											
Чепеларе											
Всички единици	**435**	**128 063**	**146 994**	**135 015**	**140 658**	**11 416**	**5 693**	**2 382**	**2 022**	**15 844**	**187 625**
Микро до 9 заети	397	24 692	33 661	30 587	33 746	2 929	3 130	816	506	2 683	60 870
Малки от 10 до 49 заети	34	18 711	21 352	19 593	22 352	1 597	2 563	572	525	2 795	53 856
Средни от 50 до 249 заети											
Големи с над 250 заети											

Източник на информация: ТСБ Смолян

Таблица 6 Относителен дял на предприятията от 50 до 249 заети лица в общия брой предприятия

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
2008 година											
Чепеларе											

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно-с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
Всички единици	447	86349	116175	85591	113596	9193	7348	2521	2131	10109	115303
Средни от 50 до 249 заети	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Относителен дял	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2009 година											
Чепеларе											
Всички единици	458	73018	104765	82683	107490	12659	15496	2301	1948	12123	128279
Средни от 50 до 249 заети	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Относителен дял	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2010 година											
Чепеларе											
Всички единици											
Средни от 50 до 249 заети											
Относителен дял											
2011 година											
Чепеларе											
Всички единици											
Средни от 50 до 249 заети											
Относителен дял											
2012 година											

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	Брой еди-ници	Произ-ведена продук-ция	Прихо-ди от дейно-с-тта	Нетни прихо-ди	Разходи за дейност-та	Пе-чалба	За-губа	Заети лица	Наети лица	Сред-ства за запла-ти	Дълго-трайни мате-риални активи
	Хил.лв.							Брой		Хил.лв.	
Чепеларе											
Всички единици											
Средни от 50 до 249 заети											
Относителен дял											

Източник на информация: ТСБ Смолян

Данните показват, че след 2010 г. няма информация за средните предприятия със заети от 50 до 249 лица. Или тези предприятия не съществуват на територията на общината.

Таблица 7 Нетни приходи от продажби на един жител

	Години				
	2008	2009	2010	2011	2012
Население	8179	8045	7850	7 589	7494
Нетни приходи от продажби (хил.лв.)	85591	82683	111939	133 249	135015
НПП / жител (хил.лв.)	10,465	10,278	14,260	17,558	18,016

Източник на информация: ТСБ Смолян

Нетните приходи от продажби на един жител се увеличават възходящо. Те започват от 1046,47 лв. през 2008 г. и достигат през 2012 г. до 1801,64 лв. на един жител. Тези показатели говорят за увеличение на продажбите и в абсолютни и в относителни стойности и известен ръст в качеството на живот.

3.2. Туризъм

Отрасъл туризъм е основен в общинската икономика на Чепеларе. На територията на община Чепеларе функционират 6 туристически хижи и една ловна. Те се стопанисват от

Туристическо дружество „Студенец", основано през 1934 г., което освен легловата база предлага екскурзионни летувания по определени маршрути, зелено училище, походи, организиране на ученически и тренировъчни лагери и посещения на обекти, а също така и обучение на кадри от най-високи нива на фирменото и държавно управление за работа в екип, лидерство и вземане на решения.

Според данните на НСИ общите данни за средствата за подслон и местата за настаняване са както следва по години:

Таблица 8 Общи данни за средствата за подлон и местата за настаняване по години

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012 [2]
Средства за подслон и места за настаняване[1]	*Брой*	70	69	55
Легла	*Брой*	4924	4405	4019
Легладенонощия	*Брой*	1451162	1168850	1018742
Брой стаи	*Брой*	2088	1958	1766
Реализирани нощувки	*Брой*	174981	175909	223569
Пренощували лица	*Брой*	60491	54482	70047
Приходи от нощувки	*Левове*	6620562	6101306	7402105
Хотели	*Брой*	34	32	28
Легла	*Брой*	4074	3461	2939
Легладенонощия	*Брой*	1145119	840534	709771
Стаи	*Брой*	1781	1614	1376
Реализирани нощувки	*Брой*	152284	152351	171220
Пренощували лица	*Брой*	52290	44675	51935
Приходи от нощувки	*Левове*	6381617	5707984	6618377

Източник: НСИ

[1] Включват се категоризирани средства за подслон и места за настаняване с над 10 легла, функционирали през съответната година.

[2] От 2012 г. изследването са провежда в съответствие с Регламент 692/2011 на Европейския парламент и Съвета относно европейска статистика на туризма.

Категоризираните туристически обекти има във всички населени места на община Чепеларе, според данните за 2013 г. те се разпределят по местоположение така:

Таблица 9 Категоризирани туристически обекти в населените места в общината

N	Населено място	Брой обекти	Брой места
1.	*с.Богутево*	4	65
2.	*с.Забърдо*	4	48
3.	*с.Зорница*	2	14
4.	*с.Малево*	1	20
5.	*с.Орехово*	14	40
6.	*с.Павелско*	5	50
7.	*с.Проглед*	6	30
8.	*с.Хвойна*	14	239
9.	*гр.Чепеларе*	158	2759
10.	*к.к. Пампорово*	189	2163

Източник: Община Чепеларе

По категории туристическите обекти се разпределят така:

- Една звезда – 582 легла, 2013 места – 87 броя;
- Две звезди – 488 легла, 3009 места – 122 броя;
- Три звезди – 879 легла, 392 места – 178 броя.

Общо леглата на категоризираните обекти са – 2016 броя с 5274 места.

Туристическите обекти за настаняване са от различен вид и с различен капацитет. Разпределението им според вида е следното:

Таблица 10 Видове туристически обекти

N	Видове обекти	Бр. обекти	Брой легла[1]
1.	Хотел	3	310

[1] *Леглата включват средствата за подслон и местата за настаняване.*

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

N	Видове обекти	Бр. обекти	Брой легла[1]
2.	Семеен хотел	16	452
3.	Къща	44	372
4.	Самостоятелни стаи	206	666
5.	Мотел	1	9
6.	Почивна станция	4	140

Източник: Община Чепеларе

По официални данни на НСИ в община Чепеларе броят на ***средствата за подслон и нощувките в тях*** по години са както следва:

Таблица 11 Брой на средствата за подслон и реализирани нощувки

2008 г.		2009 г.		2010 г.		2011 г.		2012 г.		2013 г.	
Средства за подслон (бр.)											
		74		70		69		55		57	
Брой нощувки в т.ч. чужденци											
Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци
242778	84829	193436	64409	174981	47208	175909	63201	223569	62369	233671	65 696

Източник: ТСБ Смолян

От данните става ясно, че броя на средствата за подслон намаляват през последните шест години. Картината при броя на нощувките обаче е променлива. Общият брой на нощувките в т.ч. и на чужденците в периода от 2009 г. до 2011 г. рязко намалява, докато от 2012 и 2013 г. започва тенденция на покачване. Прави впечатление устойчивата тенденция на увеличаващия се брой нощувки, както и увеличаващия се брой на пребиваващите чужденци. Следователно може да се заключи, че намалява броя на обектите, но се увеличават леглата и нощувките, т.е. експлоатират се масово по-големите обекти.

Броят на хотелите на територията на община Чепеларе през 2013 г. е 29. Те разполагат с 2 990 броя легла. В следващата таблица са представени и реализираните нощувки (общо и в т.ч. чужденци) по години само в хотелите.

Таблица 12 Реализираните нощувки (общо и в т.ч. чужденци) по години в хотелите

2008 г.		2009 г.		2010 г.		2011 г.		2012 г.		2013 г.	
Реализирани нощувки в хотелите в т.ч. чужденци											
Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци	Общо	В т.ч. от чуж-денци
223 070	84 797	165 769	64 391	152 284	47 189	152 351	62 965	171 220	60 682	194 564	136 631

Източник: ТСБ Смолян

И тук се регистрира спад на реализираните нощувки в периода 2009-2011 г., след което се наблюдава увеличение.

През 2013 другите средства за подслон и места за настаняване, които са 27 на брой са реализирали общо 41 919 броя нощувки, ч т.ч. на чужденци – 3 073 броя. Приходите от реализираните нощувки са - 673 018 лв. От данните става ясно, че другите средства за подлон, които са с по-ниска категория се използват основно от българи. Броят на нощувалите чужденци е съвсем малък в сравнение с нощувалите чужденци в хотелите.

Основният измерител за развитието на туризма са приходите от нощувките от средствата за подслон в общината. За периода 2009 – 2013 година приходите по години са както следва:

- 2009 година – 7 530 000 лв.
- 2010 година – 6 621 000 лв.
- 2011 година – 6 101 000 лв.
- 2012 година – 7 402 000 лв.
- 2013 година – 7 045 090 лв.

Приходите от нощувките в хотелите на община Чепеларе за период 2009 – 2013 година са:

- 2009 година – 7 228 000 лв.
- 2010 година – 6 381 000 лв.
- 2011 година – 5 708 000 лв.
- 2012 година – 6 618 000 лв.
- 2013 година – 6 372 072 лв.

От данните става ясно, че съществува тенденция на увеличаване на приходите от нощувките, като все още размера на приходите от 2009 г. не се е възстановил.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Групата на чуждестранните туристи, които бележат ръст и са особено важни за развитието на туризма се състои основно от: ирландци, англичани, гърци и турци.

Безспорно най-голям принос за туристическия облик на общината има курортният комплекс „Пампорово“, който частично се намира на територията на община Чепеларе.

Категоризираните туристически обекти в к.к. Пампорово от МИЕТ са следните:

- Хотели 2 звезди - 4 бр. с капацитет - 500 легла;
- Хотели 3 звезди - 20 бр. с капацитет - 1536 легла;
- Хотели 4 звезди - 4 бр. с капацитет - 589 легла (от които 179 легла в Чепеларе хотел „Родопски дом и хотел „Борика”);
- Хотели 5 звезди - 4 бр. с капацитет - 794 легла;
- Туристически хижи - 6 бр. с капацитет - 441 легла;
- Хотели в процедура - 1 бр. с капацитет - 250 легла.

Те разполагат с 4110 легла, което показва, че капацитетът на к.к. Пампорово за посрещане на туристите е относително голям и има възможност за организиране на мероприятия от международен характер.

За развитието на туризма особено значение имат спортните съоръжения и предоставяните от тях възможности за спорт на гостите на общината. Успешното публично частно партньорство между «Чепеларе курорт» АД и Община Чепеларе води до изграждането през 2008 г. на 20 км. ски писти и ски пътища, които са основна атракция за туристите предпочитащи зимните спортове.

Природните дадености на региона позволяват развитието на селски, спортен, природолюбителски, екскурзионен и културно-исторически туризъм, които могат да доведат до удължаване на туристическия сезон. Пример в това отношение е с. Орехово, в което селският туризъм се развива успешно.

На територията на общината съществуват редица трансгранични, регионални и местни маршрути, които се използват от туристите при посещения. По-известните от тях са:

- **200 км екотуризъм и биоразнообразие** – трансграничен маршрут, който тръгва от с. Хвойна и стига до прохода Елидже (Гърция). По този маршрут са изградени и поставени съоръжения за отдих и почивка.

- "**От плажовете на Тракия до върховете на Родопите**" - трансграничен маршрут (Александропули-Чепеларе), който популяризира изработената и действаща GPS система на обектите за настаняване, хранене и услугите предлагани на територията на община Чепеларе.

- **Родопи - Егейски бряг** - трансграничен маршрут – включва туристическите обекти в община Чепеларе, община Рудозем и Хасковска област, а от гръцка страна е област Еврос и общините – Комотини и Ксанти.

- **Маршрутите Рудопия** с основни пунктове в региона: гр.Смолян, с. Момчиловци, гр.Чепеларе и к.к.Пампорово. Интернет страницата (www.rudopia.org), представя възможностите на планинското колоездене. В нея са описани повече от 25 маршрута.

През Община Чепеларе преминават и туристически маршрути, много подходящи за пешеходен туризъм:

- **Маршрути с високо натоварване:**

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни – Чудните мостове – х. „Кабата" – през с. Малево и с. Хвойна;

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни –м. Гробен проход (Мезаргедик) – х. „Персенк" – х. „Връховръх" – Перущица;

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни – м. Гробен проход (Мезаргедик) - х. „Персенк" - х. „Връховръх" – х. „Бряновщица" – Храбрино;

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни –м. Гробен проход (Мезаргедик) – х. „Персенк" – Бяла Черква – х. „Здравец";

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни – Чудните мостове – х. „Кабата" - през с. Малево и с. Хвойна – с. Павелско – х. „Пашалийца" – м. Хайдушки поляни – х. „Момчил юнак" – с. Момчиловци;

  - Пампорово – Мечи Чал – Мечо гробе – х. „Изгрев" – м. Глухите камъни – Чудните мостове – х. „Кабата" - през с. Малево и с. Хвойна – с. Павелско – х. „Пашалийца" – м. Хайдушки поляни – х. „Момчил юнак" – Национална Астрономическа Обсерватория – Роженски поляни – Пампорово;

  - Пампорово – Рожен - Национална Астрономическа Обсерватория - х. „Пашалийца" – гр. Лъки – с. Борово – Кръстова гора – с. Мостово – Белинташ;

- Пампорово – Рожен - Национална Астрономическа Обсерватория - х. „Пашалийца" – гр. Лъки – с. Борово – Кръстова гора – с. Мостово – Белинташ – х. Марциганица – х. Безово – х. Момина сълза – Асеновград.

➢ **Еднодневни маршрути на територията на Община Чепеларе с по-малко натоварване:**

- Чепеларе - х. „Изгрев" - м. Глухите камъни - м. Мезаргедик – Природен феномен „Чудните мостове" - х. „Кабата" – с. Малево – с. Хвойна – може да бъде и двудневен, ако има преспиване на х. „Скалните мостове";

- Чепеларе – параклис „Свети Петър и Павел" – м. „Чуфаджийца" – параклис „Света троица" - Национална Астрономическа Обсерватория - параклис „Света троица" – местността Роженски поляни – параклис „Свети дух" – параклис „Свети Кирик и Юлита" – параклис „Свети Панталеймон" – с. Проглед – параклис „Света Марина" – параклис „Свети Илия" – Чепеларе;

- Чепеларе - х. „Изгрев" – с.Забърдо - Природен феномен „Чудните мостове"- връх Персенк – с. Орехово – с. Хвойна;

- Чепеларе – изоставеното село Караманица - Национална Астрономическа Обсерватория - х. „Пашалийца" – с. Павелско;

- Чепеларе – Янчовица - местността Роженски поляни – местността Светицата – к.к. Пампорово – Мечи Чал – Чепеларе.

Като цяло общината предлага благоприятни условия за аклиматизация и подготовка на спортисти, на национални и международни отбори в различни спортове. Освен базата на Пампорово, която може да се използва в не натоварени сезони, в град Чепеларе съществува потенциал за развитие на подобни инициативи.

Пример за това е базата за спорт и отдих към бившето спортно училище /Сега Професионална гимназия по туризъм/ и базата към СОУ „Васил Дечев". Тя включва зала за стрелба, за баскетбол и волейбол, за гимнастика и борба и плувен басейн. Предвижда се изграждането на Спортна зала и поредица от многофункционални спортни обекти, които ще разширят потенциала на общината за развитието на спорта и туризма като един от основните сектори в местното икономическо развитие.

Като се вземе под внимание, че през периода януари-септември 2013 г. България е посетена от над 6 милиона чужденци. 4 млн. от тях са го направили с цел туризъм. Това е с около 6% повече от същия период на предходната година и приходите възлизат на над 2 млн. евро. Тази тенденция засяга пряко и зимните курорти, чийто посетители се

увеличават осезаемо през последните години и може да се направи извода, че тенденцията за развитието на отрасъл туризъм не само на национално ниво, но и на местно ниво е във възход. Посочените по-горе резултати за повишаване броя на туристите на територията на общината през 2012 също го потвърждават.

Отчитайки националната цел "Туризмът ще бъде сред водещите национални отрасли, който се очаква да формира до 18% от брутния вътрешен продукт и да бъде сериозен фактор за устойчивото развитие на българската икономика като цяло", залегнала в Стратегията за развитие на туризма в България до 2030 г. може да се направи заключението, че туризмът ще бъде структуроопределящ за община Чепеларе през следващия програмен период.

Извод: Повишаването на качеството, конкурентоспособността и диверсификацията на туристическия продукт, предлаган от община Чепеларе, става все по-сериозен фактор за устойчивото развитие на местната икономика. Насърчаването на различни мерки стимулиращи публично-частното партньорство за стопанисване и управление на културно-историческите паметници, атракциите и спортните обекти в туризма на национално ниво, ще осигури допълнителен стимул в тази посока. Намиращите се на територията на общината туристически обекти са привлекателни особено за чуждестранните гости, те носят допълнителни приходи, популяризират богатото ни културно-историческо наследство, създават условия за активен спорт и е наложително да се популяризират и да се представят като атракции предлагащи отлични условия за отдих, спорт и забавления.

3.3. Промишленост

Секторът земеделие на територията на общината е ограничен поради географското разположение на община Чепеларе. Високопланинският климат възпрепятства селскостопанските дейности, които могат да се развиват на територията. Основната земеделска култура, която се отглежда в района, са картофите. Те осигуряват минимален доход на производителите, тъй като производството им е разпокъсано, трудно се обработват машинно, себестойността на продукцията е висока, а пазарът е наситен с вносна и по–евтина стока, която конкурира местното производство и възпрепятства неговата пазарна реализация. За да бъде рентабилно това производство, е необходимо сдружаване на земеделските стопани, за защита на интересите на картофопроизводителите, за по-пълноценно използване на съществуващия машинен парк, използване на висококачествени и подходящи сортове семена, осигуряващи висок добив, високо качество. С най-подходящи природни условия за отглеждането на тази култура са районите около селата Орехово, Забърдо и Зорница.

Наред с традиционното картофопроизводство, в районите около Хвойна и Павелско е възможно отглеждането на етерично–маслени култури като лавандула, мента и всички видове овощни дървета.

На територията на цялата община е подходящо засаждането и възстановяването на площи, засети с дребни плодове от подбрани сортове, билки (лечебни и за подправки). Това ще даде възможност за увеличаване на площта на пашата на пчелите, а с това и броя на кошерите и пчелите майки, което ще разшири възможностите за производство на мед и други пчелни продукти.

Секторът животновъдство също бележи спад, тъй като себестойността на продукцията е висока, поради ниските изкупни цени на млякото. Въпреки това е възможно увеличаване на асортимента на млечните продукти в сега съществуващите мандри: производство на кисели млека – натурални и с горски и дребни плодове, различни видове сирена, кашкавали, сирене–крема, сладоледи, сметани и др. и то в различни по грамаж и подходящи по вид опаковки, които могат да се използват в туристическата дейност.

Секторът дърводобив е силно развит на територията на община Чепеларе. Може да се каже, че горското стопанство и горската промишленост са добре развити, те са един от водещите отрасли в общината и имат определяща роля в икономическото развитие на района.

На територията на община Чепеларе има регистрирани 23 горовладелски кооперации, които членуват в сдружение "Горовладелец" – със седалище в град Чепеларе.

Община Чепеларе има участие в следните кооперации, регистрирани на нейната територия:

Таблица 13 Кооперации, в който участва община Чепеларе

НАИМЕНОВАНИЕ	Дка на Община Чепеларе
ГПК "ГОРА" - гр. Чепеларе	661,767
ГПК "БОГАТЕВО"-с. Богутево	753,500
ГПК "ХАДЖИИЦА"	108,110
ГПК "КРИВИЯ БОРУН" - с. Хвойна	671
ГПК "СВ. ИЛИЯ" - с. Проглед	50
ГПК "ЗОРНИЦА"	803,600
ДРУЖЕСТВО "АЙДАРИЦА-МАНДРИТЕ" - с. Забърдо	482,800

ДРУЖЕСТВО "НОВА ДИМЧОВИЦА" - с. Забърдо	683
"ОРЕХОВСКИ ГОРИ" - с. Орехово	2600
СДРУЖЕНИЕ "ТОЛИНА-БУКОВО" - с. Малево	307,001

Източник: Община Чепеларе

Секторът дървопреработване е също добре развит. За по-ефективното оползотворяване на основния материал, добиван от горите – дървесината, е необходимо да се развие дървообработването и дървопреработването, като производството на мебели, дограма, палети, дървени играчки и други изделия. За тази цел трябва да се изгради сушилен комплекс като отпадъците от дърводобива, дървообработването и мебелното производство да се използват за енергиен източник (производство на пара за отоплителни централи). По този начин ще се създаде затворен цикъл с безотпадна технология и ще се увеличат възможностите за създаване на алтернативни източници на енергия.

В общината съществуват около двайсет дървообработващи предприятия и около десет работилници за мебели, дограма, пелети и дърводелски услуги.

Друга горска продукция, която се добива от горите са гъбите, билките, диворастящите горски плодове, смолата, борината, ликото и т.н. Към момента обаче, тези допълнителни горски дейности не са организирани, а се извършват за индивидуално ползване от местните хора. Необходимо е те да придобият организиран характер. Това ще ограничи незаконното и неправилното събиране и изкореняване на горските растения.

3.4. Земеделие

Земеделските терени в община Чепеларе възлизат на 120 258 дка (32% от територията на общината), от които обработваемата земя представлява 65 758 дка, в това число ниви – 38 102 дка, трайни насаждения – 86 дка и естествени ливади 27 570 дка. Мерите и пасищата са 52 500 дка, а полските пътища и прокари – 2 000 дка.

Таблица 14 Структура на територията на община Чепеларе

Показатели	Размер (дка)	Структура (%)
Гори	247 242	66
Мери и пасища	52 500	14
Обработваема земя	67 758	18
Урбанизирана	7 500	2

територия		
Всичко	375 000	100

Източник: Община Чепеларе

От общата площ на земеделските територии, с най-голяма площ са мерите и пасищата – 43,66% от земеделската земя, следвани от нивите, на които се падат 31,68% и естествените ливади, които представляват 22,92%. С най-малък дял са трайните насаждения – едва 0,07% от земеделските земи. Полските пътища и прокари заемат 1,66%.

Таблица 15 Структура на поземлените ресурси в общината

Показатели	Размер (дка)	Структура (%)
Мери и пасища	52 500	43,66
Ниви	38 102	31,68
Естествени ливади	27 570	22,92
Трайни насаждения	86	0,07
Полски пътища и прокари	2 000	1,66
Всичко	120 258	100,00

Източник: Община Чепеларе

Според преброяването на земеделските стопанства, провеено от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България, броя на земеделските стопанства в община Чепеларе е 795 броя, което представлява 4,86 % от стопанствата в Област Смолян. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 18 280. 7 дка, което е 9,15% от използваната площ в област Смолян. Средната ИЗП за стопанство в областта е 23,2 дка при 12.3 дка средна за областта и по този показател общината е на първо място в област Смолян.

Таблица 16 БАЛАНС по видове собственост общо за Общинска служба земеделие

No	Вид собственост	Имоти бр.	Площ в дка	Площ %
1	държавна частна	1008	106535.786	27.117
2	частна	35583	87917.225	22.378

3	на религиозни организации	29	2252.707	0.573
4	общинска частна	5141	41908.985	10 и 67
5	смесена - ревири	472	138846134	35.341
6	на юридически лица	206	1054087	0.268
7	стопанисван от общината	1240	7166851	1.824
8	държавна публична	187	2917652	0.743
9	общинска публична	1480	4275603	1.088
	Всичко	**45346**	**392875030**	**100.000**

Източник: Общинска служба по земеделие – Чепеларе.

Животновъдството е слабо развито в сравнение с предходните периоди и особено с потенциала с който разполага общината.

Животновъдството е първият по значение отрасъл на селското стопанство в България, тъй като дава над 50% от общата селскостопанска продукция. То няма сезонен характер, но е силно зависимо от растениевъдството, подсигуряващо храните за животните. Животновъдството осигурява пресни храни за населението и суровини за много отрасли на ХВП и леката промишленост. Неговите продукти са: месо, животни за разплод, мляко, кожи, кости, вълна, мазнини. По този начин от отрасъла зависи пълноценното хранене на населението и развитието на много обработващи промишлени отрасли.

Животновъдството дава оборска тор за растениевъдството, с което съдейства за повишаването на добивите в него. Значителна част от животинските продукти в прясно или преработено състояние се изнасят, което подобрява постъпленията на животновъдите.

Животновъдството предоставя възможност за рационално използване на слабопродуктивни земи чрез пашата.

Животновъдството обединява отрасли, от които с най-голямо значение са млечното и месното говедовъдство, свиневъдството, овцевъдството и птицевъдството.

Към животновъдството се отнасят и други подотрасли – биволовъдство, козевъдство, пчеларство, бубарство, коневъдство, зайцевъдство и рибовъдство.

Главните фактори, които определят развитието и концентрацията на животновъдството в общината и региона, са: пазарът за животни и животновъдни продукти, фуражната база, икономическата политика на държавата, квалификацията на работната сила, създадените условия за развитие на частния сектор и др.

Тежката икономическа криза и липсата на балансирана земеделска политика в областта на животновъдството, разтърси икономиката ни и изправи някои общини, особено по-малките пред сериозни изпитания.

Според данните на Областна дирекция „Земеделие" – Смолян броя на животните и тяхната продуктивност през 2009 - 2013 г. се разпределят както следва:

Таблица 17 Брой за наличните видове животни на територията на община Чепеларе

№	ЖИВОТНИ		Брой 2013	Брой 2012	Брой 2011	Брой 2010	Брой 2009
1.	Говеда	Общо	731	520	1266	580	701
		В това число крави	524	430	583	495	599
2.	Овце	Общо	4987	2000	3748	1700	2327
		В това число овце-майки	3986	1700	2615	1400	2277
3.	Кози	Общо	132	80	89	83	87
		В това число кози-майки	120	70	76	72	74
4.	Свине	Общо					
		В това число свине-майки					
		бозайници					
		подрастващи					
		угояване					
		ремонтни					
		нерези					
5.	Птици	Общо	1844	1000	1725	1600	1725
		В това число кокошки носачки	1480	150			
		Подрастващи родители за стокови носачки					
		Бройлери		100			

6.	**Зайци**	**Общо**	**212**	**350**	**370**	**300**	**334**
		В това число зайкини-майки	54	75	84	60	63
7.	**Пчелни семейства**		**445**	**400**	**550**	**470**	**555**
8.	**Еднокопитни**		**349**	**220**	**353**	**250**	**349**

Източник на информацията: Областна дирекция „Земеделие“ - Смолян

Прави впечатление, че през 2013 г. броя на овцете само за една година се е увеличил два пъти и половина, което говори за повишен интерес към овцевъдството.

Броят на говедата, птиците и зайците се запазва почти непроменен през последните 5 години. Пчелните семейства се променят, но са в границите на 400 – 555 броя семейства.

Свине се отглеждат само за лични нужди, липсват свинеферми на територията на общината.

Може да се отбележи, че птиците отбелязват ръст и не само възстановяват броя си от 2009 г. (1725 бр.), но и го надхвърлят през 2013 г.(1844 бр.). Бройлерите се срещат само през 2012 г. 100 броя.

Козите се увеличават от 87 през 2009 г. на 132 броя през 2013 г., но броя им не е съществено увеличен.

Като цяло може да се заключи, че животновъдството остава непроменено, като по-сериозен интерес от страна на фермерите и местен потенциал се регистрира при овцевъдството и отглеждането на птици, които нарастват през последните години.

Таблица 18 Справка за продуктивността на животните към 31.12.2013 г.

№	Видове продукти		Количество
1.	**Мляко общо:**	**хил.л.**	**1180**
	в т.ч. краве		1048
	биволско		0
	овче		120
	козе		12
2.	**Месо (кланично тегло):**		**33**
	от ЕРД		13
	от ДРД		20

	свинско		0
	птиче		0
3.	**Яйца общо:**	**хил.бр.**	**222**
	в т.ч. кокошки-носачки от други	хил.бр.	222
4.	Непрана вълна:	т.	14
	Риба:	**т.**	**7**
	Пчелни продукти:		
	пчелен мед	т.	7.
	цв.прашец, пч.млечице, пч.восък	кг.	
7.	**Производство на комбинирани фуражи:**		
	за ЕРД	т.	0
	за ДРД	т.	0
	за свине	т.	0
	за птици	т.	0

Източник на информацията: Областна дирекция „Земеделие" - Смолян

Пчеларството на територията на общината е развито. Съществуват 13 броя пчелари, които отглеждат 146 пчелина. Очаква се тази дейност поради благоприятните климатични условия да се разраства в бъдеще.

Рибовъдството и рибопреработката имат голям потенциал за развитие на територията на общината на община Чепеларе**.** В момента съществуват само 2 броя рибарника и едно рибопреработващо предприятие, които не изчерпват местния потенциал. Добрите климатични и хидромелиоративни условия благоприятстват отглеждането на риба, а възможностите за финансиране на подобни дейности ще подпомагат в бъдеще рибопроизводителите и ребопреработвателите.

Извод: Развитието на животновъдството трябва да заема в бъдеще приоритетно значение в икономиката на общината поради следните обективни обстоятелства:

- ✓ ***този отрасъл е основен източник за производство и задоволяване ежедневните потребности от жизнено необходимите и биологично пълноценни храни за човека;***
- ✓ ***чрез развитието на животновъдството ще се задоволят част от нарастващите потребности на туристите от качествена и екологична храна;***
- ✓ ***животинските продукти намират добър прием и ефективна реализация на европейския и световните пазари;***
- ✓ ***тежката криза и постоянно намаляващото производство на животински продукти увеличава пазарното търсене;***
- ✓ ***природните и климатичните условия са особено благоприятни;***
- ✓ ***възможностите за производство на различни фуражи - груби, сочни, тревни, концентрирани;***

- ✓ *богатия опит и традиции на развъждане на всички видове животни, не само по традиционните, но и по съвременните високоефективни технологии за интензивно производство на животинска продукция;*
- ✓ *подкрепата на животновъдите от европейската селскостопанска политика.*

3.5. Горско стопанство

Горите покриват по-голямата част от територията на община Чепеларе. От векове те са играли изключително важна роля за оцеляването на местното население, а днес са важен фактор за благополучието на хората и развитието на местната икономика. Освен традиционните ползи от добитите дървесина, дивеч, горски плодове, билки и гъби напоследък все по-високо се оценява ролята на горите за формиране и опазване на микроклимата, ландшафта, почвите и биоразнообразието и регулиране на водния отток. В региона, горите са основен ресурс и предпоставка за развитие на туризма

Горите, собственост на община Чепеларе и останалите горовладелци, се намират в източната част на Западните Родопи. Обхващат част от водосборния басейн на р.Чепеларска. Според горскорастителното райониране на Република България - проф. Б. Захариев и колектив - 1979 год., районът на горите, собственост на община Чепеларе, се намира в Тракийската горскорастителна област (Т), горскорастителна подобласт - Западни Родопи (ЗР).

Средната надморска височина на дървопроизводителната площ е 1108 м. Преобладават терените с надморска височина от 1151 до 1200 м - 9,7%. Преобладават много стръмните терени (47,3%), следвани от стръмните (37,6%).

Общинските гори са разположени в различните землища на общината както следва:

Таблица 19 Общински гори

N	Землище	Дка
1.	Богутево	758.000
2.	Забърдо	482.800
3.	Зорница	803.600
4.	Малево	307.000
5.	Орехово	2 600.000
6.	Павелско	
7.	Проглед	69.000
8.	Хвойна	671.000
9.	Чепеларе	661.767

Източник: Община Чепеларе

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Горски участък Чепеларе разполага с 10619,7 ха гори, които се разпределят по видове собственост както следва:

- ✓ *Държавни горски територии - 368,2 ха;*
- ✓ *Съсобственост (кооперации) - 8415,9 ха;*
- ✓ *Частни физически лица - 1245,2 ха;*
- ✓ *Частни гори в ревири - 136,7 ха;*
- ✓ *Общински гори - 439,4 ха;*
- ✓ *Обществени органи (училища, църкви и др.) - 14,3 ха;*

Общинските гори се стопанисват от ТП „ДГС Хвойна". Предприятието е структура на "Южноцентрално държавно предприятие" – гр.Смолян. Обслужваната територия е с висока лесистост (70.4%), като преобладаваща част от горите са иглолистни - смърч, черен бор, бял бор и ела. Създадени са и култури от смърч, бял бор, черен бор, дуглазка и др. Срещат се и широколистни насаждения (семенни и издънкови), в състава на които участват: бук, зимен дъб, келяв габър, габър, мъждрян, клен, и др.

Общата площ на горите и земите от горски фонд на територията на ТП „ДГС Хвойна" е 18602.8 ха. Залесената площ е 17052.0 ха., което е 91.6%. Горите са източник на дървесина, странични ползвания и със своите полезни функции имат голямо значение за икономиката на община Чепеларе, а също и за икономиката на област Смолян.

На територията на ТП „ДГС Хвойна" съществуват шест дървопреработващи предприятия, снабдяването на които се осъществява главно от местния дърводобив. Тези предприятия могат годишно да преработят около 50 000 куб.м дървен материал.

Населението на територията на лесничейството, през зимния период се отоплява главно от иглолистни дърва в размер около 900 пр.куб.м и широколистни дърва около 5000 пр. куб.м.

Освен това горите са източник на различни странични ползвания. От най-голямо значение за местното население е пашата на добитъка, която се допуска на територията на общината. Ежегодно се добиват значителни количества сено, гъби, горски плодове, билки и други.

Горите са добра база за развитието на интензивно ловно стопанство със значителни дивечови запаси и видово разнообразие (благороден елен, сърна, дива свиня и др.). Има добри дивечови запаси и голямо видово разнообразие - дива свиня, благороден елен, лопатар, муфлон, сърна, дива коза, заек, глухар, лещарка, мечка, вълк. Условия за любителски риболов предлага основно р. Чепеларска с нейните по- големи притоци.

Река Чая и нейните притоци р.Забърдовска, р.Еркюприйска и р.Ореховска предлагат условия за провеждане на любителски риболов.

Горите имат още важно водоохранно, почвозащитно и санитарно- хигиенно значение Със защитните си и противоерозионни функции, горите съдействат за подобрение на климата предотвратяване на ерозията, възстановяване и запазване на почвата

На територията на ДГС Хвойна има обявени следните защитени природни обекти: Природните забележителности - „Дуплево", „Костен камък", „Скакалото", „Чудни мостове" и защитената местност „Средни ливади".

Горите на стопанството са желано място за отдих и привлекателен обект за посещение, както от местното население, така и от туристи и почиващи. В тази връзка следва да се посочат горските комплекси около хижите „Персенк", „Кабата", „Пашалийца", „Скални мостове".

Гората създава основния поминък в района както за официално регистрираните фирми, които се занимават с дърводобив и дървопреработване, така и за множество бракониери.

3.6. Търговия и услуги

Търговията и услугите са от особено значение за развитието на туризма. Те допълват туристическия продукт, създават условия за комплексно обгрижване, сигурност и комфорт на туристите.

Най-актуалните задачи в съвременната туристическа индустрия са станали автоматизацията и широкото използване на електронната техника, които са част от търговията и услугите. Създаването на мощни компютърни системи, резервации за настаняване и транспорт, разглеждане на забележителности и развлекателни услуги, въвеждането на съвременни технологии в областта на туризма, информация за наличност и достъпност на различни видове туризъм, маршрути, туристически потенциал на регионите и общините, цялата гама от тези проблеми с развитието интеграционния процес е в дневния ред на настоящата и бъдещата дейност на Световната организация по туризъм. Ето защо анализът на търговията и услугите са от особено значение за бъдещото развитие на туризма в община Чепеларе.

Търговските обекти за хранене, хранителните магазини, обектите за промишлени стоки на територията на община Чепеларе, които са основните търговски обекти са посочени в следващите две таблици:

Таблица 20 Основни търговски обекти

N	Вид търговски обект	Брой обекти
1.	Хранителни магазини	75
2.	Заведения за организирано хранене	10

3.	Ресторанти	48
4.	Заведения за бързо обслужване	36
5.	Заведения за консумация на напитки и сладкарски изделия	9
6.	Питейни заведения	65
7.	Временни обекти	18
8.	Обекти за директни доставки на малки количества суровини	3
	Общо:	**264**

Източник: Община Чепеларе

От данните става ясно, че търговската верига особено за хранителни магазини и заведения за хранене е доста добре развита. Магазините за промишлени стоки са представени също сравнително добре, но там има възможности за подобряване на различните видове стоки и услуги, особено предлагането на спортни стоки, които се произвеждат на територията на общината и обслужват потребностите на доста голям относителен дял от туристите. Предлагането на повече и по-качествени услуги е знак за добро качество в туристическото обслужване върху което трябва да се акцентира през следващия планов период.

Таблица 21 Търговски обекти за промишлени стоки

N	Вид търговски обект	Брой обекти
1.	Магазин за спортни стоки	1
2.	Магазин за строителни материали	3
3.	Магазин за облекло	16
4.	Магазин за сувенири и подаръци	3
5.	Будка за вестници	2
6.	Аптеки и санитарни магазини	4
7.	Оптика	1
8.	Мебели, осветителни тела и стоки за домакинството	4
9.	Резервни части и консумативи за моторни превозни средства	3
10	Парфюмерия, козметика и тоалетни принадлежности	1
11.	Неспециализирани с разнообразни нехранителни стоки	1
12.	Книги, вестници и списания; книжарски и	2

N	Вид търговски обект	Брой обекти
	канцеларски стоки и материали	
13.	Магазин за горска техника	1
14.	Цветарски магазин	3
15.	Офис на мобилен оператор (Vivacom)	1
16.	Бензиностанции	5
17.	Склад за стоки втора употреба	2
	Общо:	**53**

Източник: Община Чепеларе

В бъдеще се очаква подобряване на качеството на търговското обслужване и откриване на нови комунални и административни други услуги, от които се нуждаят туристите, за да бъде техния комфорт пълен. В този аспект е важно и повишаването на квалификацията на обслужващия търговската мрежа персонал.

Други видове услуги, които са особено важни за развитието на туризма и обслужването на гостите на общината са услугите предоставяни от:

- Фризьорски салони – 6 броя
- Нотариуси – 2 брой
- Адвокатски кантори – 5 броя
- Счетоводни къщи – 10 броя
- Козметични салони – 2 броя
- Банки – 4 броя
- Обществена пералня – 1 брой
- Автомивка – 4 броя
- Автосервизи – 10 броя
- Строителни фирми – 3 броя
- Фитнес зали – 4 броя
- Оператори за кабелна телевизия и интернет – 2 броя
- Транспортни услуги (Таксиметрови фирми) – 7 броя
- Тото пункт – 1 бр.
- Казино - 1 бр.

Средствата за подслон и места за настаняване в Чепеларе общо през 2013 г. са 57 с 3 927 места за настаняване.

Таблица 22 Видове категоризирани търговски обекти

N	Видове категоризирани търговски обекти	Брой обекти	Брой места
1.	Ресторант	21	1916
1.	Кафе-аперитив	25	727
3.	Снек-бар	19	961
4.	Закусвалня	1	24
5.	Бистро	4	157
6.	Чайна	5	117
7.	Каравана	5	149
8.	Кафе-сладкарница	3	138
9.	Кафе-бар	3	85
10.	Дискотека	2	200
11.	Бар	1	15
12.	Дневен бар	2	40
13.	Кафе-клуб	2	94
14.	Кафетерия	1	20
15.	Лоби бар	4	180
16.	Механа	4	185
17.	Нощен бар	1	75
18.	Пивница	7	141
19.	Пицария	1	40
20.	Ханче	1	50

Легенда: Местата са заведения за хранене и развлечения.

Източник: Община Чепеларе

В к.к. Пампорово категоризираните места за настаняване от МИЕТ са 4 627 места, които се разпределят както следва:

- ✓ ***Заведения за хранене и развлечения 2 звезди - 8 бр. с 1303 места;***
- ✓ ***Заведения за хранене и развлечения 3 звезди - 23 бр. с 2038 места;***
- ✓ ***Заведения за хранене и развлечения 4 звезди - 13 бр. с 1016 места;***
- ✓ ***Заведения за хранене и развлечения 5 звезди - 2 бр. с 270 места.***

Общо заведенията за хранене и развлечения са с 4 627 места. Все още преобладават заведенията с 2 и 3 звезди, но част от туристите предпочитат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Възможностите за осигуряване на обществен транспорт също са важни за развитието на туризма. На територията на Община Чепеларе тези функции се изпълняват посредством 52 автобусни линии по областната и републиканска транспортна схема от 12 фирми превозвачи.

Община Чепеларе изпълнява 5 автобусни линии от общинската транспортна схема обслужващи селата:

- Богутево;
- Лилково;
- Забърдо;
- Павелско;
- Хвойна;
- Малево;
- Орехово.

На територията на Община Чепеларе се извършват и специализирани ученически превози като общината разполага (използва) с два автобуса.

На територията на Община Чепеларе фирмите извършващи таксиметрови услуги са 7 с общо 16 автомобила.

От особено значение за безопасността на туристите е липсата на кражби и криминални прояви на територията на общината. Този факт е особено важен за безопасността на гостите на общината и за безпроблемното им пребиваване в хотелите, намиращи се на територията на община Чепеларе.

3.7. Инвестиции

Преминаването към икономика на знанието и включването в глобалното информационно общество може да се осъществи чрез провеждане на последователна политика за ускоряване на структурните реформи и повишаване на иновативността и конкурентоспособността на икономиката. От нивото на технологичното развитие и иновативността зависи икономическото развитие и жизнения стандарт в Общината.

В тази връзка са важни разходите за придобиване на дълготрайни материални активи, които предполагат развитието на нови високотехнологични производства, създаващи висока добавена стойност, привличане на инвестиции в наукоемки производствени дейности и др.

Таблица 23 Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи в община Чепеларе

(Хил.лв.)

Община	2008	2009	2010	2011	2012
Чепеларе	53 466	40 249	13 357	16 616	12 726

Източник: ТСБ Смолян

Таблица 24 Придобити дълготрайни материални активи в община Чепеларе

(Хил.лв.)

Община	2008	2009	2010	2011	2012
Чепеларе	37828	41215	9174	14259	13959

Източник: ТСБ Смолян

Прави впечатление намаляващите разходи през последните години за придобиване на дълготрайни материални активи в община Чепеларе, което говори за сериозно влияние на икономическата криза върху инвестиционните процеси в общината.

През периода 2008 - 2012 г. не са регистрирани и никакви чуждестранни инвестиции на територията на община Чепеларе.

Този факт означава, че община Чепеларе трябва сериозно да се ангажира в бъдеще с една дългосрочна инвестиционна политика, подкрепяща местния и чуждестранен бизнес в усилията му за създаване на нови производствени и технологични мощности и туристическа инфраструктура, която да засили икономическия потенциал на общината и да я насочи към повишаване на иновативността и конкурентоспособността на икономика.

3.8. Тенденции и процеси в развитието на икономиката

Местната икономика е главна отговорност на предприемачите и предприятията на територията на общината. Те осигуряват работни места и носят данъчни приходи, затова е важно общината да подкрепя техните усилия и да създава предпоставки за увеличаване на инвестициите. Най-важната задача на общината се състои в създаването на рамкови условия и инвестиционен климат, които да оказват влияние върху развитието на местния й потенциал като един от изявените туристически центрове в страната.

Тенденциите и процесите в икономиката са важни от гледна точка на изискванията за формулиране на приоритетите, целите и конкретните мерки за бъдещото развитие на общината. Икономическата характеристика на община Чепеларе днес е повлияна от протичащите в реалния икономически сектор процеси, довели до съществени негативни промени в редица отрасли на промишлеността, в аграрния сектор и др. стопански дейности. Основните икономически отрасли в община Чепеларе са туризмът и горското стопанство.

Икономическото развитие на общината през последните години се характеризира с различна динамика, но все още тя е сравнително неблагоприятна в сравнение със средната за страната и за останалите общини в ЮЦР. След труден период на развитие, породен от кризата и процеса на преструктуриране през 90-те години на миналия век, икономиката на община Чепеларе започва да се възстановява през 2007-2008 г., но в резултат на настъпилата световна финансова и икономическа криза, отрицателните демографски тенденции и намаляване на покупателната способност на населението като цяло, бизнес климата се влошава отново в периода 2009 – 2011 г. От 2012 г. се отбелязва тенденция на повишаване особено в областта на туризма.

Както вече беше споменато по-горе основните икономически отрасли в община Чепеларе са **туризмът, горското стопанство, производственото на спортно оборудване и преработвателната промишленост.** Значителен ръст бележи търговията и услугите.

Туристическият сектор е разположен основно в населените места на община Чепеларе и к.к. Пампорово.Урбанизираните територии обхващат 2% от територията на общината. Територията по землища, заедно с урбанизираната територия е както следва: землище на гр. Чепеларе в това число Асенец и частта от к.к. Пампорово, попадаща в землище Чепеларе - 73804.208 дка; землище на с. Проглед - 13239,270 дка: землище на с. Хвойна - 26859,541 дка; землище на с. Павелско - 59237,207 дка; землище на с. Малево в това число и с. Студенец - 38633,777 дка; землище на с. Зорница - 18323,069 дка; землище на с. Забърдо - 44849,579 дка; землище на с. Богутево в това число и с. Лилеково, с. Острица, с. Дряновец, Извора - 56654,325 дка, землище на с. Орехово - 57087, 268 дка.

Районът е подходящ за развитие на лечебен, ваканционен, пешеходен, спортен, културен и екологичен туризъм. През последните години се наблюдава голяма динамика на частните инвестиции в изграждането на хотели и места за настаняване, отговарящи на европейските стандарти в туристическия бизнес.

Един от основните приоритети на общината е развитието на туризма. Предпоставки за това са благоприятният климат, природните дадености, чистата околна среда, съществуващата добра почивна и развлекателна база и съоръжения и др. В околностите на Чепеларе се намират ски-пистите за алпийски дисциплини „Мечи чал”1 и „Мечи чал” 2, писта за ски бягане, двуседалков лифт, три ски влека, детски спортен център за шейни и др. атракции и забавления. За развитието на туризма заслуга имат и Местният съвет по туризъм, както и Сдружението на частните хотелиери и ресторантьори. Само в Пампорово функционират 33 хотела, 6 туристически хижи с общ капацитет 4 110 легла, а в останалата част на общината това са 3 хотела, 16 семейни хотела, 44 къщи за гости и много стаи с 1 949 легла. През последните години в общината все повече се развива летния планински туризъм, пешеходния туризъм свързани със селският и културният туризъм и екотуризма във връзка с уникалните природни дадености, и прохладния летен климат.

Огромен интерес за туристите представляват скалните образувания, пещерите, които заедно с Музея на родопския карст превръщат Община Чепеларе в уникална дестинация.

В баланса на поземлените ресурси преобладават горите и земите в горски фонд, които заемат около 66% от територията па общината (247 242 дка), заети предимно от насаждения от смърч, бор и ела. Това определя водещата роля на дърводобивната и дървопреработвателната промишленост в икономическия профил па общината. Около 70% от горите са частна собственост, организирани в около 30 кооперации, сдружения и дружества. Мерите и пасищата заемат 52 500 дка или 14% от общата площ от 375 000 дка, а обработваемите земи 67 758 дка или 18%.

Гората създава основния поминък в района както за официално регистрираните фирми, които се занимават с дърводобив, дървообработване и дървопреработка.

Планинският релеф и неплодородните почви в района определят ниското равнище на развитие на **селското стопанство** в общината.

Основен поминък продължава да бъде производството на картофи.

Овцевъдството и отглеждането на птици излизат на преден план. Броят на отглежданите овце през 2013 г. само за една година се е увеличил два пъти и половина, което говори за повишен интерес към овцевъдството. Броя на отглежданите птици бележат ръст, като не само възстановяват броя си от 2009 г., който е 1725 бр., но и го надхвърлят през 2013 г. на1844 бр.

При едрия рогат добитък и пчеларството се наблюдава непроменена тенденцията на развитие.

Рибовъдството и рибопреработката имат голям потенциал за развитие на територията на общината на община Чепеларе. В момента съществуват само 2 броя рибарника и едно рибопреработващо предприятие, които не изчерпват местния потенциал.

Извод: Все по-ясно се откроява тенденцията, че общинската икономика е доминирана от туризма и услугите. Ръководството на Общината в лицето на Общинския съвет и общинската администрация, ще трябва да обърне повече внимание на посочените процеси и тенденции с оглед да се подпомогне тяхното устойчиво развитие.

3.9. Заетост и безработица

Измененията в показателите за равнището на заетост или безработица са едни от най-важните индикатори за развитието на икономиката. Заетостта е понятие за икономическата реализация на работната сила. На различните равнища заетостта се

определя и се оценява чрез използването основно на коефициента на заетост, коефициента на икономическа активност и коефициента на безработица.

Преобладаващият брой на заетото население в община Чепеларе е със средно и основно образование . Въпреки това не е малък и броя на хората, които имат и завършено висше образование, което показва, че в общината е налице потенциал за икономическо развитие.

Фигура 5 Заети в община Чепеларе по образование към 01.02.2014 г.

Източник: НСИ

Продължава процесът на демографско остаряване, изразяващ се в намаляване на населението на възраст под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години. Това стана ясно от представените по-долу данни за населението в под трудоспособна възраст, трудоспособна възраст и над трудоспособна възраст в община Чепеларе през 2010, 2011 и 2012 г.

Таблица 25 Данни за населението в под трудоспособна възраст, трудоспособна възраст и над трудоспособна възраст в община Чепеларе през 2010, 2011 и 2012 г.

Показатели	2010	2011	2012
Население - общо	**7850**	**7589**	**7494**
мъже	3762	3664	3632
жени	4088	3925	3862
Под трудоспособна възраст	**903**	**857**	**830**
мъже	482	454	441

Показатели	2010	2011	2012
жени	421	403	389
В трудоспособна възраст	**4715**	**4530**	**4496**
мъже	2509	2445	2434
жени	2206	2085	2062
Над трудоспособна възраст	**2232**	**2202**	**2168**
мъже	771	765	757
жени	1461	1437	1411

Източник: НСИ

Според посочените данни на НСИ делът на населението в над трудоспособна възраст се е увеличил от 28,8 % през 2010 г. на 28.93 % през 2012 г. В същото време през 2010 г. лицата в под трудоспособна възраст са били 11.5% от населението в общината, докато през 2012 г. техният дял намалява на 11.08 %. Намалява разбира се и делът на населението в трудоспособна възраст. През 2010 г. техния относителен дял е – 60,06 %, а през 2012 г. – 59,99 %. Макар и бавно относителният дял на хората в под трудоспосбна и трудоспособна възраст намалява за сметка на хората в над трудоспособна възраст, което се определя като регресивен тип и има за краен резултат застаряващо и намаляващо трудоспособността си население.

Тук коефициента на демографското заместване по години е доста негативен, което може да се види от следните данни:

- През 2010 г. 11,5% от населението са в под трудоспособна възраст, а 28,44% в над трудоспособна възраст;
- През 2011 г. 11,29% от населението са в под трудоспособна възраст, а 29,02% в над трудоспособна възраст;
- През 2012 г. 11,08% от населението са в под трудоспособна възраст, а 28,93% в над трудоспособна възраст.

От данните става ясно, че вливащата се група от населението като работна сила е значително по-малка от тази, която вече е излязла от пазара на труда. Още повече, че и относителния дял на тези, които се намират в трудоспособна възраст също намалява.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Таблица 26 Коефициент на възрастова зависимост[2]

	2008	2009	2010	2011	2012
Чепеларе	48,8	49,3	50,3	50,5	51,8

Източник: НСИ

Данните на коефициента на възрастовата зависимост показват, че делът на „зависимите“ възрасти се увеличава за сметка на „независимите“ възрасти, което също е негативно като тенденция.

За заетостта е важен броя на наетите лица в община Чепеларе в обществения и частния сектор. Разпределението по години на **броя на наетите лица по трудово и служебно правоотношение** е следното:

Таблица 27 Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение

2008			2009			2010			2011			2012		
Общо	Общ. сектор	Част. сектор	Общо	Общ. сектор	Част. сектор	Общо	Общ. сектор	Част. сектор	Общо	Общ. сектор	Част. сектор	Общо	Общ. сектор	Част. сектор
2776	**638**	**2138**	**2487**	**535**	**1952**	**2583**	**456**	**2127**	**2665**	**500**	**2165**	**2577**	**501**	**2076**

Източник на информацията: ТСБ Смолян

От статистическите данни за заетостта се потвърждава тенденцията отбелязана при развитието на туризма, че заетостта е най-висока през 2008 г.

През 2009 г. поради икономическата криза заетостта рязко пада, след което започва бавното й покачване. Поради икономическите проблеми породени от кризата през 2012 г. отново се отбелязва спад в средносписъчния състав на заетите. Съвсем логично заетите в частния сектор надхвърлят заетите в обществения сектор през годините над 3-4 пъти.

Според данните предоставени от Регионалната служба по заетостта - Пловдив, динамиката на безработицата през годините се променя по следния начин:

[2] Коефициентът на възрастовата зависимост, изчислен в проценти показва населението на броя на лицата от населението в „зависимите" възрасти (65+ и 0-15) от населението в „независимите" възрасти (от 15 до 64 години).

Таблица 28 Динамика на безработицата

	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Регистрирани безработни средно през годината	579	693	596	625	566
Средногодишно равнище на регистрирана безработица	13,2%	15,8%	15,6%	16,3%	14,8%
Регистрирани безработни в края на годината	620	638	564	584	584
От тях:					
Жени	344 (59,41%)	353 (50,93%)	312 (52,35%)	305 (48,8%)	306 (54,06%)
а) до 19г. вкл.	1	6	9	6	2
б) от 20 до 24г. вкл.	31	25	26	38	31
в) от 25 до 29г. вкл.	40	45	39	43	46
г) от 30 до 34г. вкл.	44	54	44	57	41
д) от 35 до 39г. вкл.	54	43	47	51	41
е) от 40 до 44г. вкл.	54	65	57	59	53
ж) от 45 до 49г. вкл.	60	76	64	49	56
з) от 50 до 54г. вкл.	121	118	99	88	96
и) над 55г.	215	206	179	193	218
с висше образование	59	65	60	47	42
със средно*		355	315	396	409
с основно*		210	173	126	109
с начално и по-ниско*		8	16	15	24
Продължително безработни /с регистрация над 1 год./	258	300	270	194	184

* - няма данни на ниво община

Източник на информация: РСЗ Пловдив

От данните получени от РСЗ Пловдив става ясно, че най-високото ниво на безработица в община Чепеларе със средногодишно равнище на регистрирана безработица от 16,3% е

било през 2012 г., което показва влиянието на икономическата криза и нейните явни последици върху пазара на труда.

През 2013 г. средногодишното равнище на регистрираната безработица пада на 14,8%, което говори за подобряване на ситуацията в сравнение с 2010 и 2011 г., когато тези относителни дялове са съответно – 15,8% и 15,6%.

Безработицата сред жените е по-висока спрямо тази при мъжете с изключение на 2012 г. когато средногодишното равнище на регистрираните безработни жени е по-малък от 50% (48,8%). През всички останали години той е по-голям и се движи в порядъка от 50,93% през 2010 г. до 59,41% през 2009 г. Сравнително висок е относителният дял на безработните жени през 2013 г. – 54,06%, което говори за една трайна тенденция за по-висока безработица сред жените.

Друга група, която сериозно влияе на динамиката на безработицата е групата на продължително безработните, нейния брой е най-висок през 2010 г. - 300 броя, а най-малък през 2013 г. – 184 броя.

Тъй-като делът на хората със средно образование в общината е най-голям, то логично и броя на безработните със средно образование през 2013 г. да бъде най-голям - 409 човека. Пикът пък на безработните с висше образование е през 2010 г. – 65 човека. Този факт показва, че и по-добре образованите жители трудно намират работа през последните години, когато проблемите на икономическата криза се наслагват върху проблемите свързани с не утвърдените все още промени в преструктуриращата се общинска икономика.

Трайна е тенденцията за намаляване броя на безработните с основно образование.

Друга възможност за заетост особено на хората с по-ниско образование е субсидираната заетост. Каква е точно субсидираната заетост по различните програми и проекти в периода 2007-2014 г. в община Чепеларе, може да се види от справката отразена в следващата таблица.

Таблица 29 Справка за субсидираната заетост по програми и проекти в периода 2007-2014 г.

Програма/проект бр. раб места						
Го-дина	НП "От социални помощи към осигуряване на заетост"	НП "Асис-тенти на хора с увреж-	Регио-нална програ-ма за заетос	ОП "РЧР" Проект „Нов избор – развитие и реализация"	ОП "РЧР" Схема "Грижа в семейна среда за независимост и достоен живот на хора с различни видове	ОП "РЧР" Схема "Помощ в дома" Проект

			дания"	т		увреждания и самотноживеещи хора – дейности“ „Социален асистент” и „Домашен помощник”- фази 1-3	"ЦУДС-Чепеларе"
	осн. проект	авар. дейности					
2007	66	108	4				
2008	61	116	4				
2009	60	129	8				
2010	42	74	.-		39		
2011	7	37	.-		53		
2012	3	19	.-		165		
2013	11	59	.-	12			25
2014	.-	49	.-	10			25 – (от 2013г.)

Източник: Община Чепеларе

3.10. Обобщения и изводи

Посочените данни показват, че се наблюдава известно изоставане в икономическото развитие спрямо общото за страната и ЮЦР, което показва, че икономическата криза е оказала силно влияние върху крайните резултати от дейността на икономиката. Въпреки кризата наличните ресурси и местен потенциал дават увереност, че някои отрасли ще възстановят показателите си регистрирани преди кризата и дори ще я надхвърлят.

В ОСР на Област Смолян е оценено, че община Чепеларе попада в район за целенасочена подкрепа - Четвърта (IV) група, тъй като удовлетворява критериите по показатели[3] 1, 2, 3, 5 и 7, които са следните:

- 1. нетни приходи от продажби на един жител са под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;

- 2. равнището на средната работна заплата е по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;

- 3. средно равнище на безработица е над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;

- 5. гъстота на населението е под 70 души на един квадратен километър;

- 7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа.

Критериите по всички показатели са спрямо средните стойности за страната, така че общото икономическо влошено състояние е особено силно изразено в област Смолян.

Освен определеният съгласно чл. 5, ал. 5 от ЗРР териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа, цялата територия на областта се определя като територия, която да се подкрепя чрез прилагане на Водено от общността местно развитие и Интегрирани териториални инвестиции.

За Община Чепеларе, както за повечето общини от Смолянска област големи шансове имат отраслите: туризъм, дървообработка, добив и преработка на храни, търговия и услуги.

Община Чепеларе е с големи перспективи в областта на дървообработката и производството на спортни принадлежности. За целта тези сектори е необходимо да се активизират, да се уголемят и да се превърнат в структуроопределящ бизнес за региона. Освен това потенциал има и в използването на голямото количество отпадни суровини от дърводобива и дървообработката за произвеждане на алтернативни горива и енергия.

Развитието на туризма и спорта вървят паралелно и е особено важно те да се развиват в единство, тъй като взаимно се допълват и се обуславят. Прави впечатление, че въпреки

[3] В чл. 6 от Закона за регионалното развитие са посочени 8 показателя и начините за тяхното измерване. За 4 от показателите се изисква проследяване на състоянието за три последователни последни години, а за останалите четири – по последни данни (тоест само за една година).
Дефинициите в закона посочват, че една община трябва да отговаря на поне един критерий, за да попадне в район за целенасочена подкрепа. В този смисъл е възприето разделянето на общините на групи според степента им на уязвимост.

добре развития туризъм и туристически услуги допълнителните услуги свързани с пребиваването на туристите и развитието на местни атракции, не са развити в достатъчна степен и изостават от съвременните потребности на туристите.

Преработката на местни храни, особено на горски продукти и търговията с тях, допълва туристическия продукт, затова тяхното развитие е важно за развитието на туризма като цяло.

Бизнес средата в общината е сравнително добра, но липсват преференции за бизнеса, а предоставяните бизнес услуги на територията на общината са недостатъчни. Няма разработена инвестиционна стратегия и няма планирани индустриални зони в общината.

Необходими са усилия за насърчаване на предприемачеството като начин за ускоряване на развитието чрез подобряване на информационното обслужване и бизнес услугите.

4. *Анализ на тенденциите и процесите в социалната сфера*

4.1. Демографска характеристика и тенденции

Демографските параметри на община Чепеларе са влошени, както и в останалите общини в Област Смолян и ЮЦР.

В периода между двете преброявания (2001 - 2011 г.) населението на областта намалява с 18 314 души, или с 13.1%, а населението на община Чепеларе с - 1 512 човека или с 19,59%.

Според данните на НСИ от 2012 г. се вижда, че община Чепеларе е на седмо място по население в Област Смолян и заема 6.3% от населението на областта. След нея са общините: Неделино, Баните и Борино.

Фигура 6 Относителен дял на населението в област Смолян по общини

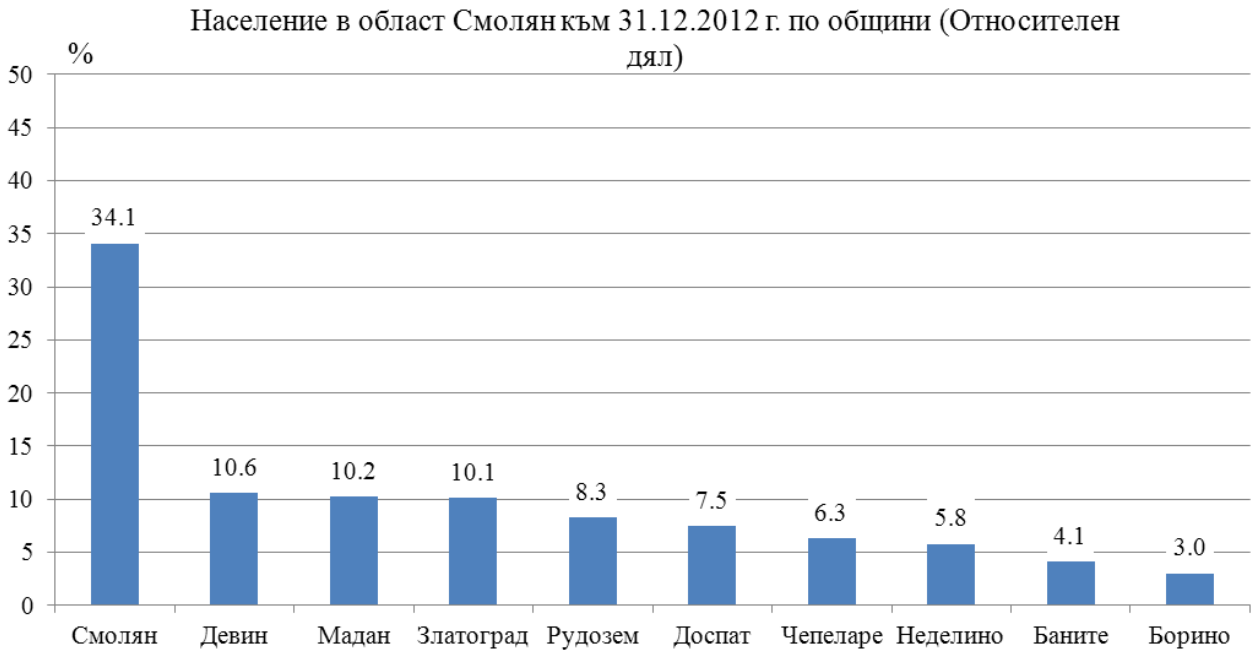

Източник: НСИ

Към 31.12.2012 г., общината има население от 7 494 жители, от които 5254 се намират в административния център - гр. Чепеларе, 190 в с.Богутево; 496 в с.Забърдо; 13 в с.Зорница; 50 в с.Лилеково; 140 в с.Малево; 161 в с.Орехово; 40 в с.Острица; 622 в с.Павелско; 74 в с.Проглед; 5 в с.Студенец и 449 в с.Хвойна.

Град Чепеларе има най-голям брой жители, като през 2012 г. те са - 5 254 жители. Този факт бележи и преобладаващия дял градско население в общината. Най-малко жители, 4 на брой има с.Студенец, следвано от с.Зорница, което е с 13 жители. Най-голямото село е с.Павелско с 630 жители, следвано от с.Забърдо със 247 жители.

Запазва се тенденцията на увеличаване на относителния дял на градското население и намаляване на населението в селата. Както е видно от фиг. 3, 70 % от населението на територията на общината живее в гр. Чепеларе, а останалите 30 % от жителите населяват селата на територията на общината.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Фигура 7 Селско и градско население

Населението на община Чепеларе по пол и по населени места в края на всяка години се разпределя както следва:

Община	2008			2009			2010			2011			2012		
Населени места	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Чепеларе	**8179**	**3919**	**4260**	**8045**	**3867**	**4178**	**7850**	**3762**	**4088**	**7 589**	**3 664**	**3 925**	**7494**	**3632**	**3862**
с.Богутево	246	126	120	246	126	120	237	119	118	195	96	99	190	93	97
с.Дряновец	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
с.Забърдо	543	264	279	534	257	277	521	247	274	468	226	242	496	248	248
с.Зорница	18	8	10	17	7	10	15	6	9	13	6	7	13	6	7
с.Лилково	55	24	31	52	22	30	52	22	30	49	22	27	50	23	27
с.Малево	195	86	109	191	85	106	183	79	104	147	61	86	140	58	82
с.Орехово	256	122	134	236	115	121	223	107	116	182	76	106	161	66	95
с.Острица	45	19	26	44	19	25	43	19	24	44	22	22	40	20	20
с.Павелско	754	348	406	718	334	384	670	317	353	648	318	330	622	307	315
с.Проглед	82	37	45	78	33	45	77	33	44	76	34	42	74	34	40
с.Студенец	13	6	7	12	5	7	12	5	7	5	3	2	5	3	2
с.Хвойна	514	230	284	505	228	277	473	207	266	459	210	249	449	203	246

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Община	2008			2009			2010			2011			2012		
Населени места	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
гр.Чепеларе	5457	2649	2808	5412	2636	2776	5344	2601	2743	5 303	2 590	2 713	5254	2571	2683

Източник: ТСБ Смолян

За последните пет години населението е намаляло с общо 685 човека. Прави впечатление, че броя на жените значително надвишава броя на мъжете, но за тези пет годи броя на мъжете е намалял с 287, а броя жените с – 398. Поради тази причина през последните две години разликата между броя на мъжете и броя на жените започва да намалява. По-голям брой жени се регистрира в селата Хвойна и Орехово.

Гъстотата на населението в община Чепеларе също намалява. Това се дължи на намаляващия брой на населението като цяло.

Таблица 30 Гъстота на населението

2008	2009	2010	2011	2012
21,9	21,4	20,9	20,2	19,1

Източник: НСИ

Движението на населението е естествено и механично.

Естественото движение (възпроизводството) е процес на непрекъсната смяна на поколенията. Показатели на естественото движение са: раждаемостта, смъртността и естественият прираст.

Стойностите и на естествения и механичния прираст през последните няколко години остават твърдо отрицателни, като ситуацията все повече се влошава.

Таблица 31 Живородени в периода 2006 – 2013 г.

Области	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Общини	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо	Живород. общо
Общо за страната	73 978	75 349	77 712	80 956	75 513	70 846	69 121	66 578
Смолян	1 066	1 051	989	1 059	1 026	788	784	769
Чепеларе	68	51	60	59	51	39	42	41

Източник: НСИ

От представените данни става ясно, че тенденцията на намаляване на живородените деца в община Чепеларе е трайна. Тя съответства на тенденцията на областно и национално ниво, но за отбелязване е, че през 2012 с най-ниска раждаемост в страната са Смолянска и Видинска област, което е силно смущаващо като тенденция.

Коефициентът на раждаемост през посочените години е намалял от 7,3 през 2008 г. на 5,6 през 2012 г., което говори за отрицателните тенденции на прираста на населението.

Таблица 32 Основни демографски показатели за община Чепеларе

	2008	2009	2010	2011	2012
Брачност %	1,2	1,5	1,9	1,8	2,1
Бракоразводност %	1,1	1,1	1,0	0,8	0,8
Раждаемост ‰	7,3	7,3	6,4	5,1	5,6
Смъртност‰	14,3	16,0	13,8	17,0	14,9
Детска смъртност	-	16,9	19,6	25,6	-
(на 1000 живородени)					
Естествен прираст	-7,0	-8,7	-7,4	-11,9	-9,3

Източник: НСИ

Брачността като процес на сключване на бракове има влияние върху естественото възпроизводство на населението, както и върху миграционната му подвижност. Върху динамиката на брачността влияние оказват множество фактори като: състоянието на брачната и полово-възрастовата структура на населението; състоянието на националното семейно законодателство, уреждащо въпросите, свързани с минималната възраст за сключване на бракове; религиите и етносите; социално-икономическите промени, както и нивото на разводимост.

При сравнение на двете таблици (29 и 30) става ясно, че през 2010, 2011 и 2012 г. браковете се запазват на едно ниво, а коефициента на брачност се увеличава, което се дължи на факта, че средногодишния брой на населението на общината намалява.

От друга страна пък коефициента на бракоразводността намалява, което се дължи на намаляването на абсолютния брой бракоразводи.

Таблица 33 Сключени бракове и бракоразводи

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012
Сключени бракове	Брой	15	14	16

Бракоразводи	Брой	8	6	6

Източник: НСИ

През последните години се увеличава броят на фактическите семейни двойки без сключен юридически брак. Към 1.02.2011 г. 9 536 души в област Смолян живеят в съжителство без брак, като техният относителен дял е 7,8 % и е близо до нивото на средния за страната (7,9 %). За община Чепеларе този относителен дял е малко на 8 %. От всички съжителства без брак 75,3 % са сред младите възрастови групи от 20 до 39 години.

Динамиката на коефициента на смъртност е неравномерна. Най-висока е неговата стойност през 2011 г. – 17‰, а най-ниска през 2010 г. – 13,8 ‰.

Обезпокоително е, че починалите в община Чепеларе в периода 2006 – 2013 г. надхвърлят около три пъти новородените, т.е. налице е сериозен отрицателен естествен прираст, който е характерен за областта и страната като цяло.

Таблица 34 Починали в периода 2006 – 2013 г.

Области	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	общо	общо	общо	общо	общо	общо	общо	общо
Общо за страната	113 438	113 004	110 523	108 068	110 165	108 258	109 281	104 345
Смолян	1 556	1 607	1 550	1 524	1 558	1 565	1 586	1 538
Чепеларе	146	140	118	130	110	131	112	115

Източник: НСИ

Естественият прираст е отрицателен през всичките разглеждани години.

Таблица 35 Естествено движение на населението

	2008			2009			2010			2011				2012	
Община	Жив.	Ум-рели	Ест. прир.	Жив.	Ум-рели	Ест. прир.	Жив.	Ум-рели	Ест. прир.	Жив.	Ум-рели	Ест. прир.	Жив.	Ум-рели	Ест. прир.
Чепеларе	60	118	-58	59	130	-71	51	110	-59	39	131	-92	42	112	-70
Мъже	30	63	-33	33	54	-21	24	57	-33	19	59	-40	20	58	-38
Жени	30	55	-25	26	76	-50	27	53	-26	20	72	-52	22	54	-32

Източник: НСИ

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Особено висок е отрицателния прираст през 2011 и 2012 г., което е причина за тревога.

Другият важен показател влияещ на броя на населението е механичния прираст, който показва до каква степен населението променя своето местоживеене. Механичният прираст представлява разликата между заселени и изселени за определен период от време. От следващата таблицата става видно, че за съжаление и данните за механичното движение на населението не са положителни.

Таблица 36 Механично движение на населението в периода 2003 – 2012 г.

	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Община	всичко	всичко	всичко
		2003 г.	
Чепеларе	213	224	- 11
		2004 г.	
Чепеларе	94	190	- 96
		2005 г.	
Чепеларе	118	190	- 72
		2006 г.	
Чепеларе	79	143	- 64
		2007 г.	
Чепеларе	113	201	- 88
		2008 г.	
Чепеларе	94	161	- 67
		2009 г.	
Чепеларе	125	188	- 63
		2010 г.	
Чепеларе	101	237	-136
		2011 г.	
Чепеларе	82	128	- 46
		2012 г.	
Чепеларе	106	131	-25

Източник: НСИ

Тук също се наблюдава трайна тенденция на емиграция, не само към по-големите градове в страната, но и в чужбина, което се обяснява с липсата на работа и възможности за развитие на по-младите хора. Може да се отбележи, че въпреки отрицателните стойности на механичния прираст броя на напусналите не е толкова драстично голям, каквито тенденции се регистрират в други по-малките общини от региона.

Според данните от преброяването през 2011 г. населението на община Чепеларе от 0 до 14 г. е – 10,6 %, от 15 до 64 г. – 66,8 % и на 65 и повече години – 22,7 %. Диспропорцията между двете групи от 0 до 14 г. и тази над 65 е тревожна, тъй като излизащите от пенсионната възраст значително надхвърлят относителния дял на влизащите в работоспособна възраст.

Налице е продължаващ процес на демографско остаряване, който се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години.

Данните от преброяването показват и разпределението в под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст в община Чепеларе, както следва:

- Под трудоспособна възраст са - 856 човека, от тях 459 са мъже и 397 са жени;
- Трудоспособна възраст са – 4643 човека, от тях 2485 са мъже и 2158 за жени;
- Над трудоспособна възраст са – 2221 човека, от тях 773 са мъже и 1448 са жени.

Прави впечатление, че относителния дял на двете зависими групи (под трудоспособна възраст и над трудоспособна възраст) е 39,86 %. Ако го сравним с дела на хората в трудоспособна възраст, който е 60,14 % ще видим, че доста е голяма групата на хората извън трудоспособната възраст, които само получават социални и здравни услуги, без да имат възможност да осигуряват постъпления. Тази тенденция ще затруднява в бъдеще все повече осигурителната и здравната система, тъй като съотношението между тези две групи ще продължава да се увеличава, поради застаряването на населението не само в общината, но и в областта и в страната.

Данните от 2012 г. потвърждават регистрираната от преброяването тенденция. През следващата година 2 389 от жителите са на възраст над 60 години. Младите хора между 20 и 39 години са 1 869, а хората на възраст между 40 и 59 години са – 2 335. Децата и младежите на възраст до 19 г. са – 1 127 на брой. Тенденцията на застаряване на населението ще продължава да се увеличава и липсата на работна ръка и на специалисти, ще се усеща все по-осезателно през следващите десет години.

Степента на образованост е особено важна, тъй като от нея зависи качеството на работната сила в общината и възможността да се отговори на непрекъснато увеличаващите се

изисквания за повишаване на квалификацията и подобряване на професионалните умения на заетите в различните икономически сектори.

Таблица 37 НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ ПО МЕСТОЖИВЕЕНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ КЪМ 01.02.2011 ГОДИНА

Област Община Местожит.	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавър-шено начално	Никога не посеща-вали училище	Дете
СМОЛЯН	**115030**	**15541**	**48901**	**32138**	**11640**	**5148**	**1507**	**155**
В градовете	**62664**	**12094**	**29694**	**13440**	**4209**	**2602**	**509**	**116**
В селата	**52366**	**3447**	**19207**	**18698**	**7431**	**2546**	**998**	**39**
ЧЕПЕЛАРЕ	*7349*	*1092*	*3407*	*1942*	*599*	*249*	*47*	*13*
В градовете	5058	925	2571	1008	331	189	21	13
В селата	2291	167	836	934	268	60	26	-

Източник: НСИ

По-голямата част от хората покриващи всички степени на образование живеят в гр.Чепеларе, единствено тези, които никога не са посещавали училище преобладават в селата.

Таблица 38 Население по етнически групи и възраст

Община	Общо	Възраст (в навършени години)							
Етническа група		0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 и повече
Чепеларе	**7720**	**521**	**606**	**863**	**1006**	**1054**	**1281**	**1086**	**1303**
Отговорили	*6569*	*389*	*500*	*669*	*819*	*909*	*1086*	*1000*	*1197*
Българска	6466	371	493	663	797	896	1070	993	1183
Турска	10	-	..	..	..	3	..	..	-

Ромска	3	-	-	..	..	..	-	-	-
Друга	16	-	-	..	4	..	..	..	3
Не се самоопределят	74	18	..	..	14	7	11	4	11
Неотговорили	*1151*	*132*	*106*	*194*	*187*	*145*	*195*	*86*	*106*

Източник: НСИ

Населението на общината е основно от българската етническа група. Турската и ромската групи са символични. Прави впечатление, че доста голям брой – 1 151 човека не са отговорили и не са определили своя етнически произход, а 74 не са се самоопределили.

Таблица 39 НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ ПО ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ И СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ КЪМ 01.02.2011 ГОДИНА

Област Община Местожит.	**Общо**	**Висше**	**Средно**	**Основно**	**Начално и незавършено начално**	**Никога не посещавали училище**	**Дете**
Община Чепеларе	**7349**	**1092**	**3407**	**1942**	**848**	**47**	**13**
В т.ч. отговорили	6296	1010	2892	1645	704	37	8
Българска	6205	994	2857	1623	689	34	8
Турска	10	-	-	3	-	-	-
Ромска	3	-	-	-	-	-	-
Друга	16	-	9	-	-	-	-
Не се самоопределят	62	9	19	17	14	3	-

Разлики в степента на образование според етническата принадлежност трудно могат да се открият сериозни тенденции, тъй като ромската и турската групи са малобройни, а тези които не се самоопределят са 62. Но като цяло най-образована е основната етническа група – българската.

Може да се отбележи, че Чепеларе е сред общините със силно променлив брой на пребиваващите, което е свързано с развитието на туризма. Целогодишно през хотелите и

хижите в общината, както и к.к. Пампорово минават десетки хиляди туристи както от страната, така и от чужбина. Тази сезонност води и голям брой сезонни работници на територията.

4.2. Социални услуги

Здравеопазването и социалните дейности в общината се изпълняват текущо, като са само частично планирани в ОПР и в другите средносрочни планови документи. Сериозно внимание в плановите документи е отделено на социалните дейности, които се регулират от няколко документа:

- Общинска стратегия за развитие на социалните услуги в община Чепеларе и годишен план към нея;
- Стратегия за закрила на детето за периода 2010- 2015 година.

Създадено е Общинско социално предприятие „Център за услуги в домашна среда", чиято дейност е надлежно обезпечена с правилник за дейността.

На общинско ниво социалните дейности се извършват от:

- ✓ **Община Чепеларе – Кмет и Общински съвет.** Те формират и изпълняват общинската политика по отношение на социалните услуги, създават и предоставят социални услуги, договарят предоставянето на социални услуги с външни доставчици, контролират тяхното качество;
- ✓ **Доставчици на социални услуги** – Община Чепеларе, както и вписаните в регистъра на Агенцията за социално подпомагане физически лица, регистрирани по Търговския закон и юридически лица;
- ✓ **ДСП** управлява случаите на хора в риск и в частност – насочва потребителите към социалните услуги, изпълнявани като държавно-делегирана дейност;
- ✓ **Обществен съвет за социално подпомагане** – функциите му са регламентирани в чл. 35 от ЗСП;
- ✓ **Местни общности и техните представители** – НПО, местни организации, клубове и представители на рисковите групи.

На територията на общината функционират две социални заведения – Център за настаняване от семеен тип в с. Павелско и Дневен център за стари хора в с. Хвойна.

Центърът за настаняване от семеен тип село Павелско е вид социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца, чиито родители временно нямат възможност да полагат необходимите грижи за тях. Открит е през месец ноември 2007 година. Капацитетът на Центъра е 15 деца. Наличната база е пригодена за деца без увреждане. В Центъра е създадена среда, близка до семейната, при която децата получават необходимите им индивидуални грижи и подкрепа за личното съзряване и усвояване на самостоятелни умения, необходими им за реализацията в живота.

Същността на Дневния център за стари хора в с. Хвойна е „комплекс от услуги в общността, който създава условия за цялостно обслужване на потребителите през деня, свързани с предоставяне на храна, задоволяване на ежедневните, здравните и рехабилитационните потребности, както и на потребностите от организация на свободното време и лични контакти. Дневният център в с. Хвойна е разкрит на 01.12.2009 година и в момента е с капацитет 10 човека. Това е първият открит Дневен център за стари хора в Смолянска област. За ползването на услугата ДЦСХ се заплаща такса от потребителите, като част от тази такса е поета и се заплаща от Община Чепеларе. Центърът може да се посещава както от потребители от общината, така и от съседни общини.

През 2013 г. се изгради„Обществена трапезария“, която предоставя топла храна на нуждаещите се. От нейните услуги се възползват 85 човека, които отговарят на условията за чл.9 от ППЗСП, лица с доказана липса на доходи и близки, които да се грижат за тях, самотно живеещи лица и семейства получаващи минимални пенсии и скитащи деца и лица.

През 2014 г. се реализират следните проекти:

- **Проект „Подкрепа за достоен живот"** – Схема за безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.09 - Алтернативи, Приоритетна ос 5 на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси".
- **Проект «Център за услуги в домашна среда – Чепеларе» -** ОП „Развитие на човешките ресурси.

4.3. Здравеопазване

На територията на община Чепеларе са регистрирани няколко лекарски, стоматологични и селски здравни практики. Доболничната помощ в община Чепеларе се финансира от Регионалната здравно-осигурителна каса. Тя бива първична и специализирана. Първичната се осъществява от семейните лекари, а специализираната от «Медицински

център – Смолян» ООД и новото ДКЦ към МБАЛ – Смолян АД, в което работят по втори трудов договор специалистите от областната болница.

Ето какво е разпределението на индивидуалните и груповите практики за предоставяне на първична и специализирана помощ на територията на община Чепеларе:

Индивидуална практика за първична медицинска помощ включва:

- 5 броя кабинети в гр. Чепеларе;
- 1 кабинет в с. Хвойна, Здравна служба;
- 1 кабинет в с. Павелско;
- 1 кабинет в к.к. Пампорово

Останалите села от общината се обслужват веднъж седмично от докторите практикуващи в гр. Чепеларе.

Общият брой на медицинските практики на територията на общината е:

- Индивидуална практика за първична дентална медицина – 6 броя кабинети в гр. Чепеларе;
- Групова практика за първична медицинска помощ – 1 брой в к.к. Пампорово;
- Индивидуална практика за специализирана медицинска помощ – 2 кабинета в гр. Чепеларе и 1 кабинет в к.к. Пампорово;
- Групова практика за специализирана медицинска помощ – 1 брой в к.к. Пампорово;
- Медико–дентален център – 1 в к.к. Пампорово;
- Кабинет за лабораторни изследвания – 1 бр.;
- Център за спешна медицинска помощ – 1 бр.

В селата Орехово, Малево, Забърдо, Лилеково, Острица и Зорница обаче няма осигурен постоянен достъп до медицински услуги , поради непривлекателността на медицинските практики.

Живеещите в селата са с влошен здравен статус - качеството на предлаганите медицински услуги е по-ниско, а достъпът до здравна мрежа е ограничен. Характерно е понижаването както на количество, така и на качеството на здравни услуги.

Демографското застаряване поставя допълнителни изисквания пред структурата на здравните потребности, което води до големи разходи за здравно обслужване в бъдеще.

Здравните заведения и служби са разположени по населени места и адреси както следва:

Таблица 40 Амбулатория за индивидуална практика за първична медицинска помощ

No	Име на лечебното заведение	Адрес

No	Име на лечебното заведение	Адрес
1.	ЕТ „д-р Стефка Димитрова“	с.Павелско
2.	ЕТ „д-р Христина Трифонова АПМП-ИП“	с.Хвойна – Здравна служба
3.	ЕТ „д-р Илия Спилков АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 23
4.	ЕТ „д-р Иванка Бозукова АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 21
5.	ЕТ „д-р Иванка Александрова АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 18
6.	ЕТ „д-р Алказар Хаджиматев АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 13
7.	ЕТ „д-р Лилия Милина АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 12
8.	ЕТ „д-р Боян Стоянов Каров АПМП-ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 26
9.	АПМП-ИП д-р Димитрий Мильошин	с.Хвойна – Здравна служба
10.	ЕТ „д-р Йосиф Хаджиев АПМП-ИП“	с.Забърдо – Здравна служба
11.	АПМП-ИП д-р Спасимир Иванов	к.к. Пампорово, хотел „Пампорово“

Източник: Община Чепеларе

Таблица 41 Амбулатория за групова практика за първична медицинска помощ

N	Име на лечебното заведение	Адрес
1.	„Групова практика за ПМП-ВИА“ООД	к.к. Пампорово, хотел „Перелик“

Източник: Община Чепеларе

Таблица 42 Амбулатория за индивидуална практика за специализирана медицинска помощ

N	Име на лечебното заведение	Адрес
1.	ЕТ „д-р Димитър Венков – АСМП- по хирургия ИП“	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 24 и 25
2.	„САНИ д-р Соня Белева АСМП- по ОБ-ИП“ ЕООД	гр.Чепеларе,ул.“Беломорска“ 44, к-т 20
3.	„ИПСМП д-р Дончо Михайлов“ ЕООД	к.к. Пампорово, хотел „Перелик“

Източник: Община Чепеларе

Таблица 43 Амбулатория за групова практика за специализирана медицинска помощ

N	Име на лечебното заведение	Адрес
1.	„АСМП ОРТ И ТР-ГП_ТРАВМА“ ЕООД	к.к. Пампорово, ПСС, ет.1

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Източник: Община Чепеларе

На територията на община Чепеларе няма лечебни заведения. Болничната помощ се поема от областния център - Многопрофилна болница за активно лечение „д-р Братан Шукеров" – гр. Смолян.

В к.к. Пампорово се намира база Студенец на Планинската спасителна служба, която осъществява денонощно дежурство.Телефоните за връзка са 0309 58336 и 1475 (за абонати на M-tel).

4.4. Образование

Политиката по образование в общината не се регламентира пряко в някой от стратегическите планови документи на общинско ниво. Общината провежда политиката си в изпълнение на законовата и подзаконова нормативна уредба, както и на плановете и програмите на Регионалния инспекторат по образованието за областта.

Училищната мрежа на територията на община Чепеларе включва 5 училища – 4 общински и 1 държавно. Това са:

- СОУ „Васил Дечев" – гр. Чепеларе с 379 ученици през 2012/2013 г. и 41 учители;
- ОУ „Цар Симеон" – с. Павелско с 47 ученици през 2012/2013 г. и 11 учители;
- ОУ "Бачо Киро " с.Забърдо с 22 ученици през 2012/2013 г. и 6 учители;
- СУ „Олимпийски надежди" – гр. Чепеларе с 49 ученици през 2012/2013 г. и 14 учители;
- ПГ по СГСТ "Никола Йонков Вапцаров" – гр. Чепеларе с 192 ученици през 2012/2013 г. и 21 учители.

Две са специализираните средни училища - Професионална гимназия по селско, горско стопанство и туризъм и Спортно училище, които подготвят кадри за основните сектори на местната икономика – горското стопанство и туризма. Учащи в професионалните училища са 191 учащи в дневна, задочна и самостоятелна форма.

Професионалната гимназия по селско, горско стопанство и туризъм е държавно училище към Министерството на земеделието и храните.

Спортното училище „Олимпийски надежди" - Чепеларе е единствено за областта, а за страната – второ за зимни спортове, заедно с това в Самоков. Училището е новооткрито от 2006/2007 учебна година със заповед на министъра по предложение на Общински съвет - Чепеларе. Застъпени са четири вида спорт – ски алпийски дисциплини, сноуборд, биатлон, както и тенис на маса. От учебната 2011/2012 година е утвърден и прием по футбол. За тренировъчния процес училището разполага с модернизирана зала за тенис на маса, както и ски-центъра „Мечи чал".

Общото образование се реализира в двете основни училища в селата Забърдо и Павелско и в СОУ „В. Дечев" - гр. Чепеларе. От учебната 2008/2009 г. СОУ „В. Дечев" разполага с ученически автобус за превозване на децата от с. Богутево. В най-голямото общинско училище, както и в цялата община, се наблюдава тенденция към намаляване броя на учениците, особено след VII клас. Тази тенденция е свързана с насочването им към средните учебни заведения извън общината, най-вече в областния център Смолян.

В училищата на общината няма отпаднали ученици, подлежащи на задължително обучение. Общият брой на напусналите след 16-годишна възраст по данни от учебна година 2012/2013 г. са 9 ученици.

Извънкласната и извънучилищната дейност в общината се осъществява от Общински детски комплекс (ОДК). Извънкласните занятия имат важно значение за пълноценното развитие на учениците. В ОДК са застъпени 2 вида занимания - музикално и танцово изкуство и спорт по групи. Съществуват различни школи и кръжоци като: народно пеене, гайда, акордеон, природни изкуства, биатлон, ски алпийски дисциплини, природни и математически науки, модерни танци, фолклорни танци, мажоретен състав и др.

Общо в 2-те направления са обхванати ученици и деца от град Чепеларе на възраст от 5 до 18 години. ОДК изнася самостоятелни концерти в града и по селата на общината, включва се активно в културните и представителни дейности на общината. В спортните групи тренират ученици, които след това постъпват в СУ „Олимпийски надежди". В ОДК работят екип от директор и 7 квалифицирани учители.

Детските градини на територията на общината са три според последната информация на община Чепеларе:

- Една целодневна детска градина (ЦДГ) в с. Забърдо с 12 деца при капацитет - 17 места, 1 смесена група;
- Една целодневна детска градина (ЦДГ) в с. Павелско с 26 деца при капацитет 26 места, 1 смесена група;
- Едно обединено детско заведение (ОДЗ) в гр. Чепеларе с три филиала в три отделни сгради „Елхица", „Здравец" и „Радост" с 227 деца (в т. ч. 46 деца в яслени групи). ОДЗ има следния капацитет:
    1. Филиал „Елхица": 97 места; яслена, 1-ва, 2-ра и подготвителна група (6-годишни);

2. Филиал „Здравец”: 91 места; яслена, 2-ра, подготвителна група (5-годишни) и подготвителна група (6-годишни);

3. Филиал „Здравец”: 46 места; 1-ва, подготвителна група (5-годишни).

Таблица 44 Детски градини на територията на общината

Показател	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Детски градини			
Детски градини - общо	**3**	**3**	**3**
Детски учители	22	21	21
Деца	216	220	217
Целодневни детски градини	3	3	3
Детски учители	22	21	21
Деца	216	220	217
Полудневни детски градини	-	-	-
Детски учители	-	-	-
Деца	-	-	-
Детски ясли и деца в детските ясли			
Детски ясли - общо	1	1	1
места	36	32	32
Деца - общо	29	31	38
момчета	16	13	20
момичета	13	18	18

Данните показват, че детските заведения на територията на общината работят на почти пълен капацитет. Броят на педагогическия персонал е 21 броя.

Сградите на детските заведения в с.Забърдо и в с.Павелско не са санирани, а тяхното оборудване е остаряло. Дворът и детските площадки са със стари съоръжения. Необходимо е да се извърши озеленяване, оформяне на кътове, спортни и детски площадки, монтиране на пейки и кошчета във всички дворове на детските заведения.

Сградите на трите филиала ОДЗ – гр. Чепеларе са санирани. Необходима е подмяна на отоплителните инсталации без котлите. Наложително е да се направи и основен ремонт на санитарните възли и помещенията за разливане на храна във филиалите „Радост" и „Здравец", подмяна на осветителните тела, обновяване и освежаване на интериора. Оборудването също се нуждае от обновяване, трябва да се подмени обзавеждането и оборудването за кухненския блок, да се закупи нов постелъчен инвентар, да се осигурят нови учебно-технически средства, спортни пособия, IT-продукти и други.

Дворът на филиал „Радост" се нуждае от озеленяване, затревяване, оформяне на кътове, закупуване и монтиране на пейки и кошчета. Детските площадки са с остарели съоръжения, необходимо е закупуване и монтиране на нови, съвременни и безопасни съоръжения.

4.5. Култура и културно наследство

В района на община Чепеларе има следи от праисторическа, тракийска, римска, елинска и старобългарска култура. На територията на общината има 61 паметника на културата, четири от тях са с национално значение. Някои от крепостите тук са от V - I век преди Христа, **а Крепостта Заград** е единствената крепост от **XIII век преди Христа**, чиито останки са запазени и до днес. Смята се, че крепостите са охранявали тракийския път от егейския град Абдера за Истрос (река Дунав). Използван близо хилядолетие от траки и елини, пътят е настлан от римляните със солидна каменна настилка, която и днес се използва за пешеходен туризъм. Крепостите са използвани до падането на Родопите под Османско владичество.

Рудните запаси в този регион са благоприятствали развитието на металообработването и бижутерийните занаяти още от Древността. Находките на бронзови фибули от тракийски тип са доказателство, че там са съществували центрове за метални отливки, които са процъфтявали още в 7 - 8 в.пр.н.е. Повече от 1/3 от тях са самовъзникнали и са били открити на територията на Община Чепеларе. Рудодобивът продължава да се развива дори след като регионът е бил завладян от римляните. Вторична информация за това откриваме в раздел за минното дело и за тези, които работят с него в Закон на император Валентиан I (364-375 г. сл.н.е.) и в творбите на римския поет Клавдий IV. Откритите археологически находки като стъклени съдове, чаши, брошки, монети и керамика са от късния Римски период (379-450) и свидетелстват за непрекъснат интензивен живот в региона.

По време на българското Възраждане (1762-1878 г.) се наблюдава активна културна и образователна дейност в град Чепеларе и селата около него, за което свидетелстват 14 църкви и 72 параклиса. Четири от църквите са обявени за паметници на културата с

национално значение, а една от църквите и 15 параклиса – за паметници на културата с местно значение. Всяка църква е имала училище като неразделна част от нея.

Миналото на гр. Чепеларе все още не е напълно проучено. Днес се приема, че двутомната история «Миналото на Чепеларе», написана от Васил Дечев има по-скоро етнографско-литературна стойност, отколкото историческа.

Проведените археологически проучвания в региона и намерените находки, свидетелстват за наличие на живот на територията на съвременния гр. Чепеларе и околностите му от епохата на неолита до днес. Най-старите находки са предмети и некрополи от епохата на неолита (VI-V хил. пр. Хр.), могилни некрополи от IV-V в. сл. Хр., гробници на българи християни от XII – XIV в. и др.

По голямата част от основателите на съвременното селище Чепеларе са преселници от село Забърдо. В началото на 1729 година тринадесет души от Забърдо и трима преселници от други населени места закупуват общо 16 дяла от имот, представляващ планината „Хаджиица“ с владало (тапия), издадено от турският ефкаф (нотариус), намиращ се в Пловдив, при което след това те се заселват постоянно в землището и оттогава Чепеларе става същинско постоянно заселище като населено място с различни махали - „Горната махала“, „Долната махала“, „Шабановската махала“, „Сивковската махала“ и други.

Село Павелско е най-старото село в Рупчос, което заема част от северните склонове на Централните Родопи. С това позабравено вече старинно име Рупчос от векове се е знаел един от най-живописните райони на Родопите, обхващащ водосборния район на Чепеларска река в нейното средно и горно течение. Областта Рупчос започва от водослива на Юговска с Чепеларска река, на няколко километра южно от село Бачково и продължава на юг до седловината Рожен.

Първото поселение на с. Павелско не е било на сегашното място и е носело името на махалите, пръснати наоколо. Намерените в района археологически находки са доказателство за поселища от древността. При създаването на историческата карта на България за периода преди пети век от новата ера, в нея е отредено място само на Павелско и Гела от Централни Родопи. Павелско е заселено на днешното си място през 1660 г. от бегълци от с. Борово. Населението на Павелско изповядва православната религия. И тук се разказва легендата за пещерите Челевещница, в които се е укривало и е било избито от турците местното население, неприемащо исляма. Пещерите с името Челевещница са три на брой, разположени около селата Павелско, Забърдо и Орехово.

В района на **с. Забърдо** е съществувало древно поселище още през 4-5 век след Хр. и дори преди това. Доказателство са останките от тракийско селище и разрушената крепост Заград. Близо до Забърдо се намира и много добре съхранен римски път.

Според османски списък на селищата и немюсюлманските семейства в тях, предвид облагането им с джизие от 8 ноември 1635 година, броят на немюсюлманските семейства в Забърдо е 135, т.е. към 1635 г. селото е съществувало в пределите на Османската империя.

Село Хвойна е разположено в Хвойненската котловина /Ропката/ и е в центъра на историко-географската област Рупчос от Средни Родопи. Село Хвойна е основано около 1750-1760 г. През 1800 г. в селото е изграден Каменния мост над река Ореховска, а през 1857 г. са построени църквата „Свети Илия" и килийното училище.

През 1891 г. Костадин Златанов, като кмет на с. Хвойна, построява Нареченските минерални бани.

Сегашното **село Орехово** е на около 300 години. На мястото му в древността е имало древно римско селище. В средата на XVIII век селото е мюсюлманско и е част от нахията Рупчос. По това време то води упорити съдебни и извънсъдебни битки със съседното село Тимурджи (дн. Лилково) заради владеенето на летни пасища (яйлаци). Първото българско училище в Орехово е открито през 1866 г.

От 1879 до 1 януари 1895 година от Орехово са изселени 138 семейства с 724 жители-помаци, съответно 712 в Мала Азия и 11 в Източна Тракия.

Историята на селото е описана в селищната монография „Орехово" на писателя Атанас Калинов.

Архитектурните обекти на територията на община Чепеларе са предимно църкви, къщи и параклиси от периода на Възраждането. Прави впечатление огромният брой параклиси, строени от местното население, дори и в наши дни. На територията на общината има и пет джамии. Ето по-важните религиозни храмове намиращи се на територията на общината:

- ✓ Църковен ансамбъл **"Св. Анастасий Велики"** (1834 г.), състоящ се от храм, камбанария, двуетажна костница с параклис и двуетажно училище. **Църквата "Св. Атанасий Велики"** е декларирана за **паметник на културата с национално значение.** Построена е само за два месеца (от 16 септември до 14 ноември), осветена на 11 юли 1835 г. от Пловдивския митрополит Никифор. През 1841г. в нейния двор е построено килийно училище (най - старото в община Чепеларе).

- ✓ Църква **"Успение Богородично";** построена и изографисана през 1866 г., а осветена на следващата 1867 г. (16 юли) от председателя на Българската община в Пловдив – архимандрит Дамаскин (по – късно Велешки митрополит).

- ✓ **Църква "Възнесение Господне" – с.Павелско,** построена през 1834г. и осветена на следващата 1835г. (20 юли – Илинден) от Пловдивския митрополит Никифор. През 1894г. към нея е построена най-високата в Средните Родопи камбанария – 17 м. Църквата е декларирана като художествен **паметник с национално значение.**

- ✓ Църква **„Св. Илия"** – с.Хвоайна е **паметник на културата с национално значение**, построена през 1857г., осветена на следващата – 1858 г. (20 юли– Илинден) от Пловдивския митрополит Паисий (1857–1861 г.).

- ✓ **"Възнесение Господне"** – с.Малево построена през 1860г. - **паметник на културата с национално значение** (категорията е предварителна). Сградата е църковна собственост и се нуждае от неотложен основен ремонт – на покрива, олтара, подмяна на дървената част, реставрация и консервация на стенописите и иконите.

- ✓ **"Св. Пантелеймон"** – с.Проглед построена през 1921г., а осветена през 1928г. (9 август – "Св. Пантелеймон") от Пловдивския викарен епископ Харитон. През 1983г. към църквата е изграден комплекс от притвор, канцелария и камбанария.

- ✓ **Църква "Успение на Пресвета Богородица" – к.к. Пампорово** представлява триабсидна, кръстовидна постройка. По инициатива на боголюбиви граждани в началото на 90-те години на XX век се учредява Сдружение с нестопанска цел „Християни", което започва строежа на храма. Със съдействието на Българската Национална Телевизия дарителската кампания се популяризира в цялата страна. Осветена е на 30.10.1999г. от пловдивския митрополит Арсений в присъствието на хиляди богомолци вкл. Президента на Републиката и почти целия министерски съвет.

- ✓ **Църква "Св. Неделя"** – с. Орехово построена през 1882г., когато е и осветена от епископ Гервасий.

В гр. Чепеларе, както и в селата Лилеково, Зорница, Богутево и Острица има по една джамия – месчид, като най-старата от тях е тази в с. Богутево. Действащите в момента джамии са в гр. Чепеларе и в с. Богутево.

Други археологически обекти, параклиси и съвременни паметници в различните населени места са:

- ✓ **Узунската къща- гр.Чепеларе**, с богата и живописна украса от 1870 г.;

В с. Павелско като архитектурни паметници са декларирани **5 къщи, 16 параклиса и един римски мост** (в добро състояние). Това са:

- ✓ Къща Иван Белев; Сградата е общинска собственост, съборена до ниво първи етаж.
- ✓ Къща Иван Батинов; (къщата е частна собственост, в сравнително добро състояние, обитава се сезонно от наследниците на Иван Батинов като къща за почивка).
- ✓ Къща Иван Пиндев;(къщата е частна собственост, в добро състояние, обитава се от наследниците на Иван Пиндев).
- ✓ Къща Иван Пънев; (частна собственост, в лошо състояние с течове по покрива, с напукани и деформирани стени, необитаема).
- ✓ Къща Елена Ат. Станкова; (частна собственост, в добро състояние. Обитава се от собственичката).
- ✓ Параклис "Св. Атанасий Велики";
- ✓ Параклис "Св. Йоан Предтеча";
- ✓ Параклис "Св. Георги";
- ✓ Параклис "Св. Прокопий";
- ✓ Параклис "Св. Варвара";
- ✓ Параклис "Св. Константин и Елена";
- ✓ Параклис "Св. Илия";
- ✓ Параклис "Св. Димитър";
- ✓ Параклис "Успение Богородично";
- ✓ Параклис "Св. Николай";
- ✓ Параклис "Св. ап. Петър и Павел";
- ✓ Параклис "Св. Архангел Михаил";
- ✓ Параклис "Св. Троица-Св.Дух";
- ✓ Параклис "Св. Теодор Тирон";
- ✓ Параклис "Св. Параскева";
- ✓ Параклис "Св. Мина";

В **с. Хвойна** има

- ✓ **Три къщи** с интересна архитектура, обявени за паметници на културата;
- ✓ **Килийно училище**, построено през есента на 1857 г. в църковния двор с останалите от църквата „Св. Илия" материали (**в момента второто такова запазено в община Чепеларе**);
- ✓ Параклис "Св. Дух";
- ✓ Параклис "Успение Богородично";
- ✓ Параклис "Св. Константин и Елена";
- ✓ Параклис "Св. Георги".

В **с. Малево** съществуват:

- ✓ Параклис "Св. Власий"
- ✓ Параклис "Св. Илия"
- ✓ Параклис "Св. Георги"
- ✓ Параклис "Св. Варвара"
- ✓ Параклис "Успение Богородично"

В **с. Проглед** се намират:

- ✓ Родна къща на Дичо Петров (Таков); **паметник на културата с национално значение.**
- ✓ Параклис "Св. Пантелеймон";
- ✓ Параклис "Св. Марина" – построен през 1940г. върху развалините на старо черковище.
- ✓ Параклис "Св. Илия" – построен през 1930г.;
- ✓ Параклис "Св. Троица" – построен през 1935г.;
- ✓ Параклис "Св. Кирик и Юлита" – построен през 1932г.
- ✓ Параклис „Св. Георги Победоносец" – построен 2010 г.

В **к.к. Пампорово** се намира параклис **„Св. Николай Чудотворец"**, който е построен в двора на хотел „Родопи", к.к. Пампорово, осветен е на 06.12.1999 г. „КЦМ" АД дарява парцела и подпомага строежа.

В **с. Орехово** съществуват:

- ✓ Параклис "Възкресение Христово" – построен с лични средства на Иван Велков Пелтеков през 20 – те години на XX век.
- ✓ Параклис "Успение Богородично" – построен през 1888 г. от Мирчо Златков;
- ✓ Параклис "Св. Петка" – построен през 1888 г. от Мирчо Златков;
- ✓ Параклис"Св. Атанасий Велики";
- ✓ Параклис "Св. Неделя";
- ✓ Параклис"Св. Георги";
- ✓ Параклис "Св. Варвара";
- ✓ Параклис "Рождество Богородично";
- ✓ Параклис "Св. Илия";
- ✓ Параклис "Св.ап. Петър и Павел";
- ✓ Параклис "Св. Ана";
- ✓ Параклис "Св. Троица-св. Дух";
- ✓ Параклис "Св. Архангел Михаил";
- ✓ Параклис "Св. Мина";
- ✓ Параклис "Св. Йоан Рилски";
- ✓ Параклис "Св. Богородица-Страдаща";
- ✓ Параклис "Възнесение Господне";

- ✓ Параклис "Св. Николай";
- ✓ Параклис "Св. Кръст Господен";
- ✓ Параклис "Св. Йоан Предтеча".

В съвременната история на Чепеларе има издигнати няколко паметника:

✓ **Паметник на загиналите във войните в Чепеларе**, издигнат за увековечаване на паметта на загиналите във войните чепеларци. Проектът на паметника е изработен от скулптурите Никола Попов и К. Ихтяров от гр. Пловдив. Строили са го чепеларски зидари. Строителството продължило две години и струвало 160 000 лева. Средствата са събрани чрез подписка, като пуснали т.нар. златна книга. На първо място сума записал Цар Борис III. Най- много средства отпуснала общината.

Паметникът е направен от бял дялан мрамор. На южната и северната фасада са поставени плочи с имената на загиналите, а на западната, главната фасада, е издялан лавров венец и меч. Освещаването му било на 08.08.1937 г. от Пловдивския митрополит- епископ Харитон.

✓ **Паметник на капитан Петко Войвода**, издигнат през 2004 г., в знак на почит към легендарния войвода и неговия принос за оставането на селището в пределите на България след Берлинския конгрес. Благодарение на Петко Войвода, градът е получил свободата си няколко десетилетия по-рано от съседните селища в Родопите, останали извън границата на България.

✓ **Скулптурна композиция „ГОСТОПРИЕМСТВОТО НА РОДОПА ПЛАНИНА"** разположена на пътя Пловдив – Смолян на разклона за природния феномен „Чудните мостове". Представлява уникална композиция на мъж, който свири на гайда, до него е разположена фигурата на родопчанка, която в ръцете си държи пита хляб. Двете фигури са високи около 3 метра всяка една и са разположени на входа на отворена врата с височина около 4,4 метра. Фигурите на мъжа и жената са изработени от бронз, а вратата от камък.

✓ **Паметник на Васил Дечев** - буден гражданин, самобитен книжовник и родополог, отдал живота си за процъфтяване на родното му градче. Разположен в градския парк на пл. Олимпийски. Издигнат през 1975 г. Автор - Костадин Доганов, Скулптор и арх.Иван Димов.

✓ **Паметник на Дичо Петров - Дичо Петров Таков** е български офицер, поручик. Участник в Съпротивителното движение по време на

Втората световна война. Роден на 6 ноември 1919 г. в с. Проглед. Убит в битката при с. Батулия на 23 май 1944 г. Разположен на главен път Пловдив-Смолян на разкона за с. Проглед. Каменна композиция на офицера в цял ръст. Открит през 1972 г.

В следващата таблица са представени културните обекти на територията на община Чепеларе, според данните на Националния институт за недвижимо културно наследство:

Таблица 45 Културни обекти на територията на община Чепеларе

N по ред	Населено място	Обект, адрес, локализация	Обявен в ДВ, бр./год./ Протокол на НАОПК	Вид	Категория
1	с.Забърдо	Пещера Челевещница, стоп.двор на ТКЗС	ДВ бр.27 от 1966 г.	архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	за сведение
2	с.Забърдо	Останки от градище, м.Традище", 3 източно	ДВ бр.27 от 1966 г.	архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
3	с.Забърдо	Старинен път, 7,5 км южно	ДВ бр.27 от 1966 г.	архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
4	с.Забърдо	Средновековна крепост, м."Камъка", 2-3 км северно	ДВ бр.41 от 1976 г.	археологически	местно
5	с.Забърдо	Тракийско селище-пещера "Тьовната дупка", 2 км източно	ДВ бр.41 от 1976 г.	археологически	национално
6.	с.Забърдо	Място на сражение и лобно място, 10 км югозападно в м."Мезар Гидик" .	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	местно
7.	с.Забърдо	Партизански лагер, 7 км северозападно, м."Ендека" **СВАЛЕН**	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	за сведение

8.	с.Забърдо	Историческо място, 6 км северозападно, м.Ъялата вода" **СВАЛЕН**	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	за сведение
9.	с.Забърдо	Тракийско скално светилище, м."Заград"	Чл.146, ал.3 от ЗКН /Протокол от 24.10.200 7 г. за приемане на арх.проучвания/	археологически	
10.	с.Лилково	Партизански лагер и място на сражение, 5 км югозападно, м."Модър тепе"	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	местно
11.	с.Малево	Църква "Възнесение Христово"	Писмо № 663 от 26.02.1975 г. Писмо № 4140 от 30.11.1978 г.	художествен	I гр.
12.	с.Орехово	Крепост - Цириковата черква, м."Кара баир"	Регистър на ПК от 1956 г	археологически	
13.	с.Орехово	Църква "Св.Неделя"		художествен	III гр.
14.	с.Орехово	Историческо място, 1 км северно, м."Калето" **СВАЛЕН**	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	за сведение
15.	с. Павелско	Останки от баня, 1 км източно	ДВ бр.27 от 1966 г.	архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
16.	с. Павелско	Къща на н-ци на Иван Белев		Архит.-строителен	
17.	с. Павелско	Къща на Иван Батинов		Архит.-строителен	ансамблово/пр.кат./
18.	с. Павелско	Къща на Иван Пиндев		Архит.-строителен	
19.	с. Павелско	Къща на Иван Пънев		Архит.-строителен	
20.	с. Павелско	Къща на Атанас Стайков		Архит.-строителен	

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

21.	с. Павелско	Параклис "Св.Атанас"	Архит.-строителен	
22.	с. Павелско	Параклис "Св.Иван"	Архит.-строителен	
23.	с. Павелско	Параклис "Св. Георги"	Архит.-строителен	
24.	с. Павелско	Параклис "Св.Прокопий"	Архит.-строителен	
25.	с. Павелско	Параклис "Св.Варвара"	Архит.-строителен	
26.	с. Павелско	Параклис "Св.св.Константин и Елена"	Архит.-строителен	
27.	с. Павелско	Параклис "Св.Илия"	Архит.-строителен	
28.	с. Павелско	Параклис "Св.Димитър"	Архит.-строителен	
29.	с. Павелско	Параклис "Св.Богородица"	Архит.-строителен	
30.	с. Павелско	Параклис "Св. Никола"	Архит.-строителен	
31.	с. Павелско	Параклис "Св.св.Петър и Павел"	Архит.-строителен	
32.	с. Павелско	Параклис "Св.Арахангел"	Архит.-строителен	
33.	с. Павелско	Параклис "Св.Троица"	Архит.-строителен	
34.	с. Павелско	Параклис "Св.Тодор"	Архит.-строителен	
35.	с. Павелско	Параклис "Св. Параскева"	Архит.-строителен	
36.	с. Павелско	Параклис "Св.Мина"	Архит.-строителен	
37.	с. Павелско	Римски мост	Архит.-строителен	
38.	с. Павелско	Църква"Възнесение"	Архит.-строителен	
39.	с. Павелско	Историческо място, 5 км североизточно в м."Лещища"	исторически	местно

40.	с. Павелско	Историческо място, 24 км източно в м."Паталийца" **СВАЛЕН**		исторически	за сведение
41.	с.Проглед	Родна къща на Дичо Петров		исторически	национално
42.	с.Проглед	Историческо място, 1 км западно		исторически	местно
43.	с.Хвойна	Средновековен некропол		археологически	за сведение
44.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
45.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
46.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
47.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
48.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
49.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
50.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
51.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
52.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
53.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
54.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
55.	с.Хвойна	Къща с двор, постройки и ограда		паметник на културата	
56.	с.Хвойна	Църква "Св.Илия"		художествен	I гр.
57.	гр.Чепеларе	Средновековен некропол, западно в града	ДВ бр.41 от 1976 г.	археологически	местно
58	гр.Чепеларе	Средновековен некропол, шосето Пампорово, 9 км южно	ДВ бр.41 от 1976 г.	археологически	местно

59.	гр.Чепеларе	Средновековно селище и некропол, м."Чипоския хан", 3 км южно	ДВ бр.41 от 1976 г.	археологически	местно
60.	гр.Чепеларе	Църква "Св.Атанасий"		художествен	I гр.
61.	гр.Чепеларе	Църква "Успение Богородично"		художествен	II гр.
62.	гр.Чепеларе	Узунската къща		художествен	II гр.
63.	гр.Чепеларе	Къща на Георги Демиров, ул."Д-р Н.Ковачев"	ДВ бр.35 от 1974 г.	исторически	местно
64.	гр.Чепеларе	Къща на ул."Мрамор" № 5	Писмо № 4782 от 12.10.198 9 г.	архитектурно-строителен	

Източник: Националния институт за недвижимо културно наследство

В община Чепеларе живеят предимно потомци на местното население **рупци**. Поради трудната достъпност на региона, в него няма много преселници. Освен рупци, тук живеят малко българо-мохамедани, и съвсем малко цигани.

Историко-географската област Рупчос е сред най-живописните райони на Средни Родопи, разположена по горното течение на река Чепеларска между рида Чернатица и Радюва планина. Областта се дели на Горен Рупчос (около град Чепеларе) и Долен Рупчос (около село Хвойна). Жителите на Рупчос се наричат **рупци**. Като нахия Рупчос се споменава за пръв път в краткия иджмал-регистър на извънредния данък "авариз" за Пловдивско от 1622 г./Генерален Държавен архив на Република Турция - Istanbul,BOA MAD 3398,s.4-15. Документът не е публикуван и обнародван на български език./. Село Тъмръш е традиционен център на Рупчоската нахия през 19 век, а в периода 1890–1897 година център на Рупчоската околия е село Хвойна. Рупчоската околия е закрита през 1901 година.[4]

Фолклорът и обичаите на рупците са специфични, свързани с бита и ежедневието им. Основен поминък е едрото скотовъдство, което е имало гурбетчийски характер – стоката е прекарвала зимата по Беломорието, а лятото в планината. Земеделието е слабо застъпено, поради неблагоприятните условия. Съществен дял в поминъка на рупците са занаятите, които са упражнявани както в страната, така и из Беломорието и Мала Азия.

Във връзка с пастирския бит на рупците са и техните обичаи. Например в коледуването участват само малки момченца, които ходят по къщите, носят малка тояжка, но не пеят

[4] Източник - Н.Колев, Българска етнография

коледарски песни. В творчеството на рупците отсъстват баладно-величални песни. Специфично е и сурвакането–новогодишното пожелание не е със сурвакница, а с внасянето и оставянето на тежък камък в къщата, символ на «тежкото имане» на посетения дом.

Кукерските обичаи не са типични, на Сирни заговезни се палят заговезнишки огньове.

Лазарските обичаи също не са характерни. Празнуват се Гергьовден и посрещането на овчарите – няколко дни след това, както и изкарването на овцете на мандра – няколко дни преди Св. Константин и Елена (21 май).

Най-почитани от рупците са празниците:

- **Гергьовден –** голям празник в местата за зимуване. Овчарите колят по няколко агнета за курбан, на който поканват големците на селото. След тържествата с песни, хора и борби, стадата отиват в родните планини;
- **Илинден –** на някои места това е най-почитаният празник, правят се големи събори с хора, много песни, музика с гайди и кавали, както и традиционното «чевермьо» - месо, печено на шиш.

По отношение на фолклора, у рупците има предимно лирични песни. Юнашкият епос отсъства, а хайдушкият е слабо застъпен. Всички песни се пеят еднакво от мъжете и жените, пеенето е едногласно. Любим музикален инструмент е голямата «каба» гайда, която придружава мъжете при всички видове странствания. Хората на рупците са бавни и тържествени.

Занаяти. В нахията Рупчос са били развити **абаджийството** (най-важния отрасъл на занаятчийството през 18 и началото на 19 в. у нас, който запада още преди Освобождението поради конкуренцията на вноса от Запад на фабрични шаяци и сукна), **самарджийство** (до Освобождението коларски пътища почти не е имало, товарите са се превозвали с коне и мулета), **калайджийство**, **медникарство**, **дърводелство** и **дърворезбарство**, **килимарство** и др.

Голяма част от традиционните занаяти в община Чепеларе са живи и днес, поддържани като хоби от местните жители. Тъй като няма специализиран център на занаятите в общината, в който да се предлагат тези изделия, на практика е почти невъзможно туристите и гостите на града и региона да се сдобият с образци на местното занаятчийство.

Поддържаните понастоящем занаяти са свързани с местния бит:

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- **дърводелство** (изработване на съдове за вода, вино и ракия - бъкали (бърдучета), бъчви и буренца; изработване на съдове за домакинството – хаванчета, лъжици и др.;
- **дърворезбарство** (изработване на богато орнаментирани геги с т.нар. овчарска дърворезба, изработване на картини с пирограф върху дърво; пана с дърворезба и др.);
- **плетачество** – на една кука и на традиционни терлици;
- **билкарство** – събиране на екологично чисти билки;
- **тъкачество** (изработване на типичните родопски кичени халища, месали и торби);
- **самарджийство**;
- **майстори на фелиграм** - обшивки от метални нишки (фелиграм) на най – разнообразни предмети от бита и трудовото ежедневие на родопчанина.
- Изработване на изделия от природни форми и материали - сувенири от тънки елови корени, от които се изплитат най–разнообразни и причудливи форми и предмети от традиционния родопски бит, в умален вид.

Историята на общината и информацията за територията се съхранява основно в музеите, затова тяхното значение за историческата памет е голямо. На територията на община Чепеларе те са два Музеят на родопския карст и Музея на ските и ски спорта.

Музеят на родопския карст – гр. Чепеларе е уникален за страната ни и е единственият музей на пещерите в Югоизточна Европа. Историята на създаването му започва през 1950 г., когато учителят Димитър Райчев създава кръжок по геология. Организират се първите прониквания в пещери в региона. През 1963 г. Райчев е подкрепен от други ентусиасти – научни специалисти и пещерняци, което довежда до създаването на Пещерен клуб. Започва научно изследване на пещерите и само за 5-6 години са проучени близо 200 пещери в Родопите, а находките от проучванията са събрани в музейна сбирка по пещерно дело, открита през 1968 г. Научен колектив от специалисти от национални културни институции доразвиват музейната сбирка в експозиция на Музей на родопския карст, официално открит през 1980 г. Това е резултатът от нелекия труд на няколко поколения пещерняци, сътрудници и научни специалисти.

За осъществяване на своите функции музеят изпълнява следните по-специфични задачи: издирва и изучва пещерното природно богатство; регистрира, картографира, документира и опазва пещерите; събира, изследва, регистрира, документира и опазва

постъпилите във фонда на музея природни образци; осигурява дермопластика на образци от живата природа и др.

Музеят на родопския карст се помещава в сграда - публична общинска собственост, със специално оборудвани помещения за експозиция, фондове, лаборатория и офиси за служители.

Експозицията, разположена на 470 кв. м., представя осем теми: геология, минералогия, петрография, повърхностни и вторични карстови форми, биоспелеология, пещерна палеонтология, пещерна археология, опазване на пещерите. В експозиционната част и фондовете на музея се съхраняват 4 044 бр. фондови единици.

1. Минералогия - 1 363 фондови единици, от които 431 бр. са заведени в основен фонд; 872 бр. - в научно-спомагателен фонд; 60 бр. - в обменен фонд.

2. Петрография - 133 фондови единици, от които 98 бр. са заведени в основен фонд; останалите 43 бр. – в научно-спомагателен фонд.

3. Пещерна палеонтология - 1 032 фондови единици, от които 221 бр. са заведени в основен фонд; 747 бр. – в научно-спомагателен фонд; 64 бр. - в обменен фонд.

4. Биоспелеология - 1 734 фондови единици, от които 52 бр. са заведени в основен фонд; 1 631 бр. – в научно-спомагателен фонд; 51 бр. в - обменен фонд.

5. Пещерна археология - 176 бр. са заведени в основен фонд.

В съответствие с профила, характера на фондовете си и спецификата на дейността, структурата на музея включва следните специализирани отдели:

1. Отдел „Геология, минералогия, петрография и палеонтология";

2. Отдел „Геоморфология на карста";

3. Отдел „Биоспелеология".

Хиляди са посетителите на музея от страната и чужбина от отварянето му преди 34 години. През 2013 г. са регистрирани 4330. Висок е интересът сред учениците, за които беседите са съобразени и с преподавания учебен материал.

Партньорство със сродни по мисия организации се осъществява от дълги години. Провеждани са експедиции в чужбина, изнасяни са доклади и презентации за развитието

на спелеологията и музея на спелеоложки сборове на Балканския спелеоложки съюз в България, Гърция, Македония, Румъния, Черна гора, като това е реализирано както със спонсорство, така и с лични средства на участниците.

В Музея на родопския карст към настоящия момент работят следните специалисти: директор – 1; уредници – 2; екскурзовод -1. Допълнително са необходими двама уредници (геолог и археолог) и един фондовик. Поради спецификата на работа на спелеолозите-уредници са необходими и допълнителни средства за подходяща екипировка за работа под земята при неблагоприятни, вредни и опасни условия, за застраховки и командировки.

Издръжката на Музея на родопския карст (персонал, сграда и дейности) е изцяло от бюджета на Община Чепеларе. Нарастващите потребности за качествена и ефективна издръжка на културна институция от такъв вид става все по-невъзможно за общината.

Музеят на ските и ски спорта – гр. Чепеларе представя личности, дейности, явления и събития, които в съвкупност представляват обществен и туристически интерес. Това са:

- ✓ Възникване и история на ски спорта в гр. Чепеларе;
- ✓ Постижения на местни спортисти в зимните спортове.

Традициите на Чепеларе в областта на зимните спортове датират от 1935 г., когато все повече местни хора проявяват интерес към ски спорта. Саморъчно се изработват ски, които са запазени и до днес. В следващите години се създават отбори, ентусиазмът на чепеларци е изключително голям. Тези традиции и любовта към зимните спортове са запазени и до днес. Всички експонати в музейната сбирка са дарения. Голям е интересът към постиженията на именитите спортисти, възпитаници на чепеларската школа: Екатерина Дафовска, Радослав Янков, Борислав Киряков, Митко Хаджиев, Шинка Куцинова, Кръстана Стоева и още много други, записали имената си в златните страници на родната и световна ски история.

Музейната сбирка разполага със ски от началото на развитието на ски спорта до най-новите модели, произведени във фабриката за ски в града; ски обувки и щеки; купи, медали, плакети и флагчета; информационни табла.

Културният живот в града е наситен със събития. Всяка година се провеждат традиционните Майски културни тържества в рамките на цял месец, тогава е и празникът на града 24 май - Ден на славянската писменост и култура. Община Чепеларе има традиции и в издаването на книги на местни автори. Заседателната зала на Община Чепеларе се оформи като изложбена зала.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Представят се книги, канят се театри, организират се концерти, отбелязват се подобаващо всички национални празници и годишнини с национално и местно значение.

Утвърдиха се два национални конкурса. Национален конкурс за поезия Усин Керим" и Национален конкурс за авторска и вокални и инструментални произведения на фолклорна основа „Нова българска музика в размер „7/8", които се провеждат през месец октомври.

Особено значение за развитието на културата и реализацията на културните събития на територията на общината имат читалищата, където съществуват **9 читалища**. Те са вписани и в Регистъра на народните читалища към Министерство на културата. Читалищата са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват задачи от държавната и общинска културна политика.

В читалищата постоянно действащите колективи са 10 и 1 временен, 1 школа и 5 клуба и групи по интереси. Ето и пълния списък на читалищата намиращи се на територията на община Чепеларе с тяхната материална база и състави.

Таблица 46 Читалища, материална база и състави на територията на общината

N	Читалище	Материална база	Състави
1.	**НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе** тел: 03051 20-29	Библиотека – 27 359 тома Голям салон - 410 места Малка зала - 50 места	Хор за църковнославянски песнопения Школа по изобразително изкуство Драматичен състав Брейк група ✓ Facebook: Народно Читалище "Родопска Искра" 1880 гр.Чепеларе
2.	**НЧ „Никола Ванцаров - 1936" - с. Хвойна**	Библиотека – 9 940 тома Голям салон - 140 места	Певческа група "Рупчос"
3.	**НЧ „Алеко Константинов - 1880" – с. Павелско**	Библиотека – 10 050 тома Голям салон - 350 места Музейна сбирка	Смесен народен хор за родопски песни Група за хумор Клуб на краеведа Сдружение павелски родолюбец Сдружение на занаятчиите
4.	**НЧ „Родопско бъдеще - 1895" – с. Орехово**	Библиотека - 9 520 тома Музейна сбирка Голям салон - 200 места	Смесена фолклорна група за изворен фолклор Трио "Персенк"

			Кукерски състав
5.	**НЧ „Христо Ботев 1938" – с. Забърдо**	Библиотека – 9 159 тома Голям салон - 400 места	Група за автентичен фолклор „Евробаби"
6.	**НЧ „Светлина – 1948" – с. Богутево**	Библиотека – 2 274 тома Голям салон - 150 места Заседателна зала – 30 места Билярдна зала	
7.	**НЧ „Отец Паисий - 1909" – с. Малево**	Библиотека – 6 000 тома Голям салон - 250 места	Група за автентичен фолклор „Баба, дядо и внуче"
8.	**НЧ „Светлина – 2011" – с. Зорница**	Библиотека с читалня - 40 места	
9.	**НЧ „Надежда 2006" – с. Проглед**	Библиотека - 345 тома Голям салон - 100 места	

Читалищните библиотеки обслужват населението по местоживеене и главната им задача е работа с читателя, масова дейност, справочно-библиографска и краеведска дейност, комплектуване и организация на библиотечния фонд, който да отговаря на нуждите от пълноценно информационно обслужване на читателите.

Интернет услуги, които се предоставят от: НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово и НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско ще продължат да се осигуряват от читалищните работници.

Читалищната културно-просветната дейност е с дългогодишни традиции, които ще намерят своята реализация и през следващия програмен период в организиране на чествания, празници и участия във фестивали. Ще продължи събирането на материали за родния край, честването на важни за селищата от общината годишнини на местни краеведи, възпроизвеждането на типични обреди и обичаи са мероприятия, чиято важност и значение са неоспорими за запазване на местната родова памет.

В следващата таблица е представен и културния календар на общината по месеци:

Таблица 47 Културен календар

Януари	
Мероприятие	**Читалище**
Бабинден	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо, НЧ „Светлина 2011" - с. Зорница

Февруари

Мероприятие	Читалище
Ден на лозаря	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско
Годишнина от обесването на Васил Левски	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
Старци на пуст (Кукери)	НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово

Март

Мероприятие	Читалище
1 март Ден на самодееца Баба Марта	НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 2011" - с. Зорница, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна
1 март Ден на самодееца Баба Марта Честване на 160 г. от рождение-то на гайдаря Марин Гайдаджиев	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско
Прошка – стар обичай (Пуснистарци**)**	НЧ „Алеко Константинов 1880"- с. Павелско
3 март Национален празник на Република България	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с . Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 1948" - с. Богутево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
3 март Национален празник на РБългария Честване на 160 г. от рожде-нието на Тодор Върг-улев – командир на Рупчоска дружина	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско
8 март Международен ден на жената	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 1948" - с.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Богутево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо, НЧ „Светлина 2011" - с. Зорница, НЧ „Надежда 2006" - с. Проглед
14 март Стара Марта	НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо

Април

Мероприятие	Читалище
1 април Ден на хумора и шегата	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна

Май

Мероприятие	Читалище
6 май Ден на храбростта и българската армия	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
6 май Празник на с. Богутево	НЧ „Светлина 1948" - с. Богутево
18 май Международен ден на музеите	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско
24 май Ден на българската просвета и култура и на славянската писменост	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 1948" - с. Богутево
Честване на 80 г. от създаването на първата музейна сбирка в Средните Родопи и с. Павелско	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско
29 май Празник на с. Павелско Отбелязване на 175 г. от кончи-ната на Марко Иванов – иници-атор за строежа на църквата в с.Павелско	НЧ „Алеко Константинов 1880"-с. Павелско
30 май Празник на с. Павелско	НЧ „Алеко Константинов 1880"-с. Павелско

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Честване на 180 г. от построяване на църквата „Възнесение Господне" в с. Павелско	
31 май Празник на с. Павелско Честване на 100 години от рождението на Апостол Пашев.	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско

Юни

Мероприятие	Читалище
1 юни Ден на детето	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна
2 юни Ден на Ботев и загиналите за свободата на България	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
Празник на с. Зорница	НЧ „Светлина 2011" - с. Зорница

Юли

Мероприятие	Читалище
Празник на с. Проглед **Родова среща** **Честване на 110 г. от рождението на писателя Янтай Кавалов (Васил Димитров), роден в с. Проглед**	НЧ „Надежда 2006" - с. Проглед
Празник на с. Хвойна	НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна
Празник на с. Малево **Честване на 105 г. от основаване на читалището**	НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево
Празник на с. Орехово	НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово

Август

Мероприятие	Читалище

Празник на с. Забърдо	НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо

Септември

Мероприятие	Читалище
6 септември **Ден на Съединението, Национален празник**	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 1948" - с. Богутево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
22 септември **Ден на Независимостта на България, Национален празник**	НЧ „Родопска искра 1880"- гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880"- с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936"- с. Хвойна, НЧ „Родопско бъдеще 1895"-с. Орехово, НЧ „Светлина 1948"-с. Богутево, НЧ „Христо Ботев 1938"- с. Забърдо

Октомври

Мероприятие	Читалище
1 октомври **Международен ден на възрастните хора**	НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна

Ноември

Мероприятие	Читалище
1 ноември **Ден на народните будители**	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо
1 ноември **Ден на народните будители** **Отбелязване на 45 г. от кончината на Христо Попкалинов - писател и 10 г. от кончината на Георги Пашев – писател**	НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско

Декември

Мероприятие	Читалище
Коледни и новогодишни празници	НЧ „Родопска искра 1880" - гр. Чепеларе, НЧ „Алеко Константинов 1880" - с. Павелско, НЧ „Никола Й. Вапцаров 1936" - с. Хвойна, НЧ „Отец Паисий 1909" - с. Малево, НЧ „Родопско бъдеще 1895" - с. Орехово, НЧ „Светлина 1948" - с. Богутево, НЧ „Христо Ботев 1938" - с. Забърдо, НЧ „Надежда

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

2006" - с. Проглед

Всички читалища на територията на община Чепеларе планират участие в национални и международни фестивали.

Неразделна част годишния културен календар са годишните програми на читалищата в община Чепеларе.

4.6. Спорт

С най-голямо значение за развитието на спорта са ски пистите на територията на община Чепеларе.

Пистите за ски бягане и биатлон са:

✓ Ски център – Чепеларе – връх „Мечи Чал", 1854м. надм.в. Дължина на трасетата от 1.5км., 2км., 2.5км., 3км., 5км. Стрелбище за биатлон.

✓ „Роженски поляни" – 1450 надм.в. Дължина на трасетата – 1.5км., 2км., 2.5км., 3км., 4км., 5км. Стрелбище за биатлон.

✓ Ски център – Чепеларе – http://www.chepelarecenter.com/.

Пистата „Мечи чал 1" е за алпийски дисциплини и е с дължина 3 250м, ширина 50 м и денивелация 720м, пистата е хомологирана и на нея могат да се провеждат международни състезания по ски алпийски дисциплини и сноуборд; Тя е оборудвана с най-модерната в България система за изкуствен сняг. 47-те оръдия могат да покрият пистата за 100 часа при температура от -3 градуса.

Писта „Мечи чал 2" – туристическа писта – с дължина 5 250м, ширина 25м и денивелация 720м.

На разположение на скиорите има още няколко по-къси писти с различна трудност. За скиорите и сноубордистите е предвидена и "червена трудна" писта с дълбок сняг и дължина 1,2 км.

За поддръжката на пистите се грижат четири снегоутъпкващи машини. Всички писти са оборудвани с безплатен безжичен интернет.

На разположение на любителите на зимните спортове е модерен 4-седалков лифт с капацитет 2000 души на час. С него разстоянието от гр. Чепеларе до връх "Мечи чал" от

2700 м. се изминава само за 9 минути. Лифтовата линия е изградена от френската компания „Помагалски".

Пистата «Мечи чал» е сред малкото лицензирани писти за провеждане на международни състезания в България.

В к.к. Пампорово ски пистите са с различна степен на трудност от зелени – подходящи за начинаещи скиори до черни – истинско предизвикателство за професионалистите. Общата им дължина е 37 км. Пампорово е особено подходящ за ски бягане. Маршрутът е с обща дължина от 25 км. и преминава през живописни местности от Пампорово до с. Мугла и обратно. Последното разширение на пистите е направено през сезон 2008/2009, когато са въведени в експлоатация 2-те нови 7 км. писти, разширили ски зоната на Пампорово в посока Стойките. В момента функциониращите оръдия за сняг са 80, за обработка на пистите се използват 6 машини за тъпчене за сняг.

Съоръженията, обслужващи мрежата от писти в к.к. Пампорово са с капацитет от 11 600 човека на час. Влековете – девет на брой, както и лифтовете - шест на брой (седалкови), осигуряват на скиорите бързо и комфортно предвижване. Новия закрит шест седалков лифт на фирмата Pomagalski – Франция, е с капацитет 2 400 човека на час – 116 седалки, с обща дължина 2992 метра.

Системата за изкуствен сняг на фирма Sufag и фирма York, с обща дължина на заснежаване 4034 метра, създават условия за ползване на пистите за по-дълъг период.

Достъпът до съоръженията се контролира от карта с чип на австрийската фирма.

Други спортни обекти в общината, които са важни за развитието на туризма и местното население са:

Таблица 48 Спортни обекти в общината

Спортен обект	Предназначение	Размери
Зала за обща физическа подготовка	Волейбол Спортни танци Тенис на маса Шахмат	408 кв.м.
Многофункционално спортно игрище	Хандбал, Волейбол, Тенис, Баскетбол, Футбол на малки врати	1100 кв.м.
Многофункционално спортно игрище	Хандбал, Волейбол, Тенис, Баскетбол, Футбол на малки врати	Обща площ с тенис кортове 2076 кв.м.
Тенис кортове	Тенис	Обща площ многоф. игрище 2076 кв.м.
Закрита зала за волейбол и баскетбол	Волейбол Баскетбол	15/25/8 метра
Закрита зала за тенис на маса	Тенис на маса	
Физкултурен салон към ОУ „Цар Борис" - училищна спортна база	Баскетбол Волейбол Гимнастика Спортни танци Художествена гимнастика	

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Спортен обект	Предназначение	Размери
Физкултурен салон към СОУ„Васил Дечев" - училищна спортна база Начално училище	Баскетбол Волейбол Гимнастика Лека атлетика Спортни танци Художествена гимнастика	
Физкултурен салон към СОУ„Васил Дечев" - училищна спортна база	Аеробика Акробатика Баскетбол Борба Волейбол Гимнастика Спортни танци	
Открито игрище за футбол	Футбол на малки врати	

В общината има 10 регистрирани спортни клуба, които развиват спорта в региона:

- **СК "Рожен** " – ски–алпийски
- **СК "Биатлон**"
- **СК "По сноуборд Амер Спортс**"
- **СКТМ "Амер Спортс**"
- **Сдружение "Тенис - Чепеларе**"
- **Спортен клуб по алпинизъм**
- **СК "Пешеходен туризъм**"
- **СК "Рожен**" – волейбол
- **СК "Зареница**", с. Павелско – хандбал.

Общественото значение, което има спорта за бъдещото развитие на общината води до разработването и кандидатстването пред МИГ „Преспа" със следните проекти:

- **Проект „Изграждане на велопарк в района на ски-център Чепеларе"**, по Мярка 313 по Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г.

- **Проект „Зелени билкови пътеки",** по Мярка 313 „Обновяване и развитие на населените места" от ПРСР.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

4.7. Обобщени изводи за състоянието и тенденциите, проблемите и потребностите

Като цяло социалните и здравните услуги в община Чепеларе са на средно ниво. Обхваната е голяма част от населението, но все още има доста възможности за подобряването на здравните услуги особено в селата. Не на всякъде е осигурена индивидуална здравна грижа. Липсва специализирано здравно заведение на територията на общината. Климатичните условия позволяват лечението на белодробни заболявания и възможности за изграждане на клиника за такива заболявания. За целта е необходимо да се потърси подкрепата на големите национални клиники, като се изгради публично-частно партньорство. Регистрира се и потребност от квалифицирани кадри в областта на специализираната медицинска помощ и възможности за комплексни изследвания на територията на общината.

Социалните услуги са все още с ограничен обем и обхват. Не са обхванати всички населени места. Има възможности да се развиват и нови социални услуги и дейности, които да доразвият и издигнат на по-високо качествено равнище социалната грижа за възрастните и хората в неравностойно положение.

Културната инфраструктура и предоставяните от тях услуги са доста по-добре развити. Изградените от десетилетия читалища имат потенциал и търсят възможности за организирането на значими културни събития в периода февруари – май и летните месеци, чрез които да се рекламира региона и да се привличат целогодишно гости и туристи. Доста слаба е проектната активност на читалищата, която може да увеличи техния капацитет и да мултиплицира резултатите.

Образователната инфраструктура е също добре развита. Училищата и преподавателите са с опит и възможности, които трябва да се развиват и осъвременяват. Като недостатък може да се изтъкне слабата връзка между професионалното обучение и изискванията на пазара на труда. За това в бъдеще професионалното обучение трябва да се развива в координация с бизнеса и земеделските производители за да отговаря на техните потребности.

В областите с традиции има и възможности за тяхното интегриране в различни местни туристически продукти, които да привлекат вниманието на гостите на общината и да увеличат туристическите посещения на територията. За целта е необходимо културните и образователните събития да надхвърлят местното си

значение и да придобият един изявен регионален и/или национален характер и популярност. За целта е необходимо да се разработят съвместни програми и да се изградят партньорства между общината, читалищата, училищата и туристическите обекти, които да синхронизират усилията в изработването на местна марка, която да изгражда интегрирани местни услуги, да популяризира и да налага на туристическия пазар специфичното, местното и неповторимото на този живописен и с богати традиции край.

Развитието на спорта е на едно доста високо ниво, но предвид неговото значение за развитието на туризма има още не използвани възможности, които трябва да бъдат ефективно експлоатирани, за да се създаде адекватна на потребностите съвременна спортна инфраструктура и спортни инициативи. Спортът е сферата, която крие най-сериозен местен потенциал, както за създаването на местни кадри в областта на зимните спортове, така и за подобряване на условията за спорт и туризъм на гостите на общината. За целта е необходимо и да се изградят устойчиви партньорства и съвместни инициативи между общината и спортните дружества.

5. *Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията*

5.1. Транспортна инфраструктура

Релефът на община Чепеларе налага нейната територия да се обслужва единствено от автомобилен транспорт. Поради тази причина състоянието на пътищата е от основно значение за функционирането и развитието на общината. През територията на общината не преминават автомагистрали и първокласни пътища. Категорията на изградената пътна мрежа в района е ниска. Основният път, пресичащ тази част на Родопите (II-86 / Пловдив – Смолян – Рудозем – границата с Гърция (Ксанти) е второкласен. Поддържа се от Пътно управление - Смолян. В района няма пътища от първи клас. През юни 2011 г. започна дългоочакваната рехабилитация на пътя в участъка от Асеновата крепост до северния вход на град Чепеларе, което ще подобри значително транспортната достъпност. Републиканската пътна мрежа на територията на общината е с дължина от 39.3 км, от които 35 км второкласни и 4.3 км – третокласни. Всички пътища са с изградена пътна настилка.

Таблица 49 Състояние на пътната инфраструктура на територията на общината

№	Път №	Наименование	Дължина /км/	Участък №	От км до км	Дължина на участъка /км/	Вид настилка	Състояние
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	SML2310	/II-86/Хвойна-Павелско-х.Пашалийца						
2	SML2311	/II-86/Хвойна-Орехово	7,5	1	0+000-7+500	7,5	Асфалтобетон	Средно
3	SML3312	/SML1311,Хвойна-Орехово/-Малево	1	1	0+000-1+000	1	Асфалтобетон	Средно
4	SML3313	/II-86,Хвойна-Чепеларе/-Студенец	7,3					
5	SML1314	/II-86,Хвойна-Чепеларе/-м.Чудните мостове	16,2	1	0+000-9+200	9,2	Асфалтобетон	Лошо
				2	9+200-16+200	5	Асфалтобетон	Лошо
6	SML2322	/SML1314,п.к.II-86-м.Чудните мостове/-Забърдо						
7	SML3315	/II-86,Хвойна-Чепеларе/-Богутево	2	1	0+000-2+000	2	Асфалтобетон	Добро
8	SML3316	/II-86,Хвойна-Чепеларе/-Зорница	6,7	1	0+000-6+700	6,7	Асфалтобетон	Добро
9	SML3317	/II-86,Чепеларе-Соколовци/-Проглед	0,7	1	0+000-0+700	0,7	Асфалтобетон	Добро
10	SML3321	/SML2311,Хвойна-Орехово/Орехово-м.Чудни мостове						
11	SML3320	/SML3315,Дряновец-Богутево/-Острица-Лилково						

Общината стопанисва около 60 км от пътищата IV-ти клас и местните пътища. Около 47,8 км от местните и IV-токласните пътища са с лошо състояние на настилката или без настилка.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Таблица 50 Пътна мрежа в общината

Категория на пътя	Дължина (км)	Относ. дял. (%)	Техн. х-ка	Забележка
Първокласени пътища	няма	няма	няма	няма
Второкласен път II –86	35	22,0	средна	През 2011 г. започна основен ремонт на пътя, финансиран от ЕБ, краен срок - 2013 г.
Третокласни	4,3	2,7	Средна	Нуждаят се от основен ремонт
Четвъртокласни	80	50,2	Средна	Нуждаят се от основен ремонт
Местни пътища	40	25,1	Средна	Част с асфалтова настилка, част са черни
Общо	**159,3**	**100**	**Средна**	

Гъстотата на пътната мрежа е 0,40 км/кв.км, което е съпоставимо със стойностите за страната – 0,38 км/кв.км. Проблемите идват от ниския им клас, лошото състояние и липсата на настилка.

Тежките атмосферни условия и високопланинското разположение са фактори, значително увеличаващи разходите по поддържането и изграждането на пътища. Всяка година от Републиканския бюджет се отпускат средства за ремонт, които са крайно недостатъчни и се изразходват предимно за зимно почистване от сняг и опесъчаване.

Уличната мрежа в гр. Чепеларе е с дължина 22,32км и с площ 162,082км^2. През 2010г. е реализиран проект „Реконструкция, рехабилитация и изграждане на улици и тротоари от уличната мрежа на населените места в община Чепеларе", по Програмата за развитие на селските райони (2007-2013 г.), приоритетна ос 3 „Качество на живот и разнообразяване на възможностите за заетост", Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места".

От изключително важно значение е развитието на републиканската пътна мрежа.

Изпълнени са следните проекти:

- **Проект "Рехабилитация на Път SML2311 / II – 86 / Хвойна – Орехово от км 0+000 до км 7+251, от общинската пътна мрежа на община Чепеларе, обл. Смолянска"** по Програма за развитие на селските райони (2007-2013 г.), приоритетна ос 3 „Качество на живот и разнообразяване на възможностите за заетост", Мярка 321 "Основни услуги за населението и икономиката в селските райони". Този проект продължава и през новия програмен период.

- **Проект „Рехабилитация и реконструкция на Път SML1314 /II-86, Хвойна - Чепеларе/ -м. Чудните мостове от км. 0+000 до км. 9+200- п. к. с. Забърдо" –** по Програма за развитие на селските райони, Мярка 321 „Основни услуги за икономиката и населението от селските райони".

- **Проект „Достъпна трансгранична инфраструктура", „Cross Border Accessibility infrastructure", с акроним „CrossAccess",** Програма за ЕТС Гърция – България 2007 - 2013 г. - Реконструкция на улици "Рожен", "Ропотамо" и "Люляк" в гр. Чепеларе.

Подготвени са и очакват финансиране следните проекти за рехабилитация на пътищата в общината:

- **Проект „Рехабилитация на Път SML2322/SML1314 п.к. II-86 – м. Чудните мостове/ - Забърдо / от км 0+000 до км 2+500;**

- **Проект „Реконструкция на тротоари от уличната мрежа на населените места в община Чепеларе" –** подадено за СМР към МИГ „Преспа", по Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места".

- **Проект „Рехабилитация на Път SML2322/SML1314 п.к. II-86 – м. Чудните мостове/ - Забърдо / от км. 0+000 до км. 2+500; - Рехабилитация на Път SML2311 / II – 86 / Хвойна – Орехово от км. 0+000 до км. 7+251, от общинската пътна мрежа на община Чепеларе, обл. Смолянска; - Реконструкция на водопроводна мрежа в с.Богутево, общ.Чепеларе, Главен клон от т.193 до т.103".**

- **Проект „Достъпна транспортна инфраструктура",** по Програма за европейско трансгранично сътрудничество Гърция – България 2007 - 2013 г.; „Развитие на пътната и жп инфраструктура". Водеща организация - Региона на Източна Македония и Тракия, партньори - Община Златоград и Община Чепеларе.

- **Проект „Растеж и устойчиво развитие на регионите".** Кандидатстването е по Публична инвестиционна програма, като за община Чепеларе са включени две проектопредложения:

  - „Благоустройство на ул."Васил Дечев" (пешеходната главна улици на града) и ремонт на ул."Беломорска и ул."Васил Дечев" от км.76+103 до км.80+103 гр.Чепеларе" (част от път II-86);

  - „Рехабилитация и реконструкция на Път SML1314/II-86 – Хвойна – Чепеларе/-Чудните мостове /от км.9+200 до км.16+200/ "

5.2. Водоснабдителна и канализационна инфраструктура

Водоснабдяването на населението се извършва от „В и К“ ЕООД – Смолян. Общият брой абонати на ВиК Смолян е общо 4 134 бр., от тях с канализация 3 559 бр. (в т.ч. частни лица – 3 742 бр. и обществен сектор — 392 бр.). Свързаността на абонатите към водоснабдителната мрежа е 95 %, а към канализационната мрежа – 78%. Всички селища на територията на община Чепеларе са водоснабдени, като степента на обхватност на водопроводната мрежа е 95%, което е над средното са област Смолян от 90,8%. Водостопанската система на територията на община Чепеларе е представена от дейностите по водоснабдяване, канализация и от дейността и организацията по използване и стопанисване на водохранилищата. На територията на общината няма изградени язовири и микроязовири.

В системата на ВиК на територията на община Чепеларе се използват подземни води за питейно-битово водоснабдяване на населените места със средногодишен максимален експлоатационен дебит Qср.годишно=37.950l/s. Водохващанията са осъществени, чрез каптаж на намиращи се на територията на общината естествени извори – 39 бр. На територията на общината има 12бр. каптажа, както и само шест карстови извора – „Свети Дух“, „Лещовица“, „Чифте бичкия“, „Стефанов чифлик“, „Над Кочорите“ и „Голямата Кайнарджа“. Основният водоизточник на питейна вода за град Чепеларе е карстовия извор „Свети дух“ с капацитет 36-260 л/с, а малките населени места се захранени с питейна вода от собствени водоизточници. Общината има 2 броя помпени станции: ПС Чолаков мотор и ПС Чепеларе. Резервоарът е с общ капацитет 3534м3. Добитите водни количества за 2011г. са 458 256 куб. м., а доставените са 219 963 куб.м., като в тях не се включват загубите. 135 882 е потреблението за битови нужди, а 84 081 куб.м. е за небитови нужди.

Специфичното битово потребление е 69 л/ж/д. Чепеларе и съседните му села използват подземни води за питейно водоснабдяване.

Таблица 51 Специфичното битово потребление

Възможен капацитет за водоснабдяване през 2011 г.	Добити водни количества през 2011 г.	Доставени водни количества през 2011 г.
Няма данни	458 254 м3	219 962 м3

Източник ВиК Смолян

Водопотреблението на община Чепеларе през 2011 г. е както следва:

Таблица 52 Водопотребление на община Чепеларе през 2011 г.

Общо водопотреб-ление (вкл. загуби)	Общо водопотреб-ление без загуби	Битово водопотреб-ление	Небитово водопотреб-ление	Специфично битово водопотреб-ление	Процент загуби
м3/година	м3/година	м3/година	м3/година	л/ж/д	%
458 256	219 963	135 882	84 081	69	52

Наличните карстови извори са **шест самостоятелни водоизточника** (карстови извори) - "Свети дух", "Лещовица", "Чифте бичкия", "Стефанов чифлик", "Над Кочорите" и "Голямата Кайнарджа".

Съществуващата инфраструктура включва[5]:

- 2 бр. помпени станции
- резервоари:
  - водоем 500 м^3
  - водоем 700 + 1000 м^3
  - водоем 180 м^3
  - водоем 1 000 м^3
  - водоем 154 м^3 (последният се нуждае от ремонт и в момента не функционира).

Основния водоизточник на питейна вода за град Чепеларе е карстовият извор "Свети дух" с капацитет 36-260 л/с.

Малките населени места са захранени с питейна вода от собствени водоизточници. За гр. Чепеларе, с. Павелско и с. Хвойна е необходимо да се извърши ново зониране, реконструкция и модернизация на съществуващата водопроводна мрежа, а за град Чепеларе е крайно наложително и изграждането на пречиствателна станция за питейни води.

[5] Източник: Програма за опазване на околната среда на Община Чепеларе (2008-2012 г.)

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

За подобряване безопасността на населението под канализационните колектори в района около реките, където подпочвените води са над темето на тръбите, са изградени дренажи.

Водопроводите са 21,5км. : Азбест цимент: 8,50 км; стомана: 11,00 км; HDPE: 2,0 км. Разпределителната мрежа е 27,10км. : Азбест цимент: 2,10км; стомана: 21,00 км; HDPE: 4,0 км;Общите загуби на вода в системата са около 49%, като те са главно за сметка на амортизираната и неефективно изградена преносна система. Средният брой аварии е 85 бр./год.

Съществуващата водопроводна мрежа е с тръби от различен вид и диаметър (етернитови, стоманени, чугунени, полиетиленови). Преобладават етернитовите (азбестоциментови) тръби, които са амортизирани, ненадеждни и морално остарели. Те водят до чести аварии и до значителни загуби на питейна вода, както и на влошаване на нейните хигиенни характеристики.В община Чепеларе 78% от цялото население ползва канализация, при средно за областта 59%. Канализационната мрежа във всички населени места е заустена в реките, преминаващи през тях, което замърсява речните корита и околната среда.

На територията на общината има изградени две пречиствателни станции. Първата, която пречиства отпадъчните води от курорта Пампорово е изградена през 1984 г., а втората, към която могат да се включат 5 000 души е построена в с. Проглед през 2008 г. От ПУДООС са отпуснати 1,5 млн. лв. за изграждане на довеждащия колектор от селото и за прокарване на нов водопровод. Община Чепеларе е изготвила проект, който предвижда изграждането на пречиствателна станция Пампорово 2, поради изчерпания капацитет на първата и липса на възможност за нейното разширяване.

Канализационната мрежа във всички останали населени места е заустена в реките, преминаващи през тях, което замърсява речните корита и околната среда. На територията на общината липсва пречиствателна станция за питейни води.

От голямо значение за общината е завършването на започнатите обекти в тази област.

Външната водопроводна мрежа е с дължина 61,681 км (от 114,898 км обща водопроводна мрежа). Общите загуби на вода в системата са около 49%, като те са главно за сметка на амортизираната и неефективно изградена преносна система. Средният брой аварии е 85 бр./год.

Общата дължина на канализационната мрежа е 24 414 м, от които:

- канализация 17 877 м.
- колектор 6 537 м.

Средно броят на канализационните аварии е 17 бр./год.

За цялостно решаване на водния проблем на Община Чепеларе са реализирани няколко проекта и са подготвени други, които очакват финансиране, както следва:

Реализирани проекти:

- През 2008 г. по програма ФАР – ТГС 2005, схема BG 2005/017-454.03.03 „Устойчиво развитие чрез съхранение и опазване на водите и биоразнообразието", е реализиран проект „Ефективно решение за устойчива система за пречистване на отпадни води в чувствителна водна зона за малко населено място с потенциал за развитие на активен високопланински туризъм в с. Проглед" на стойност 232 830 ЕВРО, по който е изградена пречиствателна станция за отпадни води край с. Проглед.

- През 2009 г. е реализиран проект за изграждане на канализация на с. Проглед, включващ изграждането на Главен колектор I за с. Проглед, от ОТ 77 до шосето Пловдив – Смолян и водопровод в трасето до колектора., финансиран от ПУДООС.

Разработени проекти, очакващи финансиране и реализация:

- **Реконструкция на водопроводна мрежа в с.Богутево, общ.Чепеларе,** Главен клон от т.193 до т.103", Мярка 321 по ПРСР 2007-2013 г.

- **Проект „Реконструкция на водопроводна мрежа в село Богутево, община Чепеларе",** Подадено към СМР на МИГ „Преспа", по Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони" от ПРСР;

- **Проект „Рехабилитация на магистрален водопровод за водоснабдителна група Орехово-Малево-Хвойна-Павелско".** I-ви етап водопровод от С.Ш. Варовитото дере до пресичане на река Ореховска.

5.3. Депа за твърди битови отпадъци

Твърдите битови отпадъци са важен екологичен проблем, чието управление е сложен процес, който ако не се осъществява правилно води до проблеми, произтичащи от замърсяването на основните компоненти на околната среда (въздух, води, почви) и чрез тях въздействия на качеството на живот на хората и развитието на екосистемите.

Според Закона за управление на отпадъците (ЗУО), "Битови отпадъци" са отпадъците, които се получават в резултат на жизнената дейност на хората по домовете, в административни, социални и обществени сгради. Към тях се приравняват и отпадъци от търговски обекти и съпътстващи производството занаятчийски дейности, обекти за отдих

и забавления, когато нямат характер на опасни отпадъци и в същото време тяхното количество или състав няма да попречи на третирането им съвместно с битовите.

Количеството на битовите отпадъци представлява относително най-голяма част от всички отпадъци, генерирани на територията на общината. Преобладаващата част са органични хранителни отпадъци, пластмасови опаковки, метални опаковки от бира и безалкохолни напитки, изхвърлени стъклени бутилки, хартиени опаковки и хартия.

Генерираните битови отпадъци в последните двадесет години нарастват с устойчив темп, а прилаганите техники досега се свеждат основно до депониране. Сепарирането по домовете или в централизирани модерни инсталации е все още далеч от желаното и вече постигнатото в някои европейски страни. Именно поради това намаляването на количествата генерирани отпадъци остава един от основните приоритети на настоящата актуализация на програмата за отпадъци за община Чепеларе. Промяната на покупателните навици и нагласи на потребителите е продължителен процес, който изисква много усилия, но предприетите мерки за реализация на разделното събиране на битовите отпадъци показват, че тези усилия не са напразни. Предприемането на действия за подобряване в тези насоки ще доведе в крайна сметка до едно значително намаляване на общото количество отпадъци. Редуцирането на потока от отпадъци ще позволи да се използват инсталации с по-малък капацитет и ще да се намалят началните инвестиционни и експлоатационни разходи. Общинската администрация Чепеларе полага големи грижи за събирането, извозването и депонирането на генерираните отпадъци от населените места на общината и се съобразява с действащата в момента нормативна уредба и предписанията на контролните органи. В резултат на това са ликвидирани много от локалните нерегламентирани сметища в повечето населени места, сведено е до минимум изхвърлянето на битови, строителни и др. отпадъци покрай пътищата и деретата в района, въпреки че все още има такива и е организирано централизирано сметосъбиране, сметоизвозване и депониране на битовите отпадъци.

Твърдите битови отпадъци от дейността се извозват и депонират без предварителна обработка на регионалното депо за твърди битови отпадъци, което се намира в местността „Теклен дол" в община Смолян.

До средата на 2008 г. всички отпадъци от съдовете за общ битов отпадък са се транспортирали и депонирали на общинското нерегламентирано депо, намиращо се в местността "Ракида" в землището на с. Богутево на 6 км. северно от града, разположено в «Брезовско дере» на 200-300 метра преди вливането му в р. Чая. За предпазване от общо замърсяване реката е хваната в стоманен водосток с диаметър 1 500 мм.

Теренът на депото е собственост на общината. Същото е реконструирано през 1992 г. Отпадъците не са покрити, разположени са върху площ от приблизително 3 902 дка, на 8-

10 метра височина, е общо около 75 000 м³. За периода от м. 03.2005 г. до 31.12.07 г. са депонирани около 11 000 т. отпадъци.

През 2009 г. започна реализация на проект за "Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект "Изграждане на съоръжение за компостиране и предварително третиране на отпадъци, закриване и рекултивация на общинско депо в местността "Ракида" в Община Чепеларе, Област Смолян" по приоритетна ос 2 „Подобряване и развитие на инфраструктурата за третиране на отпадъци" на Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.". Целта на проекта за техническа помощ е да подпомогне общинска администрация Чепеларе да подготви качествени инвестиционни проекти за изграждане на съоръжение за компостиране и предварително третиране на отпадъци, закриване и рекултивация на общинско депо в местността „Ракида" в Община Чепеларе, с които да кандидатства за финансиране на инфраструктурни обекти.

С въвеждането и ефективно прилагане на схемата за сепариране на отпадъците и компостиране на биоразградимите отпадъци ще се намали количеството депонирани отпадъци, ще се увеличи количеството на повторно преработвани материали – стъкло, пластмаси, хартия и др. Това ще доведе до пестеливо и разумно използване на природните ресурси и е голяма крачка напред за опазване на околната среда.

За бъдещата площадка за компостиране и сепариране е одобрен ПУП – План за регулация и застрояване, като е отреден общински терен в УПИ XIII 243.4 – Съоръжение за компостиране и предварително третиране на отпадъци, кв. 1 по плана на град Чепеларе. Теренът е разположен от дясната страна на изхода на града в посока Смолян - Пловдив, на около 20 м. от главния път. От западната страна на площадката на урегулирания поземлен имот е предвидена улична регулация.

На територията на общината е реализиран и проект за фамилно компостиране и минимизиране на биоразградимите животински и растителни отпадъци на територията на гр. Чепеларе и селата Забърдо и Павелско.

5.4. Енергийна инфраструктура

Електроенергийната система в община Чепеларе се нуждае от развитие с цел стимулиране на икономиката и трансграничното сътрудничество, но като цяло техническото ниво на ел. съоръженията в общината е задоволително„ЕВН България Електроразпределение" ЕАД работи по тяхното поддържане и развитие.

Енергоснабдяването на потребителите в Чепеларе се осъществява от три възлови станции, към които има капацитет за допълнително натоварване с новопроектираните консуматори. За екстремни ситуации в трансформаторните постове, захранващи въжените линии и други важни консуматори са монтирани електрически агрегати.

Техническото състояние на използваните съоръжения е добро. Недостатъчна е мощността в мрежата от трансформаторни постове.

Дължина на електропроводните мрежи в Община Чепеларе (без к.к. Пампорово):

- Мрежи с ниско напрежение (въздушни линии) – 188 635 м.
- Електропроводи със средно напрежение – 159 950 м.
- Кабели средно напрежение – 1683 м.
- Кабели ниско напрежение – 28 211 м.

Брой потребители на EVN в Община Чепепларе (без к.к. Пампорово) – 6450 бр.

Брой трафопостове в Община Чепепларе, (без к.к. Пампорово) - 66 броя

Уличното осветление в гр. Чепеларе се състои от 466 улични осветителни тела, като стълбовете са 551.През м. март 2012 г. е направено енергийно обследване на уличното осветление в община Чепеларе, с което е констатирано следното:

Осветителните тела в община са морално и физически остарели, с лоши светлотехнически и енергийни показатели, и неадекватна степен на защита. Голяма част от тях са амортизирани, с дефектирали части и светлоизточници, като основната причина за това е липсата на финансови средства в общината за ремонт на осветителните тела и заплащане на консумираната за улично осветление електроенергия. Към момента община Чепеларе сама се грижи за поддръжката на уличното осветление. Цената, определена за месечна поддръжка на едно осветително тяло, е 2,00 лв. без ДДС. Годишния разход на общината за поддръжка на едно осветително тяло възлиза на 24,00 лв. без ДДС. Понастоящем управлението на уличното осветление на територията на общината се осъществява посредством електронни часовници с вграден астрономически календар и фотоклетки.

На база на енергийното обследване е изготвен проект за енергийна ефективност, целящ оптимизиране работата на уличното осветление в общината и обхващащ подмяна на съществуващите улични осветителни уредби с натриеви лампи високо налягане (НЛВН) с нови енергоефективни светодиодни осветителни уредби, като по този начин се намалява мощността, реализират се икономии на електроенергия и се подобрява качеството на уличното осветление. Стремежът е реконструираното осветление да получи висока положителна оценка, да има добра визия, допринасяйки за развитието на общината по нов начин, като максимално се използват добрите европейски практики в изграждането и експлоатацията на улично осветление. В проекта са включени енергоспестяващи мерки, като по този начин се намалява мощността, реализират се икономии на електроенергия и се подобрява качеството на уличното осветление.

На територията на Община Чепеларе, енергосистемата се поддържа от "Електроразпределение - Смолян". Уличното осветление се поддържа от община Чепеларе.

Природните условия в общината дават възможност за използване и развитие на нетрадиционни източници на енергия – водната и слънчевата за задоволяване на местни нужди от електроенергия и отопление.

Средногодишната продължителност на слънчевото греене в района на Чепеларе е около 1 450 kWh/m^2 годишно, което предполага използването на слънчеви колектори.

Природните ресурси на общината позволяват изграждането на малки ВЕЦ.

Горският фонд на община Чепеларе е 247 242 декара (предимно смърч, бор и ела), като малко над 70% от горите са частни, организирани в 22 кооперации и дружества и още толкова частни ревира. Този ресурс предполага възможности за използването на енергия от биомаса. Това е един доста добър местен потенциал, който трябва да се използва максимално.

Предвидените в Програмата за използване на енергията от ВИБ-2012-2015 г. мерки не са изпълнени и изцяло се вписват в следващия програмен период. Това са:

- Реконструкция на отоплителните инсталации в общинските сгради;
- Оптимизиране работата на уличното осветление в общината;
- Насърчаване на енергийната ефективност в жилищните сгради на територията на общината;

Изграждане на енергийни предприятия на територията на общината на основата на енергия от възобновяеми източници.

5.5. Комуникационна инфраструктура

ИКТ са важен фактор за регионална конкурентоспособност, влияещ върху скоростта на промените в региона. От гледна точка на сближаването, ИКТ предлагат важна възможност за намаляване на "препятствията от разстоянието" и проблемите на отдалечеността. Интернет услугите и телекомуникационното покритие на територията е един от елементите на тази среда.

Районната пощенска станция Чепеларе извършва традиционните пощенски услуги като входяща и изходяща кореспонденция, колетни и бандеролни пратки, парично-преводна дейност, факс услуги, вътрешна ускорена поща BULPOST, международна ускорена поща EMS и международни куриерски услуги.

Трите национални мобилни оператора – МТел, Глобул, Вивател - осигуряват покритие на територията на общината, заедно с пълен спектър на техните услуги.

Според данни на Виваком степента на цифровизация на телефонните връзки в 13 населени места на община Чепеларе е 100%. GSM покритието е - 99,54 % покритие по население за община Чепеларе. Осигурен е достъп до фиксиран високоскоростен интернет по ADSL технология за 520 абоната.

Радио и телевизионно покритие - БТК ЕАД предоставя телевизионна услуга по технология Direct to The Home(DTH), с 523 абоната на територията на община Чепеларе. Ефирно Радио и телевизионно покритие не се осъществява и не се подържа от БТК ЕАД.

На територията на общината има различни Интернет-доставчици.

Дейностите на Изпълнителна агенция „Електронни съобщителни мрежи и информационни системи" (ИА ЕСМИС) изгражда, поддържа, развива, експлоатира и управлява Единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация и за нуждите на националната сигурност. ИА ЕСМИС развива и управлява центровете за данни, автоматизирани информационни системи и портали за достъп, изградени в изпълнение на проекти и програми в областта на информационното общество и електронното управление.

Съгласно Постановление на Министерски съвет № 196 от 08.07.2011 г. за създаване на ЕЕСМ, чрез тази мрежа се осигурява свързаност между органите на изпълнителната власт и техните администрации на територията на Република България и електронни съобщения за нуждите на администрациите на органите на държавната власт, органите на местното самоуправление и юридически лица, разпоредители с бюджетни средства, създадени със специален закон. Към настоящия момент в ЕЕСМ са включени всички областни администрации и част от разположените на територията на областните градове администрации, като **на територията на Община Чепеларе не са изградени електронни съобщителни линии и комуникационни възли от ЕЕСМ.**

Използваните в ЕЕСМ съвременни комуникационни и информационни технологии, позволяват виртуално да се обединят в единна национална информационна инфраструктура корпоративните мрежи на министерствата, ведомствата и местната администрация, като се запази тяхната информационна самостоятелност, автономното им управление и се изключи всяка форма на нерегламентиран достъп до пренасяната информация.

С оглед бъдещо включване на всички държавни структури към ЕЕСМ и предоставяне на комуникационна инфраструктура за въвеждането на електронното правителство, ИА

ЕСМИС развива мрежата, като изгражда поетапно оптична свързаност до сградите на общинските и другите администрации, осигурява необходимото оборудване и увеличава преносния капацитет на мрежата по инвестиционни програми и проекти, съгласувани и/или утвърдени от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

При разработването на планове, свързани с изграждане или реконструкция на подземни мрежи и съоръжения на техническата инфраструктурата на територията на Община Чепеларе е необходимо да се предвидят за изграждане и електронните съобщителни мрежи и съоръжения за свързаност към ЕЕСМ на общинската администрация и на разположените на територията на община Чепеларе администрации на други държавни органи и техни структури.

При разработването на проектните части за изграждане на новите оптични кабелни линии (ОКЛ) е необходимо да се вземат предвид изискванията на Наредба № 35 от 30.11.2012 г. за правилата и нормите за проектиране, изграждане и въвеждане в експлоатация на кабелни електронни съобщителни мрежи и прилежащата им инфраструктура, ЗЕС, Закона за устройство на територията и наредбите към него.

5.6. Териториално-урбанистична структура на територията

Йерархична система от населени места

Общината е представена от град Чепеларе, който е общински център попадащ в 5-то ниво на йерархичната система от градове-центрове /много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответната община/.

Фигура 8 Йерархична система от градове-центрове, Национална стратегия за регионално развитие на Република България

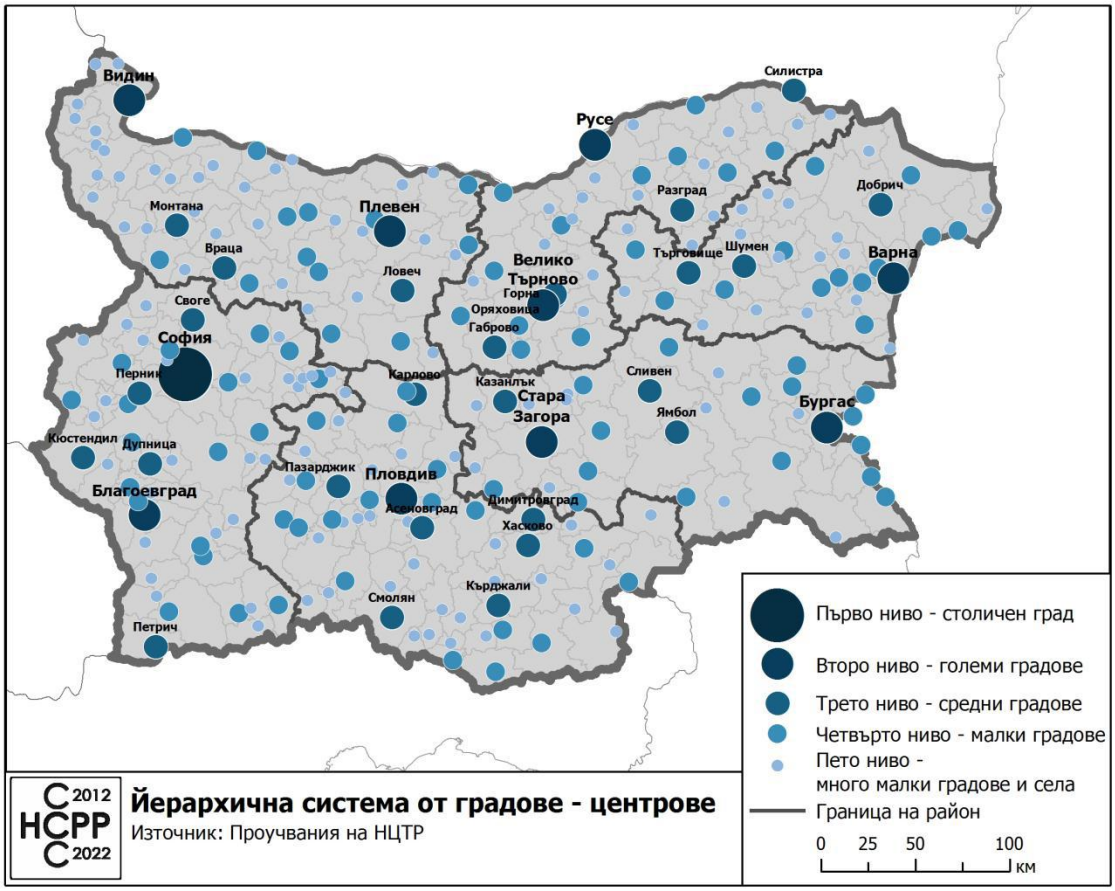

Като част от системата от полюси на растеж той е градивен елемент от макро-пространствената структура в полицентричната урбанистична мрежа на областта.

Територията на община Чепеларе се намира в Южен централен район на планиране NUTS 2, част от административните граници на област Смолян NUTS 3.

Според закона за административно-териториално устройство на Република България Община Чепеларе /площ - 375 km²/ е „трета“ категория община и в териториалната ѝ структура влиза една урбанизирана селищна структура – град Чепеларе.

Град Чепеларе е административен, социално-икономически и културен център в общината и с население 5156 души, население на общината от 7325 души (31.12.2013 г.). Гъстотата на населението в общината е 19,5 души/км².

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

В националната категоризация на населените места град Чепеларе попада в „трета“ категория град, докато останалите населени места са от по-ниска категория.

Таблица 53 Категоризация на общините

ЕКАТТЕ	Община	Категория
SML38	Чепеларе	3

Таблица 54 Категоризация на населените места

ЕКАТТЕ	Населено място	Код на община	Категория
80371	гр. Чепеларе	SML38	3

Урбанизация и модели на устройство на територията.

Урбанизацията е дългосрочен процес, който се характеризира както с увеличаване на населението, което живее в градовете, така и с разширяване на градските зони. Той включва различни етапи /урбанизация, деурбанизация или контраурбанизация и реурбанизация/, които засягат страните в различни епохи – според географската и историческата ситуация. Степента на урбанизация е процентът от общото население на страната /или даден регион, община/, което живее в градовете. Темпът на урбанизация представлява увеличаването на пропорцията на гражданите за определен период. Процесът на урбанизация на даден регион има отчетливи ефекти върху икономиката и екологията му. Има различни форми /или модели/ на урбанизация или на концентрация на човешки дейности, на населени места и социална инфраструктура /моноцентрични и полицентрични населени места, компактни градове, предградия и др./.

Териториалната структура на община Чепеларе според вида територия се дели на урбанизирана, земеделска, горска, защитени територии, нарушени територии за възстановени и друг вид територии /територия заета от води и водни обекти, територия на транспорта и територия за добив на полезни изкопаеми/.

Поставените приоритети в Националната програма за развитие "България 2020" за постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие чрез използване на местния потенциал и развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност, както и за

производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси са приложими и изпълними в териториалния обхвата на община Чепеларе.

Правилното използване на териториалните ресурси и природните дадености във всички аспекти и сфери на човешките дейности биха помогнали за развитие на общината. Географско местоположение, осигурява условия за сътрудничество със съседните териториални общности.

Баланса на територията осигурява нормално функциониране на основните градски системи: обитаване, труд, комплексно обслужване, градска среда и транспорт.

Град Чепеларе заема площ от 7386 хектара, в т.ч. зелени площи – 1137 хектара.

Жилищните квартали са застроени с нискоетажни жилищни сгради. Междужилищното пространство в града не е добре оформено. В центъра на града има възможност за допълнително озеленяване. Уличната мрежа е с дължина 22.32 км и е трасирана в съответствие с действащия Застроително-регулационен план.

Жилищна осигуреност

Количество и възраст на жилищния фонд

По данни на НСИ за 2011 г. броя жилища е 5675, докато броя сгради е 3637. Строителството е било най-активно в годините между 1960 и 1989 г., като много малка част от жилищния фонд е остатъчен от периода малко след Втората световна война.

Таблица 55 Жилищна осигуреност

Общини	Общо	Периоди на построяване							Непоказано
		до края на 1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2011	
Общо за страната									
сгради	**2060745**	**453831**	**367280**	**421267**	**303263**	**275328**	**132400**	**107359**	**17**
жилища	**3887149**	**497827**	**429479**	**666166**	**804807**	**810624**	**301898**	**372696**	**3652**
Област Смолян									

Общини	Общо	Периоди на построяване							Непока
сгради	**35974**	**6221**	**5561**	**7615**	**5994**	**6564**	**2738**	**1281**	**-**
жилища	**65522**	**7739**	**9297**	**13481**	**13847**	**14367**	**4592**	**2038**	**161**
Чепеларе									
сгради	3637	1303	430	492	460	519	252	181	-
жилища	5675	1698	609	783	947	934	379	325	-
Непоказано									
сгради	-	-	-	-	-	-	-	-	-
жилища	161	-	-	-	-	-	-	-	161

Източник: НСИ

Конструкция на жилищен фонд

Най-малобройни са сградите, изпълнявани с едропанелни строителни системи, което е обусловено от факта, че строителството е предимно нискоетажно, а териториалното разпределение на жилищните ресурси е благоприятно. Макар и малко на брой – 13, те се нуждаят от цялостно конструктивно обследване, обследване за енергийната ефективност и подмяна на инсталациите.

Жилищните сгради по вид на конструкцията общо са 3637 бр. , от които:

- Стоманобетонни – едропанелни – 13 бр.;
- Стоманобетонни – скелетни – 118 бр.;
- Масивни 3444 бр.

Таблица 56Жилищни сгради по конструкция на сградата

Общини	Общо	В това число		
		стоманобетонни-едропанелни	стоманобетонни-скелетни	масивни
Чепеларе	3637	13	118	3444

Източник: НСИ

Етажност и стайност

Броят на жилищата е 5802 по данни на НСИ от 2011г. и има 22673 жилищни помещения с полезна площ 446927 кв.м. Повече от половината жилища се намират в град Чепеларе. Строителството в Община Чепеларе е в устройствени зони с преобладаващо застрояване с малка височина и плътност, като кота корниз е до 10м. Застрояването е в унисон с природната среда. Структурните елементи на града, отделните райони, са в унисон

помежду си и градоустройственото решение предполага адаптивност на селищната структура с характерния релеф.

Таблица 57 Основни характеристики на жилищата

общини населени места	жилища – бр.	жилищни помещения		полезна площ – кв. м.	
		общо	в т.ч. стаи	общо	в т.ч. жилищна
Чепеларе	**5802**	**22673**	**18502**	**446927**	**331143**
гр. Чепеларе	2995	10924	8694	246504	188444
с. Богутево	126	500	389	7104	5187
с. Дряновец	22	87	69	1072	776
с. Забърдо	364	1534	1214	35271	21939
с. Зорница	89	497	408	5715	4542
с. Лилково	33	198	172	2342	1854
с. Малево	203	780	682	11468	8166
с. Орехово	409	1830	1540	35320	26863
с. Острица	45	198	164	2541	1875
с. Павелско	798	3353	2727	53194	37220
с. Проглед	162	605	463	11918	9139
с. Студенец	42	156	145	2433	1649
с. Хвойна	514	2011	1835	32045	23489

Източник: НСИ

Жилищна задоволеност

Жилищната задоволеност се характеризира с показателя брой жилища на 1 000 души население. Този индикатор за удовлетвореността от жилищния фонд като количество и неговата достатъчност или нужда от нови е показателен за силно развити в икономическо отношение страни, където пазара на имоти и жилища е балансиран. Тук за община Чепеларе този показател е недостатъчен, за да се прецени количеството наличен фонд, тъй като е деформиран от множеството необитавани сгради.

От общо 3637 жилищни сгради, обитавани са 2172 сгради, 979 са необитавани, а 484 са сгради за временно обитаване.

Таблица 58 Жилищни сгради по вид на сградата

Общини	Общо	Вид на градата			
		жилищна	жилищна	жилищна за	жилищна за

		обитавана	необитавана	временно обитаване	колективно домакинство
Чепеларе	3637	2172	979	484	2

Източник: НСИ

5.7. Изводи за инфраструктурното развитие

- От ограниченията, налагани от релефа и липсата на друг вид транспорт, транспортната инфраструктура е проблем №1 на Общината;
- Общинската пътна мрежа е в лошо състояние. Много от населените места са свързани с черни пътища, по-голямата част от пътищата са изградени преди 20 години и настилката е амортизирана.
- Сградният фонд има нужда от обновяване.

6. Екологично състояние на общината

6.2. Компоненти и въздействия на околната среда

Качество на атмосферния въздух

Опазване чистотата на атмосферния въздух е от изключителна важност, тъй като пряко влияе върху човешкото здраве, в тази връзка основните замърсители в атмосферния въздух, вредни за човешкото здраве, дефинирани като такива от Министерство на околната среда и водите (МОСВ) са следните: *азотен диоксид*, *серен диоксид*, *общ прах и фини прахови частици (ФПЧ10)*, *бензен*, *олово*, *кадмий*, *арсен*, *полиароматни въглеводороди (ПАВ)*, *толуол*, *стирол*, *амоняк*, *фенол* и *серовъглерод*. Следвайки Закона за опазване на околната среда, МОСВ е разработило Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), която осигурява своевременна и достоверна информация за състоянието на елементите на околната среда и факторите, въздействащи върху нея, въз основа на която се правят анализи, оценки и прогнози за обосноваване на дейностите по опазване и защита на околната среда от вредни въздействия. Контролът на територията на общината се извършва ежегодно и следи за повишения в пределно допустимите норми. Най-близкият пункт за мониторинг за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (КАВ), като според становище на РИОСВ – Смолян, данните от него са представителни и за община Чепеларе - АИС „Смолян“ в гр. Смолян. При анализ на данните от 2013г. е видно, че наднормените стойности за ФПЧ$_{10}$ са през зимните месеци като през месеците януари и февруари има месечна концентрация над 60µg/m^3, а за месец декември се наблюдава месечна концентрация от 98µg/m^3. На таблицата по-долу са представени и данни за измерените стойности на средногодишната концентрация на

ФПЧ$_{10}$, като ясно се вижда, че в измерения пункт в гр. Смолян се наблюдават леки превишения на нормата за опазване на човешкото здраве, която е 40 µg/m^3

Таблица 59 Концентрации на ФПЧ$_{10}$ в община Чепеларе (Източник РИОСВ – Смолян)

2011г.	2012г.	2013г.
49 µg/m^3	**45,54 µg/m^3**	**43,22 µg/m^3**

По данни на РИОСВ – Смолян, броят на проверките на обекти с емисии от горивни инсталации и източници, влияещи върху КАВ през 2012г. е по-голям в сравнение с 2011г., което се дължи основно на топлото, сухо и продължително лято и подадени сигнали за неорганизирани емисии на стара кариера гр. Чепеларе и др. Извършено е емисионно пробонабиране на котелна централа на „Амер спортс България" ЕООД – Чепеларе, като на базата на резултатите от извършените контролни измервания са наложени текущи месечни санкции. В допълнение, „Амер спортс"АД - Чепеларе преминава от гориво мазут и нафта на гориво „пропан-бутан", което е по-щадящо околната среда.

Други промишлени замърсители в района на община Чепеларе, на които са извършени емисионни измервания са асфалтова база Хвойна към „Виастройинженеринг" ООД и „Секвоя" ООД, като на таблицата по-долу са представени данните от проведените измервания:

Таблица 60 Данни от проведените измервания свързани с КАВ на територията на община Чепеларе (Данни РИОСВ – Смолян)

Предприятие	Прах	Серен диоксид	Азотни оксиди	Въглероден оксид
„Секвоя"	555, 4 mg/Nm^3	623 mg/Nm^3	132 mg/Nm^3	11318 mg/Nm^3
Асфалтова база „Хвойна"	51, 6 mg/Nm^3	20, 7 mg/Nm^3	45, 4 mg/Nm^3	1593, 4 mg/Nm^3
„Амер Спортс България" 1	-	< 30 mg/Nm3 *(при норма за допустими емисии 1700*	75 mg/Nm^3 *(при норма за допустими емисии 450*	< 6 mg/Nm^3 *(при норма за допустими емисии 170 mg/Nm^3)*

Предприятие	Прах	Серен диоксид	Азотни оксиди	Въглероден оксид
		mg/Nm³)	*mg/Nm³)*	
„Амер Спортс България“ 2	94, 5 mg/Nm³*(при норма за допустими емисии 90 mg/Nm³)*	746, 4 mg/Nm³ *(при норма за допустими емисии 1700 mg/Nm³)*	501 mg/Nm³Nm³ *(при норма за допустими емисии 450 mg/Nm³)*	< 6 mg/Nm³*(при норма за допустими емисии 170 mg/Nm³)*

Влиянието на обектите е локално и с малък териториален ефект и нямат кумулативен ефект. По-значително е влиянието на отделяните от двигателите вредни вещества в състава на изгорелите газове /азотни окиси, въглероден оксид, серни оксиди, сажди и летливи органични съединения/, както и прахът, които са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в градската част на територията. За намаляване нивата на прах и замърсявания, в град Чепеларе се извърша редовно машинно миене и метене на улиците. Замърсяването на въздуха от течни горива се дължи на съдържащата се в тях сяра, те практически не съдържат пепел. При горенето сярата образува серен двуокис, една минимална част от който се окислява и превръща в серен триокис, който на свой ред може да взаимодейства с водните пари и да образува сярна киселина. Най-общо казано основните замърсители на въздуха са горивните инсталации с битов характер, емисиите от МПС и засиленото ново строителство в общината – град Чепеларе, к.к. Пампорово и курортно ядро „Мечи чал” (замърсяването е предимно около строителните площадки на новоизграждащите се нови обекти и е с временен характер).

Алтернатива на замърсяването на атмосферния въздух с вредни вещества от изгарянето на течни горива е употребата на нискосерниста нафта. Изграждането на околовръстен път който да поеме трафика Пловдив-Смолян ще подобри значително състоянието на въздуха.

Другият източник на замърсяване в региона е изгарянето на горива през зимния период, в резултат на което в атмосферата се отделят незначителни на пръв поглед вредни вещества – твърди частици и вредни газове, чиито количества зависят от природата на изгаряните горива, уредите, в които се извършва горивния процес и условията, при които протича той. Най – големи са емисиите на въглероден окис, който се получава в резултата на непълното изгаряне на горивата в битовите отоплителни устройства.

Поради неблагоприятния състав на брикетите и кафявите въглища за отопление, независимо от сравнително малкото им потребление, те определят основната част от

замърсяването на въздуха с прах и въглероден окис и почти единствената причина за замърсяването със серен двуокис. За запазване на възможно най–добро качество на въздуха, при издаването на разрешителни за ново строителство, следва да се следи за вида на горивните уредби и за използваното гориво, както и прилагане на екологичните изисквания при изготвяне на устройствените планове и проекти.

Въпреки горепосочените проблеми свързани с качеството на атмосферния въздух на територията на община Чепеларе не се наблюдават превишения на пределно допустимите концентрации свързани с качеството на атмосферния въздух.

Водни ресурси

Реки и езера на територията на общината

Пунктове за оперативен мониторинг се поставят в онези водни тела, които са в лошо състояние и съществува риск да не постигнат добър статус към 2015 г. На територията на Смолянска област през 2012 г. са определени 7 пункта за оперативен мониторинг на реки, един от които е разположен на територията на община Чепеларе – на р. Чепеларска след гр. Чепеларе. В тези пунктове се извършва физико-химичен мониторинг за определяне на екологично и химично състояние на повърхностните води. При подбора на показатели за оперативен мониторинг се използват биологичните елементи, индикативни за степента на антропогенно въздействие върху качеството на водите. Физико-химичният мониторинг се извършва по 34 показателя за екологично състояние /основни и специфични/, свързани със замърсяване на повърхностните води с органични вещества, метали и металоиди. Анализът на планираните физико-химични показатели се извършва от Регионална лаборатория - Смолян и Регионална лаборатория - Пловдив към ИАОС.

При оценката на химичното състояние на повърхностните водни тела, са разглеждани т.нар. приоритетни вещества като са съпоставяни с определените стойности на стандартите за качество, въведени от *Директива 2008/105/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година за определяне на стандарти за качество на околната среда в областта на политиката за водите*, транспонирана в *Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители.* Екологичното състояние на повърхностните водни тела се оценява в пет класа: много добро, умерено, лошо и много лошо.

Таблица 61 Състояние на водните тела в община Чепеларе

Пункт	BG3MA500R110 р. Чепеларска от р. Забърдовска до вливане на р. Юговска и р. Орешица				
показател	Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние/п	Химично състояние	Общо състояние

Пункт	BG3MA500R110 р. Чепеларска от р. Забърдовска до вливане на р. Юговска и р. Орешица				
			отенциал		
состояние	Добро	Добро	Добро	Добро	Добро
Пункт	BG3MA500R115 Река Чепеларска от гр. Чепеларе до вливане на р. Забърдовска				
показател	Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние /потенциал	Химично състояние	Общо състояние
състояние	Лошо	БПК, NH_4, NO_3, N- общ, PO_4, P-общ	Лошо	Добро	Лошо
Пункт	BG3MA500R113 Приток на р. Чепеларска при с. Хвойна				
показател	Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние/потенциал	Химично състояние	Общо състояние
състояние	Умерено	-	Умерено	Добро	Лошо (умерено)
Пункт	BG3MA500R116 Река Чепеларска от извори до гр. Чепеларе заедно с ляв приток Ситковска				
показател	Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние/потенциал	Химично състояние	Общо състояние
състояние	Много Добро	-	Много Добро	Добро	Добро

От таблицата ясно се вижда, че екологичното състояние на р. Чепеларска от извора до гр. Чепеларе е „добро“ и дори „много добро“, до момента в който стига до гр. Чепеларе, където значително се влошава. Това се дължи предимно на заустване на непречистени битови отпадъчни води от гр.Чепеларе и други населени места в река Чепеларска. При сравняване на резултатите от проведения биологичен и физико-химичен мониторинг през 2012г. с данните от 2011г., не се наблюдава подобряване на състоянието на водното тяло. Изместващи параметри са: БПК, азот амониев, азот нитратен, азот нитритен, азот общ, фосфати и фосфор общ. Причина за това състояние е неизградена пречиствателна станция за отпадни води (ПСОВ) за гр.Чепеларе. В Плана за управление на речните басейни 2010-2015г. за това водно тяло е предвидена мярка за доизграждане на канализационна мрежа 2000-10000е ж. и изграждане на ПСОВ 2000-10000е ж. За

изпълнението на тази мярка Община Чепеларе има разработен проект, който предстои да бъде доработен и внесен за финансиране.

Докато делът на водоснабденото население е почти 95%, този на осигуреното с канализация към 2010г. по данни на ВиК е около 78%. В общината има изградена канализационна мрежа в гр.Чепеларе и в селата Хвойна, Павелско, Орехово, Малево, Богутево и Забърдо. Заустването на непречистени битови и промишлени отпадъчни води е основен източник за замърсяването на водите в общината. Основните екологични инфраструктури за опазване качеството на водите - канализация и ПСОВ, са неадекватни както спрямо нуждите (на населението, бизнеса и туризма), така и спрямо изискванията на европейското и национално законодателство. Въпреки наличието на две функциониращи пречиствателни станции в общината, (в курорта Пампорово и в с. Проглед), те не са достатъчни да покрият нуждите на цялото население, вкл. и на курорта Пампорово. Канализационната мрежа във всички останали населени места е заустена в реките, преминаващи през тях, което замърсява речните тела.

Земи и почви

В района на община Чепеларе са развити предимно кафявите –горски почви, а по високите била са развити планинско-ливадните почви. Пунктовете, в които се извършва пробонабирането на почвени проби са определени от ИАОС, гр. София. Те са разположени на цялата територия на РИОСВ и са в зависимост от източниците на замърсяване. Съгласно Националната система за почвен мониторинг I ниво не са взети проби от пунктове на територията на община Чепеларе. На територията на община Чепеларе няма данни за замърсяване на почви с разрешени продукти за растителна защита, като на територията на с. Орехово е разположен обект, съхраняващ забранени за употреба и с изтекъл срок на годност продукти за растителна защита. Състоянието на склада е добро и се охранява, като в него се съхраняват 17 000 кг. твърди и 1 000 кг. течни пестициди.

Друг сериозен проблем свързан с почвите е този с ерозията им, който е обхванал и териториите на община Чепеларе, вследствие климатичните промени, повишаване на температурите и продължителните засушавания. Въпреки сериозността на проблема, към момента не са предприети мерки за преодоляването му. Почвената ерозия е един от основните проблеми, с които земеделците се сблъскват в световен мащаб тъй като оказва силно неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство. Редица изследвания сочат, че устойчивите практики на биологичното земеделие, както и регулярни мероприятия по залесяване, могат значително да подобрят състоянието на почвите и да намалят процесите на ерозия.

Като цяло на територията на общината не се наблюдава замърсяване на почвите и състоянието им се характеризира като добро. Няма данни за замърсявания на почвите

или наличие на значителни проблеми, които да застрашават екологично – чистото състояние на почвите.

6.3. Биоразнообразие и защитени територии

Няколко закона уреждат опазването на природата в България. Това са:

- *Законът за защита на природата*, който урежда разумното ползване и опазване на природните ресурси. Той обявява за защитени редките растителни и животински видове.
- *Законът за защитените територии*, с който се уреждат категориите защитени територии, тяхното предназначение и режим на опазване и ползване, обявяване и управление. Категориите защитени територии са:
    - резерват;
    - национален парк;
    - природна забележителност;
    - поддържан резерват;
    - природен парк;
    - защитена местност.
- *Законът за биоразнообразието,* който регламентира създаването на защитените зони. Това са територии, поставяни под режими на защита, съгласно изискванията на две европейски Директиви – Директивата за дивите птици и Директивата за хабитатите. Съществена част от тези две директиви е изграждането на европейската екологична мрежа Натура 2000.

Опазването на лечебните растения е обект на отделен закон.

В Община Чепеларе под защита се намират няколко обекта, в категориите «резерват», «защитена местност», «природна забележителност», две «защитени зони», както и няколко вековни дървета – «защитени природни обекти»:

- **ЗЗ BG0002105 Персенк** - по директивата за птиците, включена в пределите на Натура 2000. Около 70% от територията е покрита с гори, предимно от смърч /Picea abies/, по-малко широколистни и смесени. Персенк е едно от най-важните места в страната от значение за Европейския съюз за гнездящите тук скален орел /Aquila chrysaetos/, трипръст кълвач /Picoides tridactylus/, сив кълвач /Picus canus/ и глухар /Tetrao urogallus/. Черният кълвач /Dryocopus martius/ и осоядът /Pernis apivorus/ също имат представителни гнездови популации в района.
    - *Уязвимост:* Горите са застрашени от прекомерна експлоатация на горски ресурси, както и от незаконни сечи, които водят до силно снижаване на качествата на горските екосистеми, нарушават естествения воден баланс в района и предизвикват ерозионни и свлачищни процеси. Високопланинските части на Персенк са обект на сериозни инвестиционни намерения за развитие на добива на

енергия от възобновяеми източници чрез ветроенергийни паркове и малки ВЕЦ. Изграждането на ветроенергийни паркове ще възпрепятства свободното придвижване на птици, особено на грабливите птици, и в значителна степен ще ограничи достъпа им до подходящи местообитания. Те ще предизвикат директни сблъсъци и избиване на птици, както и разпокъсване и загуба на ценни местообитания.

- **ЗЗ BG0001030 "Родопи Западни" -** по директивата за хабитатите. Предмет на опазване са следните природни местообитания:
  - ✓ Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsio
  - ✓ Алпийски и бореални ерикоидни съобщества
  - ✓ Равнинни или планински реки с растителност от Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion
  - ✓ Съобщества на Juniperus communis върху варовик и др.
  - ✓ Неблагоустроени пещери
  - ✓ Различни тревни и храстови съобщества
  - ✓ Букови, дъбово-габърови
  - ✓ Гръцки букови
  - ✓ Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор
  - ✓ Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea)
  - ✓ Източни гори от космат дъб
  - ✓ Мизийски гори от обикновена ела
  - ✓ Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори
  - ✓ Мизийски гори от сребролистна липа и др.

Предмет на опазване са следните редки животински видове:

- ✓ Бозайници - Европейски вълк, видра, няколко вида прилепи, коза, лалугер, кафява мечка, пъстър пор
- ✓ Земноводни и влечуги - Жълтокоремна бумка, Обикновена блатна костенурка, Шипобедрена костенурка, Шипоопашата костенурка, Голям гребенест тритон
- ✓ Риби - Маришка мряна, Европейска горчивка
- ✓ Безгръбначни - Ручеен рак, Бисерна мида, Алпийска розалиа и др.
- ✓ Растения - Червено усойниче, Блатно петльово перо, Карпатска тоция

- **ЗМ "Куцинско блато"** - естествено находище на родопски крем в с. Проглед и повече от 5 вековни дървета - **ЗПО**
- **ЗМ "Средните ливади" –** естествени борови гори и живописен ландшафт
- **ПЗ "Чудните мостове"** (Еркюприя) - три естествени моста върху малката река Айдарско дере, които оформят един от най-забележителните природни феномени в Родопите.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

- **ПЗ "Скакалото"** - водопад с височина на пада 30 м., намиращ се в местността "Скакалото" на 0.5 км. южно от землището на с. Орехово.
- **ПЗ "Дуплево"** – водопад с височина на пада 20 м., намиращ се в местността "Дуплевото", на 0.5 км западно от землището на с. Орехово в скален пролом по поречието на река Орешица.
- **ПЗ "Костен камък"** – красив водопад над колосален скален масив в землището на с. Орехово, разположен на 4 км. югозападно от селото. Масивът прилича на огромна стена с височина 30м., над която расте вековна смърчова гора.

Тук се намира и местността РОЖЕН - една от най-хубавите алпийски местности в Родопите.

Според фитогеографското райониране на страната, територията на община Чепеларе попада в източните части на Западнопланинския фитогеографски район и в югозападните части на Горнотракийския фитогеографски район.

По отношение на горското райониране, общината попада в два пояса:

- На буковите гори (между 900 и 1500 м.н.в.), за който са характерни обикновен бук, габър, черен бор, бреза и трепетлика, като към горната граница на пояса се срещат и смесени съобщества от бук и ела, от бук и смърч и др.
- На иглолистните гори (между 1300 и 2200 м.н.в.), с характерни представители като бял бор, смърч, бяла и черна мура. Срещат се още и формациите на брезата, трепетликата и елата, а от храстите значително разпространение имат сибирската хвойна, черната и синя боровинка.

Горският фонд на община Чепеларе е **247 242** декара (предимно смърч, бор и ела), като малко над 70% от горите са частни, организирани в 22 кооперации и дружества и още толкова частни.

Преобладават горите с дървопроизводителни и средообразуващи функции (53 % от общата площ на горите). Последните са източник на различни странични ползвания:

- ✓ събиране на гъби,
- ✓ събиране на билки,
- ✓ събиране на диворастящи горски плодове,
- ✓ добив на смола, борина, лико и др. разрешени от закона дейности.

От съществено значение за местното население е пашата на добитъка, добиват се и значителни количества сено.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

В състава на растителните формации участват и много храстови, полухрастови и тревни видове.[6] Има голямо разнообразие на гъби[7]. На територията на общината виреят и много видове с лечебни свойства[8]. Лечебни растения с ограничен режим на събиране са: лудо биле, червен и жълт кантарион, мразовец, шапиче, а потенциално застрашени от изчезване са: жълта тинтява, здравец, иглика, камшик, есенен минзухар, риган, планински очеболец, копитник, омайниче, ранилист, шапиче, мечо грозде, лудо биле, изсипливче.

В Червената книга и Списъка на защитените растения са: родопската теменуга, родопски крем, червено родопско лале, родопско омайниче, родопски магарешки бодил.

Животинският свят на територията на общината също е разнообразен. В горите се срещат представители на следните разреди птици:

- ✓ гълъбоподобни - гривяк, гургулица, гугутка
- ✓ кокошоподобни – яребица, глухар
- ✓ врабчоподобни – врабчета, славеи, чучулиги, лястовици, орехчета, стърчиопашки, градинска червеноопашка синигери, бяла стърчиопашка, сойка, гарван
- ✓ кълвачови – зелен кълвач
- ✓ совоподобни – сови, чухал
- ✓ гъскоподобни - зеленоглава патица
- ✓ соколоподобни - ястреб мишелов, скален орел

На територията на общината се срещат още:

- ✓ влечуги – зелен, кафяв и ливаден гущер, слепок, пепелянка, усойница, обикновена водна змия
- ✓ земноводни – жаби, алпийски тритон
- ✓ бозайници – мечка, вълк, дива свиня, сив заек, лисица, дива коза, европейска сърна, благороден елен, таралеж, къртица, катерица, прилепи, язовец, мишка
- ✓ риби – речна и дъгова пъстърва, черна мряна, кефал

В Червената книга са записани алпийския тритон (дъждовник) и някои видове прилепи.

[6] Глог, шипка, хвойна, птиче грозде, чашкодрян, червена боровинка, черна боровинка, лазаркиня, зъбник, светлика, горска ягода, малина, къпина, папрат, беледона, копривка, мъхове и др.

[7] Обикновена манатарка, пачи крак, припънка, булка гъба, сърнела, челядинка, горска печурка, рижика, масловка, зърнеста масловка, дяволска гъба, зелена мухоморка, дипленка, червена мухоморка, коралка, пърхутка, пънчушка и др

[8] Бял равнец, камшик, горска пищялка, живовляк, пелин, змийско мляко, синя жлъчка, обикновен повет, риган, мащерка, котешка стъпка, висок лопен, великденче, есенен минзухар и др.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Наличието на всички тези разнообразни и интересни видове, местообитания и други природни забележителности дава много възможности за развитие, както и отговорности свързани с ползването на земите и горите в тези райони и съобразяването на проектите за местно развитие с тях. В тази връзка, устойчивото управление на водите, горите и земеделието в общината са сред най-важните фактори за дългосрочното опазване на биологичното разнообразие на територията на общината.

6.4. Управление на отпадъците

Организирано сметосъбиране и сметоизвозване в Община Чепеларе се извършва на територията на 12 населени места – гр. Чепеларе, к.к. Пампорово, с. Павелско, с. Хвойна, с. Забърдо, с. Орехово, с. Малево, с. Богутево, с. Зорница, с. Лилеково, с. Острица, с. Проглед. В организирано сметосъбиране и сметоизвозване са обхванати 100% от общото население на общината. Важно е да се отбележи, че на територията на община Чепеларе е разположен част от к.к. Пампорово, което допълнително допринася за образуването на отпадъци. В организирано сметосъбиране и сметоизвозване са обхванати 100% от общото население на общината, като от 2006г. насам се отбелязва лек спад в количеството събрани отпадъци и за 2011г. те са 3504.50тона. Тези стойности донякъде може да се обяснят с това, че на общинско депо „Ракида“, където са се депонирани отпадъците не е имало кантар и количествата са определяни по обем, а не по тегло. От средата на 2008г. ТБО се депонират на Регионално депо „Теклен дол” – Смолян, на което има функциониращ кантар и данните за количествата са далеч по-точни.Дейността по управление на отпадъците в общината е възложено на частна фирма "Титан Клинър" ООД, с която общината има сключен петгодишен договор за:

- ✓ Сметосъбиране, сметоизвозване до регионално депо "Теклен дол" - гр. Смолян;
- ✓ Поддържане чистотата на териториите за обществено ползване;
- ✓ Поддържане на зелените площи и озеленяване на територията на община Чепеларе;
- ✓ Зимно поддържане и снегопочистване на територията на град Чепеларе.

Организирано сметосъбиране и сметоизвозване се извършва на територията на всички населени места в община Чепеларе. Обхватът на договора с фирмата покрива дейностите по събиране, транспортиране, депониране на отпадъците, както и поддържане чистотата на териториите за обществено ползване, поддържане на зелени площи и озеленяване на територията на община Чепеларе и зимно поддържане и снегопочистване на територията на град Чепеларе.

Съдовете за смет и транспортната техника са собственост на „Титан Клинър” ООД.

Сметоизвозните коли са с преса в която става уплътняване на отпадъка при транспортиране до депото.

Дейностите се извършват със следната техника:

- ✓ Специализиран сметосъбирачен автомобил с вариопреса 3 бр. – 10 т.

- ✓ Самосвал 1 бр. – 4.5 т.
- ✓ Специализиран автомобил за машинно метене на улици – 1 бр.
- ✓ Специализирани автомобили за машинно миене на улици – 1 бр. – 6 куб.м.
- ✓ Автовишка – 1 бр.
- ✓ Колесен многофункционален челен товарач багер – 2 бр.

Видът и броят на съдовете за битови отпадъци, които се обслужват на територията на град Чепеларе са както следва:

- ✓ 173 бр. съдове тип „Бобър" с обем 1,1 куб.м.;
- ✓ 680 бр. пластмасови кофи с обем 240 *л.*;
- ✓ 125 бр. метални кофи с обем 110 *л.*

Видът и броят на съдовете за битови отпадъци, които се обслужват на територията на останалите населени места в община Чепеларе, са както следва:

- ✓ 153 бр. съдове тип „Бобър" с обем 1,1 куб.м.;
- ✓ 230 бр. пластмасови кофи с обем 240 *л.*;
- ✓ 115 бр. метални кофи с обем 110 *л.*

През периода 2003-2011 г. образуваните битови отпадъци на човек от населението варират в границите между 564 и 443кг. на жител за година.

Таблица 62 Количества битови отпадъци и норма на натрупване

Година	Количество събрани отпадъци *(тона)*	Дял на обслужваното население *(%)*	Население *(жители)*	Норма на трупване *(кг/ж/год.)*
2003	5 033,00	99.34 %	8 926	563,9
2005	2 737,00	99.34 %	8 926	306,6
2006	3 866,98	99.34 %	8 926	433,2
2007	3 785,00	99.34 %	8 176	462,9
2008	3 757,20	99.34 %	8 176	459,5
2009	3 629.20	100 %	8 199	442,6
2010	3 827.70	100 %	8199	466,8
2011	3504.50	100 %	7904	443.4

Източник: Община Чепеларе

Най-голямо количество са битовите отпадъци, които се получават в резултат на жизнената дейност на хората по домовете, държавните и общинските сгради. Към тях се

прибавят отпадъците от търговските обекти, занаятчийската дейност и обектите на отдиха и туризма.

Основните източници на отпадъци на територията на общината са гражданите, домакинствата, промишлените предприятия, частните фирми, училищата, строителството, животинските ферми, ресторантите, хотелите и др.

По отношение на морфологичния състав на отпадъците за района на община Чепеларе, общината разполага с информация от прединвестиционно проучване за обект: „Изграждане на съоръжение за компостиране и предварително третиране на отпадъците в Община Чепеларе“, които са показани на таблицата по-долу (Табл. 63)

Таблица 63 Морфологичен състав на отпадъците в община Чепеларе

Компоненти	Морф.състав % *Прогнозен*	Морф.състав % *Експериментален*	Краен морф. състав %
Хартия и картони	11,86	11,00	**11,43**
Пластмаса и найлон	11,50	12,06	**11,78**
Кухненски отпадъци	16,50	16,72	**16,61**
Градински отпадъци	22,50	20,95	**21,73**
Стъкло	8,00	8,40	**8,20**
Метал	0,94	0,50	**0,72**
Кожа и гуми	2,00	2,57	**2,28**
Текстил	7,00	9,78	**8,39**
Дървесни	8,00	7,48	**7,74**
Други отпадъци- инертни, сгурия, пепел и др.	13,00	9,25	**11,12**
ОБЩО:	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Източник: ПИП, РИОСВ, Смолян

От данните личи, че процентът на градински отпадъци е най-висок, което налага извода, че трябва да се обърне по-голямо внимание на системите за домашно компостиране, което ще намали количеството на битовите отпадъци за депониране и контейнерите за смесени отпадъци няма да се запълват до максималния обем. Към момента на територията на общината се извършва домашно компостиране на територията на няколко населени места като при реализацията на проект по ПУДООС са били раздадени 195 компостера. От друга страна, централизираното компостиране води до по-добри резултати, поради по-добрия контрол на качеството и по-професионален подход, и все

пак при домашното компостиране не се налага събиране и транспортиране на органичните отпадъци до централна инсталация за компостиране. В община Чепеларе се компостират и биоразградимите отпадъци, събрани от зелените площи в града, като на подходящи площадки са разположени компостери и полученият хумус се използва за наторяване на обществените градинки. Във връзка с гореизложеното, общината трябва да насочи усилията си и в развитието на централизираното и в това на домашното компостиране.

Анализът на съществуващото състояние е направен на база наличната информация за отпадъците в общината, която се събира от определените за това длъжностни лица в общинската администрация.

Таблица 64 Количество отпадък, генериран на територията на комплекса при норма от 1,5кг./т./ден.

Година	Нощувки *бр.*	Генериран отпадък *(при норма 0,0015 т/ден)*
2006	461 246	691,87
2007	439 206	658,81
2008	485 556	728,33
2009	386 872	580,31
2010 I-IX	285 148	427,72

Източник: ПИП

Таблица 65 Количества разделно събрани рециклируеми отпадъци за 2007г.

ВИД ОТПАДЪК	КОЛИЧЕСТВО *КГ*
Пластмаса	**519**
Хартия	**2 006**
Стъкло	**1 182**
ОБЩО:	**3 707**

Източник: Община Чепеларе

През 2009 год. договорът между общината и фирма „Булекопак" АД е прекратен. До момента на територията на Община Чепеларе дейност за разделно събиране на отпадъците не се осъществява.

Отпадъците получени в резултат на строителната дейност, както и тези от разрушаване или реконструкция на сгради и съоръжения се депонират на Регионално депо „Теклен дол" Смолян.
На територията на Община Чепеларе няма система за разделно събиране на строителния отпадък.

Строителните фирми сами извозват формираните от дейността отпадъци до Регионалното депо, след получено разрешително за извозване и депониране на отпадъка от общината. Таксата за обезвреждане на строителния отпадък се определя от оператора на депото.
Основните източници на производствени отпадъци в общината са дървопреработващите предприятия и фабриката за ски - „Амер Спортс България" ЕООД.

Таблица 66 Източници на производствени отпадъци

№	ПРЕДПРИЯТИЕ	ВИД НА ОТПАДЪКА
1.	ЕТ"Тоники – Марияна Беловодстка"	от дървопреработка
2.	ЕТ „ДЕНИС – 50 – Росенка Терзийска", с. Богутево	от дървопреработка
3.	ЕТ "Атанас Кузмов", гр. Чепеларе	от дървопреработка
4.	ГПК „Гора", гр. Чепеларе	от дървопреработка
6.	ЕТ"Йола-Тихомир Тодоров", гр. Чепеларе	от дървопреработка
7.	„Секвоя" ЕООД, гр. Чепеларе	от дървопреработка
8.	„Персенк" АД, С. Хвойна	от дървопреработка
9.	„Амер Спортс България" ЕООД – гр.Чепеларе	от производството

Източник: РИОСВ, Смолян и Община Чепеларе

Отпадъците от преработка на дървесина се продават или предават за оползотворяване на "Кроношпан-България" ЕООД-Бургас, "Табровница" АД - с. Горно Сахране, общ. Казанлък, "Топливо"ЕООД-Смолян или ТПК "Мебел" - Смолян и за износ.

Останалите отпадъци - от стърготини, стружки и изрезки от пластмаси, стъклени влакна, инпрегниран текстил и др. от производствената дейност на „Амер Спортс България" ЕООД – гр.Чепеларе се депонират на РД от фирмата.
Отпадъците от паркове и градинки понастоящем се събират от фирма „Титан Клинър" ООД и се извозват до Регионалното депо за ТБО.

Домашно компостиране се извършва в няколко населени места в Общината.

Компостират се и биоразградимите отпадъци, събрани от зелените площи в град Чепеларе, на подходящи площадки са разположени компостери, полученият хумус се използва за наторяване на обществените градинки.

През 2008г. беше изградено пречиствателна станция за отпадни води в с. Проглед. Капацитетът на съоръжението е за 500 еквивалентни жители.

Количеството на отпадъчните води от домакинствата, постъпващи за пречистване е сезонно, натоварването на станцията е декември, януари и август месец, когато туристопотокът е по-голям. Максималните стойности на оттока на реката са през месеците март, април и май по време на снеготопенето и проливните дъждове. В края на 2011 г. на регионалното депо в Смолян, след пълно извличане на водното съдържание в ПСОВ, к.к. Пампорово беше депонирана 5,5 куб.м. утайка.

В таблицата са представени услугите по управлението на отпадъците в общината:

Таблица 67 Услуги по управлението на отпадъците в общината

Дейност	Общинска/ Частна	Общинска структура / Частно дружество	Срок на договора
Събиране и извозване на отпадъците			
Битови отпадъци	Частна	"Титан Клинър" ООД	до 2015г.
Опасни отпадъци	-	Няма отделно събиране	-
Специфични отпадъци **-батерии и акумулатори** **-електрическо и електронно оборудване;** **-излезли от употреба моторни превозни средства;**	Частна Частна Частна	„Нуба рициклиране" АД; „Автомобилно рециклиране" АД; „ИУЕЕД рециклиране" АД	2013г 2013г. 2013г.
Улични и паркови отпадъци	Частна	"Титан Клинър" ЕООД	2015 г.
	Общинска	**Програма по временна заетост**	
Утайки	„В и К" ЕООД, Смолян	„В и К" ЕООД, Смолян	при нужда
Други	няма	няма	няма
Предварително	няма	няма	няма

третиране на отпадъците			
Депо			
"Теклен Дол", Смолян	Частна	"Титан Клинър " ЕООД	2015

Източник: Общинска администрация

Системата за събиране и транспортиране на битови отпадъци, използвана на територията на Община Чепеларе е смесена – с не сменяеми съдове - пластмасови кофи с капак - 240л., метални кофи за сгурия тип "Мева" 110л. и съдове тип "Бобър" 1,1 м³.

Съдовете за смет са собственост на фирмата концесионер, състоянието на контейнерния парк се контролира от фирмата. Изгорените или механично увредени съдове се подменят с налични оборотни контейнери след установяване на повредата.

Таблица 68 Количеството и обем на контейнерите в община Чепеларе

Контейнери за отпадъци	Размер	Количество за 2011г.	Собственик
(вид)	*[m³]/л*	*Броя*	*Община/оператор/население*
Съдове тип „Бобър"	1.1m³	326	частни
Пластмасови кофи	240л.	910	частни
Метални кофи	110л.	240	частни

Източник: Община Чепеларе

Разположението и броят на съдовете за битови отпадъци по населени места в община Чепеларе е отразено в следващата таблица.

Таблица 69 Разположение и брой на съдовете за битови отпадъци по населени места в община Чепеларе

Населено място	Съдове тип „Бобър" с обем 1,1 куб.м.	Съдове тип пластмасови кофи с обем 240л.	Съдове тип кофи „Мева" – метални с капак за сгурия с обем 110л.
град Чепеларе	173	680	125
село Павелско	48	62	31
село Хвойна	45	48	34

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

село Забърдо	19	8	30
село Орехово	15	31	20
село Богутево	6	22	-
село Малево	5	27	-
село Лилеково	3	4	-
село Проглед	7	4	-
село Острица	1	4	-
село Зорница	4	15	-
село Студенец	-	5	-
село Дряновец	-	-	-
к.к.Пампорово	полиет.чували		

Източник: Община Чепеларе

Фирма "Титан Клинър" ООД обслужва населените места в общината по договор със следната специализирана техника:

Таблица 70 Специализирана техника за обслужване на населените места

Коли за сметосъбиране и транспортиране	Количество за 2011	Обем	Компресиране	Собственост
Марка/Тип	*Бр.*	*[m³]*	*Да/не*	*Община/ оператор*
Вариопреса	1	21	да	Частна
Самосвал	1	4.5 т.	не	Частна
Специализиран автомобил за машинно миене на улици	1	12 куб..м.	не	Частна
Колесен многофункционален челен товарач багер	1	-	-	-

Източник: Общинска администрация

Периодичност на събиране в различните райони

В настоящия момент кратността на извозване на отпадъците в град Чепеларе е както следва:
I ва зона – три пъти седмично- съдове „Бобър" и „Мева";
II ра зона - два пъти седмично;
III та зона – два пъти седмично.

За останалите населени места извозването на битовите отпадъци се осъществява два пъти седмично от съдове тип „Бобър" – 1,1куб.м и „Мева" – 240л. и метални кофи – 110л.

В общината се използват сметовозни коли с уплътняване на отпадъка при транспортиране до депото.

На територията не се изпълнява предварително третиране на отпадъците, като, раздробяване и сортиране. Част от органичния отпадък се компостира.

Във всички населени места се изгарят дървесните отпадъци за отопление. Около 40% от стъкления амбалаж се използва повторно.

Опасните отпадъци в общината са основно отработени масла, маслени филтри, отпадъци от каломаслоуловители, луминесцентни лампи, акумулатори, абсорбенти и др. Опасните отпадъци се предават за оползотворяване и обезвреждане на фирми притежаващи разрешителни по чл.37 от ЗУО с транспортни карти, съгласно Приложение 4 на Наредба №9.

Шум

Съгласно Закона за защита на шума в околната среда, РИОСВ-Смолян контролира промишлени обекти, източници на шум в околната среда, с цел спазване на граничните стойности за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда. На територията на община Чепеларе няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи риск от наднормени нива на шум в околната среда. Въпреки това хаотичното застрояване води до съседство на несъвместими дейности – например хотелиерство и дървопреработване в общините Сатовча, Чепеларе и др., което провокира постоянни жалби за шум и замърсяване на въздуха.

Шумовото натоварване както в гр. Чепеларе, така и в останалите населени места е не по-маловажен проблем от останалите. Населените места с най-високи нива на шум са: **гр.**

Чепеларе – най голямо населено място и к.к Пампорово – главно поради курортния си характер.

За високите стойности на шумовите нива допринасят характерните особености на териториално – устройствените планове на града и другите населени места:

- Липсата на околовръстен път, поради което целият транзитен моторен поток минава през населеното място;
- Липсата на защитни "зелени екрани";
- Лошокачествена настилка;
- Двустранно плътно застрояване по главните улици;
- Големи наклони на някои улици;
- Остарелия автомобилен парк;

Характерна за шумовото натоварване на града и посочените села е денонощна и седмична цикличност.Трафика включващ товарни автомобили създава шум около 70-75Db/A/, което е значително над дневната хигиенна норма за зони за отдих.
Няма данни за други източници на шум. В жилищните и вилни зони, районите за отдих, за възстановяване и други на територията на общината няма рискове в акустично отношение.

6.5. Зелени площи в населените места

Липсват точни данни за благоустройственото изграждане и развитие на населените места в общината. Наличните данни за гр. Чепеларе показват добра степен на благоустроеност:

Таблица 71 Блгоустроеност

Площ на урбанизираната територия	
Населено място	**кв. м**
Чепеларе	**73 861**
Дължина на уличната мрежа	
Населено място	**м**
Чепеларе	**22 320**
Зелени площи	
Населено място	**кв. м**
Чепеларе	**12 949**

Зелените площи на територията на гр. Чепеларе са 12 949 кв.м., разпределени по следния начин:

- ✓ Градинка между ул. „Беломорска" и ул."Цар Калоян" – 248 кв.м.
- ✓ Градинка срещу СБА – 303 кв.м.;

- ✓ Парк над СОУ „Васил Дечев“ – 5892 кв.м.
- ✓ Градска градина до площада – 4 300 кв.м.;
- ✓ Градина до аптеката на ул. Васил Дечев – 457 кв. м.;
- ✓ Градинката до ОДЗ „Радост“ във Сивковска махала – 155 кв.м.;
- ✓ Градинка пред читалището – 176 кв.м.;
- ✓ Градинка пред пощата – 179 кв.м.;
- ✓ Градинка пред ДСК – 267 кв.м.;
- ✓ Градинки пред универмага и покрай площада – 242 кв.м.;
- ✓ Градинки пред блок „Скиор“ 1 – 274 кв.м.;
- ✓ Междублоково пространство – 3018 кв.м.

Гр. Чепеларе е много малък град, с население под 10 000 души. По норматив, според наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони от 22.12.2003г., на всеки жител се полагат 8кв.м. за обществени озеленени площи за широко и специфично ползване. Град Чепеларе не отговаря на нормата, като зелените площи в града са 3 пъти по-малко. Препоръчва се строителството на нови градски паркове и градини, както и рехабилитация на съществуващите.

Територии за нови озеленени площи следва да се предвидят в общия устройствен и подробните устройствени планове на града. Централното градско пространство е подсигурено по отношение на зелената система, като внимание следва да се обърне на крайните жилищни квартали и кварталите с по-високо коефициент на застрояване и кота корниз, където няма достатъчно дворно пространство в парцелите за лично стопанство, както и за разполаганите в озеленените територии обекти за спортни и културни развлечения и забави, детски площадки. Повишаването на процента озеленяване ще доведе не само до повишаване на естетическите качества на градската тъкан, но и на екологичните такива.

Липсват данни за зелените площи в населените места извън град Чепеларе, но всички населени места се намират в близост до значими горски масиви и са разположени в планинска среда. Като цяло селищната среда се характеризира с добри качества по отношение на този параметър.

6.6. Изводи и обобщения на проблемите, тенденциите и насоките за развитие в областта на околната среда

- ➢ ***Недостатъчен капацитет на пречиствателните станции***
- ➢ ***Липсва разделно събиране на отпъдъците***
- ➢ ***Трябва да се обърне по-голямо внимание на системите за домашно компостиране***

- ***Не се наблюдава замърсяване на почвите и състоянието им се характеризира като добро***

- ***Богато и съхранено биоразнообразие***

7. Управление и административен капацитет

7.1. Структура на общинската администрация

Основните организационни звена, които осъществяват функции в рамките на общата администрация на община Чепеларе са пет дирекции, в рамките на обща и специализирана администрация, както следва:

ОБЩА АДМИНИСТРАЦИЯ:

- ***Дирекция „Административно-правно, информационно и техническо обслужване";***

- ***Дирекция „Финансово-счетоводна дейност"***

СПЕЦИАЛИЗИРАНА АДМИНИСТРАЦИЯ

- ***Дирекция „Устройство на територията"***

- ***Дирекция „Общинска собственост, инвестиционна политика, търговия и туризъм"***

- ***Дирекция „Европейска интеграция и управление на проекти".***

В общинската администрация на Чепеларе има едно ниво на вертикално структуриране. В състава на дирекциите не са предвидени отдели.

Трите дирекции от специализираната администрация са пряко ангажирани с изпълнението на основния стратегическо документ – Общинския план за развитие на Община Чепеларе 2014 – 2020 г.

Дирекция "Европейска интеграция и управление на проекти"е директно отговорна за изпълнението на най-голям брой стратегически документи. На следващо място е дирекция "Общинска собственост, инвестиционна политика, търговия и туризъм". Дирекция „Устройство на територията" е най-силно специализираната дирекция, чиято дейност се регулира от множество нормативни актове и този факт обяснява по-малкото нейни функции във връзка със стратегическите документи.

Част от дирекциите имат спомагателни функции по изпълнението на зададените цели и съответно са индиректно свързани със стратегическите документи. Като цяло, основните функции са обезпечени със спомагателни такива, но би могло при преструктурирането и прецизирането на Устройствения правилник на администрацията да се помисли за по-добро обвързване на основните и спомагателни функции на дирекции и подобряване на взаимодействието.

Заетите в общинска администрация са както следва:

- Общинска администрация - държавни дейности - 39 човека
- Общинска администрация - дофинансиране - 21 човека

Дирекция „Европейска интеграция и управление на проекти", в която работят 7 човека е ангажирана изцяло с подготовката и реализацията на проекти по програми, финансирани със средства на ЕС. Нейният екип работи съвместно с Дирекции „Устройство на територията" и „Общинска собственост, инвестиционна политика, търговия и туризъм", когато се изисква специална техническа подготовка по проектите. Основно с работата по отделни проекти са ангажирани следните служители на Община Чепеларе:

- Зам. кмет, отговорен за Дирекции ЕИУП и ФСД;
- Секретар на Община Чепеларе;
- Директор на Дирекция ЕИУП;
- Директор на Дирекция УТ;
- Директор на Дирекция ОСИПТТ;
- Гл. експерти в дирекция ЕИУП – 5 главни експерти;
- Гл. експерт „Финанси и счетоводство";
- Старши счетоводители;
- Главен експерт „Обществени поръчки".

Община Чепеларе разполага със своя собствена сграда, в която има общо 20 офиса с 60 работни места, оборудвани с персонални компютри и стационарни телефони. На разположение на общинската администрация са 18 принтера, 6 скенера и 2 факса. Работните срещи и заседанията се провеждат в отделна заседателна зала.

Към Общинска администрация /освен ЦУИГ/ функционира още и Туристически информационен център, разполагащ с 2 заседателни зали, оборудвани с мултимедия и подходящи за семинари и срещи.

За по-голяма яснота представяме схемата на структурата на общинска администрация – Чепеларе.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

СТРУКТУРА НА ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ – ЧЕПЕЛАРЕ

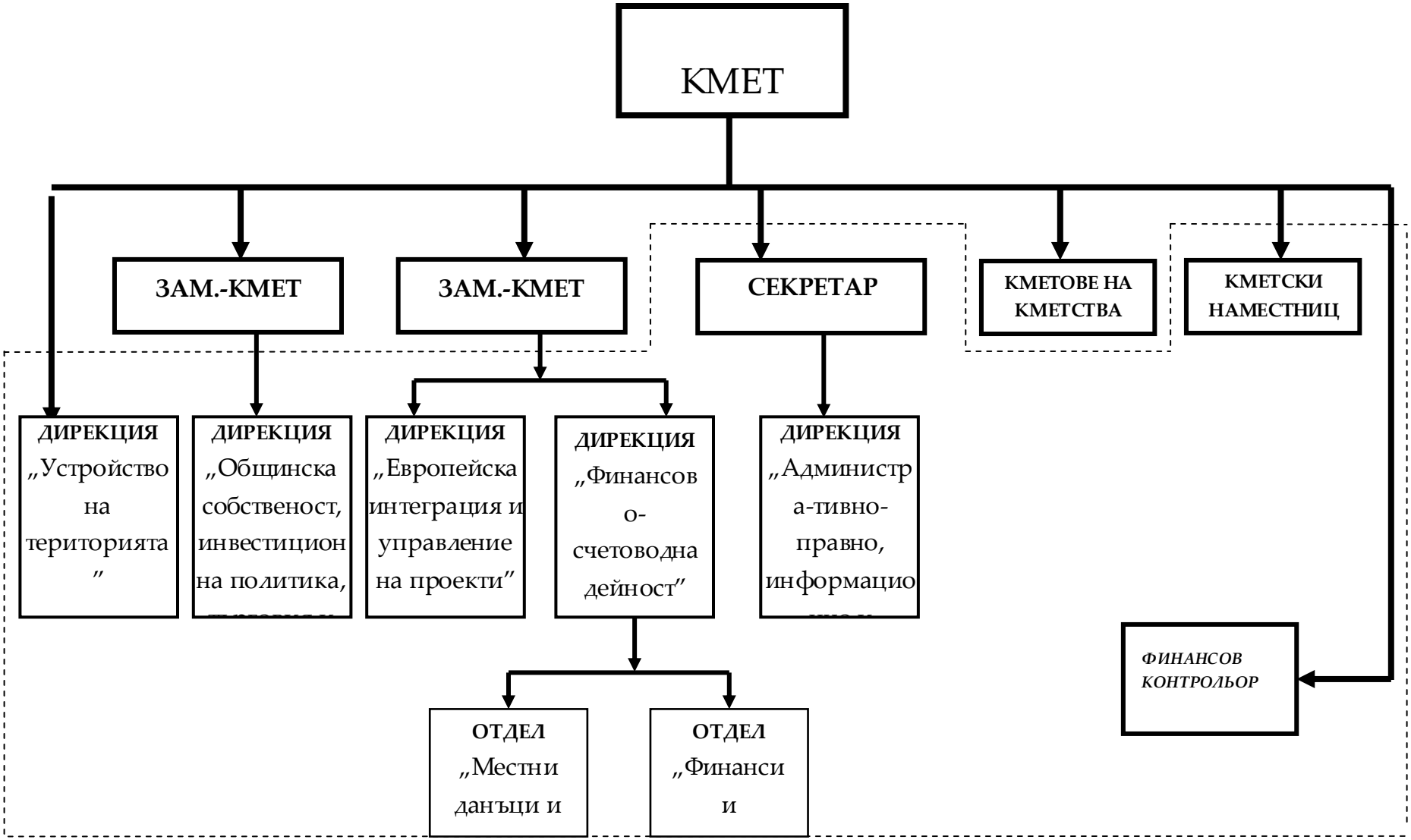

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

7.2. Общински бюджет

Политиката на местни данъци и такси е организирана и се прилага не чрез планови документи, а чрез нормативни актове на местно ниво в изпълнение на законодателството на Република България.

Таблица 72 Справка за приходи – бюджет 2007-2013 г.

Година/наименование	Изпълнение 2007 г.	Изпълнение 2008 г.	Изпълнение 2009 г.	Изпълнение 2010 г.	Изпълнение 2011 г.	Изпълнение 2012 г.	Изпълнение 2013 г.
1.Собствени приходи	**3890475**	**3777781**	**2675006**	**2513927**	**3210657**	**2935379**	**3508919**
-данъчни	1027059	1190284	741194	642281	944756	1562090	955703
-неданъчни	2863416	2587497	1933812	1871646	2265901	1373289	2553216
2. Субсидии от Републ. бюджет	**2510212**	**3798484**	**5683135**	**3273977**	**3275323**	**4475534**	**2876793**
-обща субсидия	763740	2359150	2540729	2260482	2247017	2160141	2153411
-обща изравнителна субс	121100	176652	175680	178800	181000	177800	205200
-капиталови разходи	329200	333600	2809899	233500	233400	231400	311400
-целеви трансфери	171724	890613	129357	568609	595750	1869469	174111
-резерви							
-целеви субсидии		38469	35060	33840	44821	50637	40838
-вноски за РБ от мин.год.			-7590	-1254	-26665	-13913	-8167
-трансфер по ЗДДФЛ	1124448						
3.Трансфери	**1323760**	**981843**	**661894**	**109681**	**250307**	**61265**	**2774**
4. Временни безл. заеми	**90000**	**-2400**	**-11963**	**13444**	**-199840**	**-43730**	**-154756**
5. Друго финансиране	**1443566**	**278375**	**541912**	**-126505**	**-458221**	**-261668**	**-199699**
6.Оперативни програми	**0**	**32015**	**81186**	**158492**	**1316251**	**869165**	**1752834**
в т.ч. капиталови		3080		46914	883138	234090	910717
в т.ч. други		28935	81186	111578	433113	635075	842117
Общо приходи	**9258013**	**8866098**	**9631170**	**5943016**	**7394477**	**8035945**	**7786865**

Източник: Община Чепеларе

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

През 2013 г. планираната държавна субсидия е била в размер на 2 876 793 лв. при общо планирани приходи от 7 786 865 лв. За 2012 г. планираната държавната субсидия е била 4 475 534 лв. при общо планирани приходи от 8 035 945 лв. За 2011 г. планираната държавната субсидия е била 3 275 323 лв. при общо планирани приходи от 7 394 477 лв.

Както се вижда от данните субсидиите от републиканския бюджет са най-високи през 2009 г. и 2012 г., а най-ниски през 2007 г. Капиталовите разходи обаче са най-високи през 2007 и 2013 г., което говори за активна дейност в областта на изграждането на общинската инфраструктура.

Най-високи са планираните приходи от оперативни програми през 2013 г., които са – 1 752 834 лв., а най-ниски са през 2008 г. в началото на програмния период, като през първата година (2007 г.) на периода (2007-2013 г.) те изцяло липсват. Този факт е напълно логичен, тъй като активната реализация на проекти по оперативните програми е най-висока в края на програмния период.

Таблица 73 Справка на данъчните и неданъчните собствени приходи в периода 2007-2013 г.

Година/наимено-вание на приходите	Изпълнение 2007 г.	Изпълнение 2008 г.	Изпълнение 2009 г.	Изпълнение 2010 г.	Изпълнение 2011 г.	Изпълнение 2012 г.	Изпълнение 2013 г.
Собствени приходи в т.ч.	**3890475**	**3777781**	**2675006**	**2513927**	**3210657**	**2935379**	**3508919**
I Данъчни в т.ч.	**1027059**	**1190284**	**741194**	**642281**	**944756**	**1562090**	**955703**
Имуществени данъци в т.ч.	1025972	1159583	714995	622085	924049	1543256	940413
- данък върху недвижимите имоти	176379	190507	254514	320617	439287	358703	503564
- данък върху превозни средства	98194	116587	176627	150221	172189	181930	195707
- данък върху придобити имоти от дарения	751399	852489	283854	151247	223501	882767	137488
- туристически данък					89072	119856	103654
годишен патентен данък		28922	24970	19859	20459	18418	15184
други данъци	1087	1779	1229	337	248	416	106
II Неданъчни в т.ч.	**2863416**	**2587497**	**1933812**	**1871646**	**2265901**	**1373289**	**2553216**

Година/наимено-вание на приходите	Изпълнение 2007 г.	Изпълнение 2008 г.	Изпълнение 2009 г.	Изпълнение 2010 г.	Изпълнение 2011 г.	Изпълнение 2012 г.	Изпълнение 2013 г.
-приходи от собственост	884636	1149378	429416	480000	957946	189908	79106
-общински такси	1489420	1416604	1332006	1203007	1197418	950654	919942
-глоби и санкции	7319	11119	14070	11522	11860	8343	62169
-др.недан.приходи	159810	12917	10846	16055	17527	19683	14057
- от продажба на имущество	431804	271628	178683	250327	252828	238024	320051
-от спонсорство и дарения	42600	34583	33173	16081	21211	26333	1241770
Други приходи (ДДС)	-152173	-308732	-64382	-105346	-192889	-59656	-83879

Собствените приходи са това перо в общинския бюджет, с което общината с решение на Общински съвет определя политиката си в сферата на местните дейности, които не са делегирана държавна дейност, осигурява издръжката на администрацията, дейностите по благоустрояването- поддържане на ВиК мрежата в населените места и обновяването и организацията на сметосъбирането и сметоизвозването в населените места, разходите за уличното осветление, поддържане на общинската пътна мрежа и изграждане на нови пътища, субсидирана численост в ЦДГ и допълнителна численост в администрацията /специалисти в кметства, улично осветление и др./ Това са и приходите с които общината финансира собствени проекти за реконструкция, ремонт и рехабилитация на сгради, оборудване, пътища и др.

Прави впечатление много ниския процент на данъчните приходи през 2009, 2010 и 2011 г., и 2013 г. Най-големи са данъчните приходи през 2012 г.

Туристическият данък за последните три години се увеличава и се разпределя по години по следния начин:

- ✓ 2011 г. – 89 072 лв.;
- ✓ 2012 г. – 119 856 лв.;
- ✓ 2013 г. – 103 654 лв.

По абсолютна стойност най-висок е ръста на Неданъчните приходи през 2007, 2008, 2011 и 2013 г. През 2008 г. приходите от собственост са най-високи – 1 149 378 лв., следвани от тези през 2011 г. – 957 946 лв., което показва, че през тези две години са реализирани най-големите продажби на обекти общинска собственост.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Общинските такси, като част от неданъчните приходи са най-високи през 2007 г. (1 489 420), през 2008 г. (1 416 604) и през 2009 г. (1 332 006). Най-ниски са приходите от тези такси през 2013 г. – 91 9942 лв., т.е. съществува тенденция към тяхното намаляване.

Структурата на планираните разходите на община Чепеларе е представена в следващата таблица:

Таблица 74 Структура на планираните разходите на община Чепеларе

Година/наименование	Изпълнение 2007 г.	Изпълнение 2008 г.	Изпълнение 2009 г.	Изпълнение 2010 г.	Изпълнение 2011 г.	Изпълнение 2012 г.	Изпълнение 2013 г.
1. Управление	1245880	1467815	1234945	1005282	1122917	985191	942880
2. Отбрана и сигурност	57707	652471	137191	634024	635897	569430	246595
3. Образование	2291026	2587355	2252616	1905980	1905746	1820207	1954890
4. Здравеопазване	51307	78744	78889	72991	76680	91918	96251
5. Социално осигуряване и грижи	259513	529180	383136	300482	312316	238038	285355
6. ЖСТР	4262628	2431314	4585998	981532	974318	2248618	1697104
7. Икономическа дейност и услуги	751702	715016	581601	662087	805654	963434	545967
8. Култура и физкултура	314835	291688	236102	196135	220426	229671	248989
9. Разходи за лихви	23415	80500	59506	26011	24272	20273	16000
Други разходи (оперативни програми)		32015	81186	158492	1316251	869165	1752834
Общо разходи	**9258013**	**8866098**	**9631170**	**5943016**	**7394477**	**8035945**	**7786865**

От данните става ясно, че общинските разходи варират през различните години. Така например най-големи и най-малки са разходите през посочените години както следва:

Таблица 75 Общински разходи

Вид разход	Най-висок разход		Най-нисък разход	
	Година	Размер на разхода в лв.	Година	Размер на разхода
за управление	2008	1 467 815	2013	942 880
за отбрана и сигурност	2008	652 471	2009	137 191
за образование	2008	2 587 355	1012	1 820 207
за здравеопазване	2013	96 251	2007	51 307
за социално осигуряване и грижи	2008	529 180	2012	238 038
за ЖСТР	2009	4 585 998	2011	974 318
за икономическа дейност и услуги	2012	963 434	2013	545 967
за култура и физкултура	2007	314 835	2010	196 135
за разходи за лихви	2008	80 500	2013	16 000
други разходи (оперативни програми)	2013	1 752 834	2008	32 015
Общо разходи	**2009**	**9 631 170**	**2010**	**5 943 016**

Изводът, който може да се направи е, че през 2008 и 2009 г. разходите в общината са били най-високи, тъй като и приходите през този период са най-високи. Разходите са били насочени основно за управление, образование, социални дейности и инфраструктура. За здравеопазване най-много разходи са направени през 2013 г. Силно ограничени са всички видове разходи през 2010 и 2011 г.

От горепосочените данни може да се направи и изводът, че общите приходи на общината намаляват, което поставя общинската администрация пред сериозни предизвикателства и необходимостта от свиване на разходите за предоставяне на административни услуги и инвестиции в инфраструктура, които през 2013 в сравнение с 2009 г. са намалели почти три пъти.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

III. Част SWOT-АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Ускорено развитие на туризма и туристическите услуги в общината;	• Рязко намаляване обема на производствата през последните 20 години;
• Ефективна експлоатация на горските ресурси за устойчиво развитие на територията;	
• Значителен по количество горски фонд с високо качество на дървесината;	• Преструктуриране на икономиката;
• Наличие на фирми с потенциал в областта на дървообработването и дървопреработката;	• Затваряне на утвърдени фирми;
• Съхранени културни, духовни, религиозни традиции и обекти;	• Недостатъчен обем на новите инвестиции и новите производства;
• Наличие на значителен брой природни забележителности и богато биоразнообразие;	• Липса на синхрон между професионалната подготовка и потребностите на бизнеса;
• Красива природа и удобни за спускане ски писти;	• Намалява броя на младите и образовани хора, които не се връщат след като заминат да повишават образованието и квалификацията си в големите градове и в чужбина;
• Богато биоразнообразие;	• Неблагоприятна демографска ситуация в общината: процес на цялостно застаряване и обезлюдяване на малките населени места;
• Относително добре развита образователна мрежа;	• Недостатъчно развита и изградена техническа инфраструктура – пътища, ВиК мрежи, обществени паркови площи и други;
• Наличие на квалифицирани и подготвени кадри в основните сектори на икономиката и услугите;	• Недостатъчен капацитет на пречиствателните станции за отпадни и питейни води;
• Наличие на активни НПО реализиращи местни, регионални и трансгранични проекти;	• Липса на медицински услуги в селата и намаляване обхвата на здравните услуги в общината;
• Наличие на МИГ, финансиращ местни	• Недостатъчна реклама на местния

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

бенефициенти; • Изградена добра спортна база и активно използване на спортните съоръжения; • Развити ски алпийски дисциплини, сноуборд, биатлон, тенис на маса и карате; • Добре подготвени кадри в областта на горското стопанство и спорта; • Активно Национално сдружение на собствениците на недържавни гори „Горовладелец“; • Наличие на телефонна и интернет връзка във всички населени места на общината; • Производство на ски и спортно оборудване; • Безопасност и сигурност на населението живеещо на територията на общината (липса на кражби и престъпления); • Изградена транспортна мрежа осигуряваща достъп до всички населени места.	туристически ресурс; • Лошо състояние на образователната и културната инфраструктура в общината; • Недостатъчно инвестиции в туризма и културата, липса на средства за реконструкция и модернизация на съществуващите туристически бази, културни и екологични обекти; • Нерационално използване на материалния и трудов ресурс на общината; • Ниско равнище на доходите; • Липса на широко приложение на енергоспестяващи мероприятия; • Липса на подходяща професионална ориентация, която да съответства на конкретните нужди на пазара на труда; • Липса на широколентова инфраструктура в по-слабо развитите в икономическо отношение части на района; • Затруднена достъпност поради стръмния планински терен; • Висок % на безработица (14%);
ВЪЗМОЖНОСТИ	**ЗАПЛАХИ**
• Нова европейска политика за планиране на устойчивото и пространственото развитие за периода 2014-2020 г.; • Наличие на международни и национални програми подпомагащи общините за обновяване на енергийната и производствената инфраструктура за периода 2014-2020 г.; • Използване на инвестиционен финансов	• Продължаващи негативни процеси на централизация на националните ресурси; • Натрупване на ключови инфраструктурни и социални проблеми и липса на достатъчно финансов и човешки ресурс за тяхното решаване; • Продължително негативно влияние на

ресурс от ПРСР и други програми, фондове и банки за ускорено модернизиране на промишленото и селскостопанското производство в общината; • Устойчива тенденция за развитие на селското и горско стопанство, екологичното животновъдство и земеделие, ловното стопанство и първична преработка на билки, гъби и диви плодове; • Стимулиране на устойчивото развитие в региона чрез съхраняване и развитие на културното и екологичното наследство; • Развитие на регионалния туризъм, чрез инициране на междуобщински инициативи със съседните общини; • Използване на потенциала от възобновяеми енергийни източници – слънце, вятър, биомаса, отпадъци, хидро и др.; • Възможности за трансгранично, трансрегионално и транснационално сътрудничество; • Наличие на Стратегия за местно развитие, финансираща местни проекти; • Условия за развитие на климатолечението.	глобалната финансова и икономическа криза; • Отклоняване на външните инвестиции от други общини и области; • Задълбочаване на негативните демографски процеси и миграция на младите и висококвалифицирани кадри; • Недостатъчно успешни практики и разработени модели за междуобщинско сътрудничество и прилагане на ПЧП; • Липса на иновации, ниска конкурентноспособност на икономиката и ниска производителност на труда; • Увеличаване на бедността и дела на хората с ниска квалификация; • Увеличаване на социалното разслоение; • Влошаване на здравните услуги; • Неефективна експлоатация на горските ресурси; • Лошо поддържане на културните и природни обекти поради липсата на финансов ресурс.

IV. Част СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ В ПЕРИОДА 2014-2020 г.

1. *Използвани принципи и подходи*

В Общинския план за развитие са съчетани няколко основни принципа:

- **Публичност.** Важен принцип на базата на който е разработен ОПР. След идентифицирането на заинтересованите страни голяма част от тях са включени в публичните дискусии, анкетите и обсъжданията.
- **Съгласуваност.** ОПР на Чепеларе е съгласуван с европейските, националните и регионалните стратегически документи, които са се конкретизират и прилагат на местно ниво.
- **Съсредоточеност.** Местните усилия и местните ресурси се съсредоточават в оптимален брой допълващи се направления на общинското развитие.
- **Обвързаност**. Прилага се интегриран подход в планирането, който обвързва отделните дейности с цел комплексното подобряване на определени направления от общинското развитие.
- **Аргументираност.** Всички предложения са направени на базата на обобщеното обществено мнение и синтезираните резултати от проведения анализ, както и на закономерностите в местното развитие,
- **Оперативност.** Набелязаните мерки и проекти, определят ясно Програмата за реализация на ОПР през следващите седем години. В нея са описани отговорностите на партньорите и източниците на финансиране.

2. *Стратегическа рамка на Общинския план за развитие 2014-2020 г.*

2.1. *Визия*

При определяне на визията на община Чепеларе за периода 2014 - 2020 година се изхождаше от Стратегията на ЕС „Европа 2020", Националната програма за развитие: България 2020, Националната стратегия за регионално развитие, Областната стратегия за развитие на област Смолян за периода 2014 – 2020 г., изпълнения план за развитие на общината 2007 – 2013 г. и други нормативни актове на МРР и на община Чепеларе.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Също така са отчетени реалните оценки, в следствие анализа на социално-икономическото развитие, препоръките, дадени в областната стратегия за развитие на

община Чепеларе, анализа на силните, слабите страни, възможностите и заплахите за общината, оперативните програми, финансирани от фондове на ЕС и новите цели и приоритети на Кохезионната политика на ЕС.

<u>ВИЗИЯ</u>: „Визия: Община Чепеларе - привлекателна за туризъм, спорт и живеене община, съхранила природното си и културно-историческо наследство, с изградена и поддържана техническа и бизнес инфраструктура, с регионални и трансгранични инициативи, осигурила балансирано развитие на територията и високо качество на живот за населението."

Обединяващата визия за развитие, представляваща желаното и постижимо състояние на община Чепеларе през 2020 г., се разгръща в пет стратегически цели. Стратегическите цели получават продължение в единството на осем приоритетни области, изразяващи определена област за действие и съдържащи набор от мерки – реализацията на визията за развитие на община Чепеларе и всяка стратегическа цел ще бъдат реализирани чрез допълване между приоритетните области. По този начин принос към дадена цел ще има една или повече от една приоритетна област.

2.2. Цели и приоритети за развитие на Община Чепеларе за периода 2014-2020 г.

При извеждането на стратегическите цели и приоритетите в Общинския план за развитие е приложен принципа на необходимостта и приемствеността. Заварените приоритети при финализиране на текущия период на планиране (икономика, инфраструктури, човешки ресурси и жизнена среда, административен капацитет) са

валидни, покриват обхвата на новия пакет оперативни програми и затова в известна степен се запазват и през следващия планов период 2014-2020, като претърпяват редакция, съответстваща на целите на новите стратегически документи.

Планираната система от индикатори за наблюдение на плана осигурява механизъм за измерване на степента на тяхното осъществяване. Избраните цели са взаимно свързани и взаимно се подкрепят.

Реализацията на **Стратегическа цел 1. „Развитие на МСП, модернизация на земеделските производства и създаване на благоприятна среда за инвестиции с цел постигане на интелигентен икономически растеж, базиран на качествено образование и иновации“**, ще доведе до повишаване конкурентоспособността на местната икономика и преструктурирането й в икономика на знанието, базирана на интелигентен и устойчив растеж. Дейностите в приоритета са насочени към стимулиране на дейностите за развитие и иновациите, създаване и развитие на високотехнологична индустриална база, както и повишаване ролята на знанието в икономиката. Малките и средните предприятия и земеделските стопанства са основни целеви групи на политиките за конкурентоспособност и устойчиво развитие.

Стратегическата цел съдържа два приоритета и осем специфични цели. Мерките, включени в тях, се очаква да допринесат за постигането на по-висок икономически растеж, за намаляване на безработицата, както и за нарастване на инвестициите в дълготрайните материални активи, на преките чуждестранни инвестиции и повишаване на производителността.

Приоритетна област 1.1. ***„Икономическо развитие, осигуряващо подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и повишаване качеството на човешкия ресурс, базирано на щадящо/екологосъобразно ползване на собствените ресурси“***, ще осигури създаване на условия за развитие на институционална среда, благоприятстваща иновациите и инвестициите производства и услуги с висока добавена стойност, във високи технологии, както и развитието на сектора на МСП.

Стратегическа цел 1. „Развитие на МСП, модернизация на земеделските производства и създаване на благоприятна среда за инвестиции с цел постигане на интелигентен икономически растеж, базиран на качествено образование и иновации“.			
Приоритетна област 1.1.	***Икономическо развитие, осигуряващо подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и повишаване качеството на човешкия ресурс, базирано на щадящо/екологосъобразно ползване на собствените ресурси.***		
	Специфична цел 1.1.1.	Повишаване конкурентноспособността на частния сектор и МСП в общината, като движеща сила на местната икономика.	
		Мярка 1.1.1.1.	Подобряване на достъпа и изграждане на местна инфраструктура подпомагаща бизнеса.
		Мярка 1.1.1.2.	Стимулиране конкурентоспособността на малкия и средния бизнес, чрез технологично обновяване и иновации.
		Мярка	Активен маркетинг и реклама на местните

	1.1.1.3. производства
Специ-фична цел 1.1.2.	Развитие на международното сътрудничество и провеждане на активна инвестиционна политика.
	Мярка 1.1.2.1. Разработка и изпълнение на местна инвестиционна политика.
	Мярка 1.1.2.2. Включване в програми и проекти за трансгранично, европейско и международно сътрудничество.
Специ-фична цел 1.1.3.	Развитие на устойчиви форми на туризъм и на туристически атракции.
	Мярка 1.1.3.1. Изграждане и обновяване на туристическата инфраструктура.
	Мярка 1.1.3.2. Подобряване на информираността, маркетинга и рекламата на местните туристически продукти.
Специ-фична цел 1.1.4.	Изграждане на устойчиви партньорства на местно, регионално и трансгранично ниво.
	Мярка 1.1.4.1. Изграждане на устойчиви партньорства с икономически, социални и образователни партньорски организации.
	Мярка 1.1.4.2. Изграждане на междуобщински партньорства за реализация на регионални, национални и трансгранични инициативи.
	Мярка 1.1.4.3. Увеличаване приноса на Местната Инициативна Група (МИГ)за развитие на местното предприемачество, обществените инфраструктури и услугите.
	Мярка 1.1.4.4. Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила.
	Мярка 1.1.4.5. Подобряване качеството на човешките ресурси, чрез повишаване на образованието и квалификацията.

Приоритетна област 1.2. ***„Стабилизиране, модернизиране и развитие на селското и горското стопанство“***, ще съдейства посредством активизиране на инвестиционния процес, насочен към модернизиране на производствените структури – земеделски стопанства и преработватели на земеделска продукция, както и внедряване на иновативни

решения в земеделската практика. Реализацията на мерките ще подкрепя насърчаване на иновациите, въвеждането на нови технологии и практики в селското стопанство, които да допринасят за задоволяване на увеличаващото се търсене на хранителни продукти и на възобновяеми селскостопански суровини по начин, щадящ и съхраняващ околната среда. Реализацията на приоритета, ще подпомогне и въвеждането на иновации и нови технологии и опазването на рибните ресурси. По този начин ще бъде повишена конкурентоспособността на сектора, като същевременно ще се осигури неговото устойчиво развитие.

Изграждане на устойчиво и конкурентно горско и селско стопанство изисква организация на борба с пожарите и природните бедствия за това дейността на общината към борбата с ветровата и водната ерозия, с опустиняването и неблагоприятните последствия от затоплянето на климата. Ще се стимулира въвеждането на превантивни мерки за предпазването на горите от пожари, възстановяването на горските масиви и осъществяването на залесителните дейности с оглед увеличаване площите, използвани по устойчив начин, преобразуване на нискокачествената изоставена земя в гори, намаляване на почвената ерозия и подобряване на водния баланс.

<u>Стратегическа цел 1.</u> „Развитие на МСП, модернизация на земеделските производства и създаване на благоприятна среда за инвестиции с цел постигане на интелигентен икономически растеж, базиран на качествено образование и иновации“.			
Приоритетна област 1.2.	***Стабилизиране, модернизиране и развитие на селското и горското стопанство.***		
	Специфична цел 1.2.1.	Изграждане на устойчиво и конкурентно горско стопанство.	
		Мярка 1.2.1.1.	Създаване на условия за развитие на съвременно, балансирано и природосъобразно горско стопанство.
		Мярка 1.2.1.2.	Устойчиво управление на горите и горския фонд.
	Специфична цел 1.2.2.	Борба с пожарите, наводненията, неблагоприятните климатични промени и вредителите.	
		Мярка 1.2.2.1.	Изграждане на система за наблюдение, превенция и борба с пожарите.
		Мярка 1.2.2.2.	Борба с ерозията, наводненията, неблагоприятните климатични изменения и вредителите.
	Специ-	Повишаване на конкурентоспособността на	

	фична цел 1.2.3.	селскостопанската дейност и укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства и фермите.
		Мярка 1.2.3.1. Изграждане на съвременно, иновативно селско стопанство.
		Мярка 1.2.3.2. Подпомагане развитието на рибовъдството, рибопроизводството и аквакултурите.
		Мярка 1.2.3.3. Създаване на браншови организации в различните сектори.
	Специ-фична цел 1.2.4.	Реализиране на програми за екологично земеделие и животновъдство.
		Мярка 1.2.4.1. Стимулиране развитието на биодинамичното земеделие и животновъдство.
		Мярка 1.2.4.2. Развитие на хранително-вкусовата промишленост и преработката на биопродукти.

<u>Стратегическа цел 2. „Оптимизиране на капацитета и ефективността на съществуващата и новоизградената инфраструктура с цел подобряване качеството на живот и създаване на условия за социални и здравни грижи, отдих, спорт и развлечения“.</u>

Стратегическата цел е ориентирана към разширяване на достъпа до качествено образование; постигане на по-голяма гъвкавост на образователната система спрямо промените в пазара на труда; създаване на условия за качествена заетост, гарантираща социалното включване; увеличаване на иновативния потенциал на икономиката, основана на знанието; изграждане на адекватна инфраструктура за образование, спорт, култура, социални грижи и здравеопазване; осигуряване на по-добър здравен и културен статус на населението; поддържането на по-качествена среда за отдих и почивка.

Приоритетна област 2.1. ***„Изграждане на инфраструктурни мрежи и услуги обезпечаващи по-висок стандарт на живота“.***

Приоритетът включва четири специфични цели. Областите на въздействие и предвижданите мерки целят да доведат до по-добри образователни резултати на учениците; намаляване на преждевременното напускане на училище; увеличаване на заетостта, особено на младежката заетост, респективно намаляване на безработицата и свързаните с нея нива на обща и детска престъпност; по-качествено здравеопазване и по-здравословен начин на живот; подобрени образователни, квалификационни и здравни характеристики на работната сила; по-висока производителност; подобряване качеството на услугите в областта на социалните грижи, здравеопазването, културата и спорта.

Стратегическа цел 2. Оптимизиране на капацитета и ефективността на съществуващата и новоизградената инфраструктура с цел подобряване качеството на живот и създаване на условия за социални и здравни грижи, отдих, спорт и развлечения.			
Приоритетна област 2.1.	***Изграждане на инфраструктурни мрежи и услуги обезпечаващи по-висок стандарт на живота.***		
	Специфична цел 2.1.1.	Развитие на устойчиви форми на отдих и спорт на местно ниво.	
		Мярка 2.1.1.1.	Изграждане и обновяване на спортната инфраструктура и услуги на територията на общината.
		Мярка 2.1.1.2.	Реконструкция и изграждане на паркове и градини.
	Специфична цел 2.1.2.	Обновяване на социалната и здравната инфраструктура и подобряване качеството на предоставяните от тях услуги.	
		Мярка 2.1.2.1.	Насърчаване на социалното приобщаване и намаляването на бедността, чрез осигуряване на адекватна социална инфраструктура и интеграция на групите в неравностойно положение.
		Мярка 2.1.2.2.	Предоставяне на по-качествени здравни грижи и осъвременяване на здравната инфраструктура в общината.
	Специфична цел 2.1.3.	Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот.	
		Мярка 2.1.3.1.	Обновяване на образователната инфраструктура и подобряване степента на образованост сред гражданите.
		Мярка 2.1.3.2.	Стимулиране на иновационните подходи в работата с учениците и извънкласните занимания.
	Специфична цел 2.1.4.	Културна инфраструктура и културно наследство.	
		Мярка 2.1.4.1.	Реновиране сградите на читалищата и културните институции в общината.
		Мярка 2.1.4.2.	Съхраняване, развитие и популяризиране на културно-историческото наследство.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Мярка 2.1.4.3.	Разнообразяване културния живот в общината.

<u>Стратегическа цел 3. „Интегрирано развитие на територията и подобряване на териториалната устойчивост и достъпност“, съдържа една приоритетна област и шест специфични цели“.</u>

Стратегическата цел е свързана с изграждането и реконструкцията на техническата инфраструктура и създаването на оптимални условия за развитие на икономиката, за подобряване на достъпа до пазари, за ограничаване на замърсяването на околната среда.

Приоритетна област 3.1. ***„Подобряване на устойчивостта и достъпността на територията“***, разчита на бързото развитие на транспортната, ВиК, телекомуникационната и енергийната инфраструктура. Постигането на резултати в тази насока е основно условие за генериране и поддържане на висок икономически растеж, за балансирано развитие и предпоставка за привличане и оползотворяване на местните, националните и чуждестранните частни инвестиции.

<u>Стратегическа цел 3.</u> „Интегрирано развитие на територията и подобряване на териториалната устойчивост и достъпност“.		
Приоритетна област 3.1.	***Подобряване на устойчивостта и достъпността на територията.***	
	Специфична цел 3.1.1.	Подобряване на свързаността и достъпността на пътната инфраструктура и уличната мрежа.
	Мярка 3.1.1.1.	Изграждане на регионалната транспортна свързаност.
	Мярка 3.1.1.2.	Изграждане и рехабилитация на общинската пътна инфраструктура и привеждането й в съответствие с европейските изисквания.
	Мярка 3.1.1.3.	Изграждане и рехабилитация на вътрешно-уличната мрежа.
	Специфична цел 3.1.2.	Обновяване на водоснабдителната инфраструктура и услуги.
	Мярка 3.1.2.1.	Изграждане и реконструкция на ВИК мрежа, ПСОВ и пречиствателни станции за питейна вода.
	Мярка 3.1.2.2.	Изграждане на водоизточници, санитарно-охранителни зони около водоизточниците за

		питейно-битово водоснабдяване и нови водохващания.
	Мярка 3.1.2.3.	Регулиране на речните корита с цел намаляване на опасностите от наводнения.
Специ-фична цел 3.1.3.	Повишаване на енергийната ефективност, чрез изграждане на алтернативни енергийни източници и обновяване на енергийната инфраструктура.	
	Мярка 3.1.3.1.	Изграждане и обновяване на електропреносната мрежа.
	Мярка 3.1.3.2.	Изграждане и експлоатация на енергийната инфраструктура и на алтернативните източници на енергия.
	Мярка 3.1.3.2.	Подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд.
Специ-фична цел 3.1.4.	Обновяване и осъвременяване на съобщителната мрежа.	
	Мярка 3.1.4.1.	Модернизация на телекомуникационната мрежа на територията на общината.
Специ-фична цел 3.1.5.	Изграждане и благоустрояване на специализираните инфраструктури.	
	Мярка 3.1.5.1.	Благоустрояване на специализираните инфраструктури.
Специ-фична цел 3.1.6.	Осигуряване на актуални кадастрални карти и устройствени планове.	
	Мярка 3.1.6.1.	Планиране устройството на територията.
	Мярка 3.1.6.2.	Осъвременяване на кадастралните карти и регулационните планове.

<u>Стратегическа цел 4. „Ефективно управление на природните ресурси и опазване на околната среда“</u>, има две приоритетни области, които са насочени към постигне качество на околната среда, където степента на предизвиканото от човешката дейност замърсяване да не оказва съществено влияние и да не представлява риск за здравето на хората. За целта е планирано да бъдат изпълнени серия от мерки за осигуряване на високо качество на повърхностните и подземни води, както и на атмосферния въздух, състоянието на горския фонд и биоразнообразието, замяна на опасните химични

вещества с по-безопасни, ограничаване на негативното въздействие на отпадъците от промишлеността и селското стопанство и по-устойчивото им използване, значително ограничаване на броя на хората, изложени редовно на шумово и друго замърсяване.

Приоритетна област 4.1. ***„Подобряване качествата на околната среда чрез намаляване на антропогенните замърсявания на територията“*** е насочена към осигуряване на чиста и здравословна околна среда, която е от първостепенно значение за човешкото благополучие. Световната здравна организация дефинира в широк смисъл връзката "околна среда - здраве". Това са тези аспекти от човешкото здраве, заболявания и увреждания, които са предизвикани или повлияни от фактори на околната среда. Ето защо усилията за осигуряване на чист въздух, безопасни храни и питейна вода, замяната на опасни химикали с алтернативни заместители и развитието на т.н. зелена химия допринасят значително за подобряване на човешкото здраве.

Стратегическа цел 4. „Ефективно управление на природните ресурси и опазване на околната среда“.			
Приоритетна област 4.1.	***Подобряване качествата на околната среда чрез намаляване на антропогенните замърсявания на територията.***		
	Специфична цел 4.1.1.	Подобряване управлението на отпадъците.	
		Мярка 4.1.1.1.	Премахване на последиците от индустриални и битови замърсявания и тяхното ограничаване.
		Мярка 4.1.1.2.	Изграждане на специализирана инфраструктура обезпечаваща преработката на смет и отпадъци.
		Мярка 4.1.1.3.	Обновяване и модернизиране на оборудването за сметосъбиране и сметоизвозване в общината.
		Мярка 4.1.1.4.	Изграждане на система за разделно събиране на отпадъците и повторна употреба и рециклиране на отпадъчни материали.
		Мярка 4.1.1.5.	Изграждане на площадки и съоръжения намаляващи замърсяванията.
	Специфична цел 4.1.2.	Опазване и подобряване на околната среда и превенция на екологичните рискове.	
		Мярка 4.1.2.1.	Разработване на политики намаляващи климатичните промени и опазващи околната среда.
		Мярка 4.1.2.2.	Превенция на екологичните рискове.

	Мярка 4.1.2.3.	Подобряване управлението на водите и управлението на почвите.

Биологичните ресурси играят определяща роля за поминъка на населението и икономиката на общините и регионите. Тяхното управление е важен елемент в контекста на устойчивото развитие и средство за повишаване на общественото благосъстояние.

Приоритетна област 4.2. *„Опазване на околната среда и биоразнообразието“* насочва усилията на община Чепеларе към спиране загубата на биологично разнообразие, чрез набелязване на мерки в защитените зони по Натура 2000, ефективна селскостопанска и риболовна политика, съгласувани действия против агресивни инвазивни видове, създаване на индикатори и мониторинг за биологичното разнообразие и информиране на обществеността.

Набелязаните специфични цели и мерки са насочени към преодоляване на основните заплахи за биологичното разнообразие, които са свързани с деградацията, фрагментацията и загубата на местообитания, причинени от дейности в различните сектори на икономиката, в това число, инфраструктурни проекти, урбанизация на природни територии, нерегламентирани сечи в горите, горски пожари, унищожаването на животни и растения, в повечето случаи предизвикано от ползването на биологични ресурси; генетичната ерозия и внасянето на неместни видове по естествен път или в резултат на човешката дейност, които представляват заплаха за генетичната чистота на местните популации или увреждат качествата на природните местообитания; замърсяването на въздуха и ефектът на глобално изменение на климата, което оказва неблагоприятно въздействие върху местообитанията край реките, езерата, торфищата, заблатените места и други влажни зони.

<u>Стратегическа цел 4.</u> „Ефективно управление на природните ресурси и опазване на околната среда“.			
Приоритетна област 4.2.	*„Опазване на околната среда и биоразнообразието“*.		
	Специфична цел 4.2.1.	Подобряване на биоразнообразието	
		Мярка 4.2.1.1.	Опазване и възстановяване на видове, хабитати, екосистеми и ландшафти. Опазване на генетичното разнообразие и биологичната сигурност.
		Мярка 4.2.1.2.	Укрепване на мрежата от защитени територии и места от Европейската мрежа „Натура 2000”.

	Мярка 4.2.1.3.	Подобряване на информираността и повишаване активността на местната общественост за опазване на биологичното разнообразие.

Стратегическа цел 5. „Изграждане на институционален капацитет за по-добро управление и по-високо качество на административното обслужване“ е насочена към осигуряване на оптимална институционална среда и предоставяне на ефективни публични услуги, като необходими условия за благоприятна бизнес-среда, икономически растеж и високо качество на живота. Като водещи фактори са изведени електронното правителство, откритото управление и оптимизираната и добре подготвена администрация.

Приоритетна област 5.1. ***„Подобряване качеството на публичните услуги и информираността на граждани и бизнес“*** съдържа две специфични цели. Мерките, включени в тях, се очаква да допринесат за укрепване на институционалната среда, въвеждането на принципите на открито управление, използването на електронно правителство и изграждането на администрация на знанието, ориентирана към постигане на резултати и предоставяща качествени публични услуги на гражданите и бизнеса. Дейностите в приоритета са насочени към формулиране и прилагане на ефективни политики, намаление на административната тежест за бизнеса и домакинствата и оптимално изразходване на финансовите ресурси.

Ще се оценяват текущо възможностите на общината относно предоставяните публични услуги, ще се дефинират услуги, които ще се трансферират към частния сектор.

Реализацията на приоритета ще става посредством изграждането на нова философия на предоставянето на услуги и прилагането на политики, която поощрява съвместното разработване и изпълнението на политики, саморегулацията, като се разчита в много широк мащаб на партньорство с гражданите, бизнеса и неправителствените организации и им се предоставя пълна, прозрачна и навременна информация.

Провежданите обучения, от една страна, трябва да се фокусират върху подобряване на експертните познания на служителите, а от друга, върху способностите им за работа с новите технологии, електронното правителство и пр.

Стратегическа цел 5. „Изграждане на институционален капацитет за по-добро управление и по-високо качество на административното обслужване“.		
Приоритетна област 5.1.	***„Подобряване качеството на публичните услуги и информираността на граждани и бизнес“.***	
	Специ-	Благоустрояване на обекти на общественото обслужване и

	фична цел 5.1.1.	подобряване достъпа до основните административни услуги.
		Мярка 5.1.1.1. Благоустрояване и модернизиране на обекти обслужващи граждани и бизнес.
		Мярка 5.1.1.2. Подобряване на качеството и видовете административни услуги.
		Мярка 5.1.1.3. Обновяване на хардуера и софтуера в общинска администрация.
		Мярка 5.1.1.4. Прозрачно управление и подобрена информираност на гражданите.
	Специ-фична цел 5.1.2.	Стратегическо планиране и обществено включване.
		Мярка 5.1.2.1. Подобряване на публичните политики.

<u>Приоритетна област 5.2. „Подобряване на програмния и проектен капацитет на община Чепеларе“</u> съдържа една специфична цел.

По време на следващия програмен период трябва да се предоставят възможности за повишаване на компетентността и експертните познания на служителите на общинска администрация в областта на разработване и управление на проектите.

Необходимо е провеждане на системни обучения и инвестиции в развитието на човешките ресурси, като се заимстват добри практики от частния сектор и от обучителните центрове в други страни и общини. Тези обучения, трябва да се фокусират върху натрупване на опита и подобряване на експертните познания на служителите.

Изключително важно значение за ефективното функциониране на отделните проектни екипи и за създаването и поддържането на добра работна среда имат лидерските умения и компетентности на съответните ръководители, както и способностите им за управление на промяната, поради което ще се постави акцент върху тяхното развитие и усъвършенстване. Ще се насърчи, също така, използването на практиките на груповото лидерство в администрацията като цяло.

Ще се създадат по-благоприятни условия за неформално обучение, самостоятелно учене и споделяне на знания в работна среда. Важно е да се поддържа високо ниво на мотивираност на служителите, както и да се насърчава тяхната креативност, иновативност и непрестанния стремеж към развитие.

<u>Стратегическа цел 5.</u> „Изграждане на институционален капацитет за по-добро управление и по-високо качество на административното обслужване“.			
Приоритетна област 5.2.	**Приоритетна област 5.2.** ***„Подобряване на програмния и проектен капацитет на община Чепеларе“.***		
	Специ-фична цел 5.2.1.	Подобряване на квалификацията и обмена на добри практики.	
		Мярка 5.2.1.1.	Повишаване ефективността на проектния мениджмънт, чрез обучение и обмен на добри практики.
		Мярка 5.2.1.2.	Разширяване на вътрешните и международните партньорства и разширяване на междуобщинското сътрудничество.

V. Част ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

Индикативната финансова таблица представлява финансовата рамка на поетите ангажименти по изпълнението на плана от страна на всички партньори в местното развитие, при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация.

Ресурсите за реализацията на плана включват само планираните средства за реализацията на ключовите за развитието на общината мерки и проекти, които разширяват възможностите за инвестиции и мобилизират допълнителни ресурси в публичния и частния сектор.

Компонентите на индикативната финансова таблица обхващат:

- Определените приоритети за устойчиво интегрирано местно развитие през периода до 2020 г.;
- Общия и годишния обем на планираните средства за тяхната реализация;
- Източниците на финансиране за реализация на приоритетите в развитието на Общината, като се имат предвид конкретните проекти, включени в Програмата за реализация на ОПР;

- Относителния дял на предвидените средства по източници на финансиране в общата сума на поетите финансови ангажименти за реализацията на ОПР.

Източниците за финансиране на мерките и проектите, предвидени за реализация на приоритетите на ОПР, включат три групи финансови източници:

- ***местни публични източници***: общински бюджет, общински или други местни публични фондове и сметки (бюджетни и извънбюджетни);

- ***външни публични източници***: държавния бюджет, Структурни фондове и Кохезионен фонд на ЕС, фондове на ЕС в областта на земеделието/ развитие на селските райони и рибарството, други източници – банки, фондове и фондации, програми на ЕС/, международни финансови институции, средства на неправителствени организации в обществена полза и др. публични финансови източници;

- ***частни финансови източници***: средства от частни банки, фондове, инициативи, проекти и средства на частни фирми и неправителствени организации в частна полза.

В Таблица 76 е представена Индикативната финансова таблица по приоритетни области и източници на финансиране. Относителния дял на финансирането в отделните приоритети на Индикативната таблица е както следва:

- **<u>Приоритет 1.1.</u>** ***„Икономическо развитие, осигуряващо подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и повишаване качеството на човешкия ресурс, базирано на щадящо/екологосъобразно ползване на собствените ресурси“*** – %;
- **<u>Приоритет 1.2</u>.** ***„Стабилизиране, модернизиране и развитие на селското и горското стопанство“*** – %;
- **<u>Приоритет 2.1.</u>** ***„Изграждане на инфраструктурни мрежи и услуги обезпечаващи по-висок стандарт на живота“.*** – %;
- **<u>Приоритет 3.1</u>.** ***„Подобряване на устойчивостта и достъпността на територията“.*** – %;
- **<u>Приоритет 4.1</u>.** ***„Подобряване качествата на околната среда чрез намаляване на антропогенните замърсявания на територията“*** – %;
- **<u>Приоритет 4.2</u>.** ***„Опазване на околната среда и биоразнообразието“*** – %;
- **<u>Приоритет 5.1</u>.** ***„Подобряване качеството на публичните услуги и информираността на граждани и бизнес“*** – %.
- **<u>Приоритет 5.2</u>.** ***„Подобряване на програмния и проектен капацитет на община Чепеларе“*** – %.

Индикативната финансова таблица се разгръща в конкретни мерки и проекти, които се разписват в Програмата за реализация на ОПР с конкретни ориентировъчни стойности.

В процеса на изпълнение на ОПР могат да възникнат допълнителни потребности, които да наложат реализирането на допълнителни проекти.

Таблица 76 Индикативна финансова таблица (в хил.лв.)

Период 2014-2020	Обща стойност хил.лв.	Относителен дял %	Местно публично финансиране в хил. лв.			Външно публично финансиране в хил.лв.						Частно финансиране в хил. лв.	
ПРИОРИТЕТ			Общински бюджет	Местни публични фондове	Общ дял %	Централен бюджет	Общ дял %	Фондове на ЕС(1-5)*	Общ дял %	Други източници	Общ дял %	Фондове, фирми	Общ дял %
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Развитие на МСП, модернизация на земеделските производства и създаване на благоприятна среда за инвестиции с цел постигане на интелигентен икономически растеж, базиран на качествено образование и иновации“													
Приоритетна област 1.1. *„Икономическо развитие, осигуряващо подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и повишаване качеството на човешкия ресурс, базирано на щадящо/екологосъобразно ползване на собствените ресурси“*	49 290	17,48	420	0	0,85	150	0,30	2 035	4,13	45 985	93,29	700	1,42
Приоритетна област 1.2. *„Стабилизиране, модернизиране и развитие на селското и горското стопанство“.*	11 870	4,21	0	0	0	150	1,26	200	1,68	11 470	96,63	50	0,42
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 „Оптимизиране на капацитета и ефективността на съществуващата и новоизградената инфраструктура с цел подобряване качеството на живот и създаване на условия за социални и здравни грижи, отдих, спорт и развлечения“													
Приоритетна област 2.1. *„Изграждане на инфраструктурни мрежи и*	39 637	14,05	215	0	0,54	0	0	6 607	16,67	30540	77,05	2 275	5,74

Период 2014-2020	Обща стойност хил.лв.	Относителен дял %	Местно публично финансиране в хил. лв.			Външно публично финансиране в хил.лв.						Частно финансиране в хил. лв.	
ПРИОРИТЕТ			Общински бюджет	Местни публични фондове	Общ дял %	Централен бюджет	Общ дял %	Фондове на ЕС(1-5)*	Общ дял %	Други източници	Общ дял %	Фондове, фирми	Общ дял %
услуги обезпечаващи по-висок стандарт на живота“													
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 „Интегрирано развитие на територията и подобряване на териториалната устойчивост и достъпност“													
Приоритетна област 3.1. *„Подобряване на устойчивостта и достъпността на територията“*	168 729	59,83	8 715	0	5,17	20 650	12,24	55 314	32,78	70650	41,87	13 400	7,94
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4. „Ефективно управление на природните ресурси и опазване на околната среда“													
Приоритетна област 4.1. *„Подобряване качествата на околната среда чрез намаляване на антропогенните замърсявания на територията“*	10 902	3,87	270	0	2,48	0	0	9 922	91,01	480	4,40	230	2,11
Приоритетна област 4.2 *„Опазване на околната среда и биоразнообразието“*	458	0,16	0	0	0	0	0	458	100	0	0	0	0
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 5. „Изграждане на институционален капацитет за по-добро управление и по-високо качество на административн обслужване“													
Приоритет 5.1. *„Подобряване качеството на публичните услуги и*	906	0,32	77	0	8,50	0	0	649	71,63	180	19,87	0	0

Период 2014-2020	Обща стойност хил.лв.	Относителен дял %	Местно публично финансиране в хил. лв.			Външно публично финансиране в хил.лв.						Частно финансиране в хил. лв.	
ПРИОРИТЕТ			Общински бюджет	Местни публични фондове	Общ дял %	Централен бюджет	Общ дял %	Фондове на ЕС(1-5)*	Общ дял %	Други източници	Общ дял %	Фондове, фирми	Общ дял %
информираността на граждани и бизнес“													
Приоритет 5.2 *„Подобряване на програмния и проектен капацитет на община Чепеларе“*	230	0,08	0	0	0	0	0	160	69,57	70	30,43	0	0
общо:	**282 022**	**100**	**9 697**	**0**	**3,44**	**20 950**	**7,43**	**75 345**	**26,72**	**159 375**	**56,51**	**16 655**	**5,90**

Общата сума на поетите финансови ангажименти (задължения) е индикативна и може да претърпи корекции, в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства, чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

VI. Част СИСТЕМА ОТ ИНДИКАТОРИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

1. *Подход за разработването на системата от индикатори*

Съгласно Закона за регионално развитие се предвижда наблюдение и оценка на изпълнението на всички документи за регионално планиране и развитие, в т.ч. и на Общинския план за развитие 2014-2020 г. Изпълнението на ОПР е сложен процес, свързан с влиянието на различни политически, икономически и социални фактори в динамично променящата се среда. Ето защо е необходимо реализацията на ОПР да се възприема като непрекъснат процес на наблюдение, оценка и актуализация, анализ и адаптиране на съществуващите насоки за развитие и дейности към новите обстоятелства.

Наблюдението/мониторингът е систематично събиране, анализ и използване на информация, необходима за управлението и вземането на решения в процеса на работата по изпълнение на плана. Неговата основна функция е обратна връзка по отношение на процеса на реализация и предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности и в резултат на това, на стратегическите цели и приоритетни области на плана.

Системата от индикатори за наблюдение и оценка е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ОПР, като те са неразривно свързани с цялостният процес за наблюдение и оценка. Подборът на индикаторите се основава на специфичните характеристики на стратегическата част на ОПР, както и на целите и приоритетите на стратегическите документи, с които ОПР е свързан.

Планирането на системата от индикатори и структурирането ѝ в два основни компонента - **индикатори за въздействие и индикатори за резултат** съответства на Методическите указания за разработване на общинските планове за развитие 2014-2020 на МРРБ. Двата вида индикатори съвместно позволяват да се определи степента на постигане на целите и приоритетите от съдържанието на ОПР.

2. *Източници на информация*

Индикаторите дават обща информация за промените в социално-икономическото състояние на общината и за промените в развитието ѝ, отчитайки интервенцията по основни приоритети и мерки. Планираната система от индикатори е информационно

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

осигурена, като се предвиждат начини за проследяване на данните чрез използване на официални информационни и статистически източници.

Особено важно условие за обективната оценка е осигуряването на надеждни и прцизни източници на информация, която да захранва системата от индикатори.

Основното средство за събиране на информация е базата данни на Националния статистически институт, неговата текуща статистика и периодично издаваните сборници. Проведеното през 2011 г. национално преброяване предоставя ценна информация за демографското развитие на населението, образователното равнище и икономическата активност, включително и на общинско ниво. Данните позволяват добри базови стойности за сравнение в периода до 2020 г.

Възможности за получаване на търсената информация съществуват и по отношение на други обществени институции като РИОСВ, Областна дирекция „Земеделие" - Смолян, Агенция по заетостта, ВиК, ИВН, Басейнова дирекция – Пловдив, ТП „ДГС Хвойна" и др. Ключов източник представлява и общинската администрация и поддържаните от нея регистри и бази данни. Навременната им актуализация за целите на наблюдението и оценката на ОПР следва да се осигурява именно от информационните масиви на общинска администрация -Чепеларе.

3. *Видове индикатори*

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на ОПР отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. За целите на плана се използват два вида индикатори:

- индикатори за резултат;

- индикатори за въздействие.

Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и мерки за развитие на общината. По някои от мерките или приоритетите те могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетните направления и мерките, като се отита постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на специфичните и стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период.

Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи – с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината.

За разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Общинския план за развитие са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика.

Стратегическите цели представляват желаното и възможно бъдеще на община Чепеларе, докато приоритетните области представляват сферите на действие и интервенция. Двата елемента изискват към тях да се приобщят различни индикатори.

3.1. Индикатори за въздействие

Индикаторите за въздействие са разделени в пет категории, спрямо стратегическите цели на ОПР. Индикаторите за всяка цел са формулирани въз основа на ключовите компоненти от съдържанието на целите.

	Индикатори за въздействие	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Развитие на МСП, модернизация на земеделските производства и създаване на благоприятна среда за инвестиции с цел постигане на интелигентен икономически растеж, базиран на качествено образование и иновации“							
1.	Работещи предприятия	Бр./2012	435	435	440	ТСБ	+5
2.	Приходи от дейността на МСП	Хил.лв./2012	146 994	149 600	152 200	ТСБ	+5 206
3.	Нетни приходи от продажби на 1 жител	%/2012	18,016	18,70	19,90	ТСБ	+1,884
4.	Разходи за ДМА	Хил.лв./2012	12 726	13 250	13 900	ТСБ	+1 174
5.	Средно списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение	Бр./2012	2 577	2 660	2 800	ТСБ	+233
6.	Средногодишно равнище на безработицата	%/2013	14,8%	13%	12%	РСЗ	- 2,8

	Индикатори за въздействие	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
7.	Горовладелски кооперации	Бр./2013	23	23	23	Общината	0
8.	Обработваеми земи	Дка/2013	67 758	67 800	67 850	ОДЗ	+92
9.	Гори	Дка/2013	247 242	247 242	247 242	ОДЗ	0
10.	Земеделски стопанства	Бр./2010	795	810	850	ОДЗ	+55
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 „Оптимизиране на капацитета и ефективността на съществуващата и новоизградената инфраструктура с цел подобряване качеството на живот и създаване на условия за социални и здравни грижи, отдих, спорт и развлечения“							
1.	Гъстота на населението	%,2012	19,1	19,1	19,1	ТСБ	0
2.	Изграждане на нова инфраструктура базирана на ПЧП	Бр./2013	0	1	2	Общината	+2
3.	Действащи читалища	Бр./2013	9	9	9	Общината	0
4.	Музеи на територията на общината	Бр./2013	2	2	2	Общината	0
5.	Открити нови социални услуги	Бр./2013	0	2	5	Общината	+5
6.	Открити нови професионални паралелки, съобразно нуждите на пазара на труда	Бр./2013	0	2	3	Общината	+3
7.	Реализирани проекти в партньорство с общината	Бр./2013	0	2	4	Общината	+3
8.	Отпаднали ученици	Бр./2013	0	0	0	Общината	0
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 „Интегрирано развитие на територията и подобряване на териториалната устойчивост и достъпност“							
1.	Реализиране на проекти за регионална транспортна свързаност	Бр./2013	0	1	2	Общината	+2
2.	Рехабилитация на уличната пътна мрежа и площади	%./2013	0	15	25	Общината	+25
3.	Рекултивация на общинското депо	Бр./2013	0	1	1	Общината	+1
4.	Проекти подобряващи енергийната ефективност	Бр./2013	0	3	6	Общината	+6
5.	Загуби на вода по водопроводната мрежа	%/2013	49	45	35	ВиК	-14
6.	Абонати с канализация	Бр./2013	3 559	3 700	4 000	ВиК	+441

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за въздействие	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
7.	Газифициране на общински, държавни, търговски обекти и жилища	%/2013	0	15	20	Общината	+20
8.	Благоустрояване на специализираната инфраструктура	Бр./2013	0	4	8	Общината	+8
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4. „Ефективно управление на природните ресурси и опазване на околната среда“							
1.	Разработване на планове за защитените територии и зони	Брой/ 2013 г.	0	2	4	Общината	+4
2.	Разработване на програма за опазване на околната среда	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1
3.	Разработване на Програмата и План за управление на отпадъците.	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1
4.	Разделно събиране на отпадъците	%/2013	0	30	50	Общината	+50
5.	Създаване на общинско предприятие за сметопочистване, сметоизвозване и снегопочистване	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1
6.	Компостиране на органичните отпадъци	%/2013	20	30	50	Общината	+30
7.	Проекти предотвратяващи свлачища и ерозионни процеси	Брой/ 2013 г.	0	2	3	Общината	+3
8.	Реализиране на проекти опазващи околната среда	Брой/ 2013 г.	0	2	5	Община	+5
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 5. „Изграждане на институционален капацитет за по-добро управление и по-високо качество на административното обслужване“							
1.	Предоставяни онлайн услуги за граждани и фирми	Брой/2013 г.	0	3	5	Община	+5
2.	Менажирани проекти от община Чепеларе общо	Брой/2013 г.	6	15	24	Община	+18
3.	Реализирани проекти в партньорство с МСП	Брой/2013 г.	0	1	3	Община	+3
4.	Аутсорсвани услуги	Брой/ 2013 г.	0	1	3	Община	+3
5.	Създадени ПЧП	Брой/2012 г.	0	2	3	Община	+3

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

3.2. *Индикатори за резултат*

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
Приоритетна област 1.1. „Икономическо развитие, осигуряващо подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и повишаване качеството на човешкия ресурс, базирано на щадящо/екологосъобразно ползване на собствените ресурси“							
1.	Работещи микропредприятия до 9 човека	Бр./2012	397	397	399	ТСБ	+2
2.	Работещ малки предприятия (от 10 до 49 човека)	Бр./2012	34	34	36	ТСБ	+2
3.	Работещи средни предприятия	Бр./2012	4	4	5	ТСБ	+1
4.	Изградени нови МСП	Бр./2014	0	3	7	Общината	+7
5.	Модернизирани МСП	Бр./2014	0	5	9	Общината	+9
6.	Средства за подслон и места за настаняване	Бр./2012	55	57	59	НСИ	+4
7.	Реализирани нощувки от средствата за подслон и местата за настаняване	Бр./2012	223 569	224 200	225 600	НСИ	+2 031
8.	Хотели	Бр./2012	28	29	31	НСИ	+3
9.	Реализирани нощувки от хотелите	Бр./2012	171 220	172 200	173 560	НСИ	+2 340
10.	Реализирани нощувки от чужденци в средствата за подслон, местата за настаняване и хотелите	Бр./2012	12 123 058	124 100	125 900	НСИ	+ 2 842
11.	Категоризирани обекти от община Чепеларе	Бр./2013	387	390	405	Общината	+18
12.	Легла на категоризираните обекти от община Чепеларе	Бр./2013	1 949	2 000	2 070	Общината	+121
13.	Категоризирани (МИЕ) туристически обекти в к.к. Пампорово	Бр./2013	39	40	42	МИЕ/ Общината	+3
14.	Легла на категоризираните от МИЕ туристически обекти в к.к.	Бр./2013	4 110	4 250	4 410	МИЕ/ Общината	+300

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
	Пампорово						
15.	Регистрирани безработни през годината	Бр.2013 г.	566	510	480	РСЗ	- 86
16.	Разработени нови туристически и вело маршрути	Бр.2013 г.	0	3	6	Общината	+6
17.	Търговски обекти за промишлени стоки	Бр.2013 г.	53	2	9	Общината	+6
18.	Хранителни магазини и обекти за хранене	Бр.2013 г.	264	265	272	Общината	+8
19.	Проведени професионално-обучителни курсове	Бр./2013	0	4	10	Общината	+10
20.	Провеждане на маркетингови и рекламни кампании за популяризиране на туризма	Бр./2013	0	3	6	Общината	+6
Приоритетна област 1.2. „Стабилизиране, модернизиране и развитие на селското и горското стопанство“							
1.	Изградени нови ферми	Бр./2013	0	2	5	Общината	+5
2.	Обновени ферми	Бр./2013	0	3	6	Общината	+6
3.	Говеда	Бр./2013	731	870	950	ОДЗ	+219
4.	Овце	Бр./2013	4 987	5 450	6 700	ОДЗ	+1 713
5.	Птици	Бр./2013	1 844	2 700	3 500	ОДЗ	+1 656
6.	Пчелни семейства	Бр./2013	445	495	655	ОДЗ	+210
7.	Реализирани проекти за естествено и изкуствено залесяване	Бр./2013	0	6	15	Общината ДГС	+15
8.	Презалесени гори след пожари	Бр./2013	0	1	3	Общината ДГС	+3
9.	Изпълнени проекти за оползотворяване на дървесните отпадъци	Бр./2013	0	1	3	Общината ДГС „Хвойна“	+3
Приоритетна област 2.1. „Изграждане на инфраструктурни мрежи и услуги обезпечаващи по-висок стандарт на живота“							
1.	Разширяване капацитета на ДЦСХ –	Бр./2013	10	15	20	Общината	+10

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
	с.Хвойна						
2.	Разширяване обхвата на Обществената трапезария	Бр./2013	85	100	140	Общината	+55
3.	Разширяване капацитета на ЦНСТ – с.Павелско	Бр./2013	15	20	25	Общината	+10
4.	Действащи индивидуални практики за първична медицинска помощ	Бр./2013	8	8	8	Общината	0
5.	Действащи индивидуални практики за първична дентална медицина	Бр./2013	6	8	6	Общината	0
6.	Действащи индивидуални практики за специализирана медицинска помощ	Бр./2013	3	4	6	Общината	+3
7.	Кабинет за лабораторни изследвания	Бр./2013	1	1	2	Общината	+1
8.	Проведени празници и фестивали (годишно)	Бр./2013	18	20	22	Общината	+4
9.	Проведени спортни инициативи	Бр./2013	5	20	32	Общината	+27
10.	Изградени нови спортни обекти	Бр./2013	0	3	6	Общината	+6
11.	Обновени спортни обекти в училищата	Бр./2013	0	3	5	Общината	+5
12.	Изградени нови детски площадки	Бр./2013	0	3	7	Общината	+7
13.	Обновени и оборудвани помещения за извънучилищни занимания на учениците.	Бр./2013	0	4	8	Общината	+8
14.	Изградени консултативни центрове за деца и родители	Бр./2013	0	1	3	Общината / ДСП	+3
15.	Обновени здравни служби (център за спешна медицинска помощ, кабинети за първична медицинска помощ и кабинети по дентална медицина)	Бр./2013	0	5	15	Общината	+15
16.	Изграждане на болница за белодробни заболявания	Бр./2013	0	0	1	Общината	+1
17.	Рехабилитирани и оборудвани	%/2013	0	30	60	Общината	+60

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
	спортни съоръжения						
18.	Създаване на демонстрационно-търговски център на занаятите в град Чепеларе.	Бр./2013	0	1	1	Общината	+1
19.	Санирани обществени сгради	Бр./2013	0	7	15	Общината	+15
20.	Санирани училищни сгради и детски градини	Бр./2013	0	5	8	Общината	+8
21.	Обновени читалища и музеи	Бр./2013	0	5	11	Общината	+11
Приоритетна област 3.1. „Подобряване на устойчивостта и достъпността на територията“							
1.	Рехабилитация и изграждане на общинска пътна инфраструктура	Км./2013	0	17	48	Общината	+48
2.	Реализирани проекти за рехабилитация на уличната мрежа	Бр./2013	0	3	6	Общината	+6
3.	Свързаност на абонатите към водоснабдителната мрежа	%/2013	95	100	100	ВиК	+5
4.	Подмяна на тръбите от водопроводите	%/2013 (21,5 км)	0	15	40	ВиК	+40
5.	Изграждане на ПСОВ	Бр./2013	2	3	8	ВиК	+6
6.	Обновяване на канализационната мрежа	%/2013 (24 414м)	0	10	30	ВиК	+30
7.	Почистване коритата на реките	Бр./2013	0	2	5	Общината	+5
8.	Подмяна на уличните лампи с енергоспестяващи	%/2013	0	40	70	Общината	+70
9.	Изграждане (възстановяване) на ВЕЦ	Бр./2013	0	1	1	Общината	+1
10.	GSM покритие	%/2013	99,54	100	100	Общината	+0,46
11.	Изграждане на газова инфраструктура	%/2013	0	40	100	Общината	+100
12.	Подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд	%/2013	14	25	35	Общината	+21
13.	Домакинства с осигурен достъп до Интернет	%/2013	35	55	60	Общината	+25
Приоритетна област 4.1. „Подобряване качествата на околната среда чрез намаляване на антропогенните замърсявания на територията“							

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
1.	Рехабилитирани и изградени нови зелени площи и междублокови пространства	кв.м/2014	0	1 000	4 000	Общината	+4 000
2.	Изградени площадки и съоръжения намаляващи замърсяванията в населените места	Брой/2013	0	5	10	Общината	+10
3.	Регистрирани замърсявания на почва, въздух и вода	Брой/2012 г.	0	0	0	РИОСВ	0
4.	Партньорства с НПО при реализацията на екологични проекти	Брой/ 2013 г.	0	3	5	Общината	+5
5.	Проведени обществени инициативи за почистване на замърсени терени на територията на общината	Брой/ 2013 г.	1	5	10	**Общината**	+9
Приоритетна област 4.2 „Опазване на околната среда и биоразнообразието“							
1.	Залесявания с местни дървесни видове	Брой/ 2013 г.	2	5	12	Общината	+10
2.	Изграждане на интерактивна изложба „Чепеларе в четири сезона“	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1
3.	Реализирани училищни проекти за биоразнообразието	Брой/ 2013 г.	0	3	6	Общината	+6
Приоритет 5.1. „Подобряване качеството на публичните услуги и информираността на граждани и бизнес“							
1.	Ремонт и обновяване на общинските помещения предлагащи услуги	Брой/ 2013 г.	0	3	6	Общината	+6
2.	Подмяна на софтуера и хардуера в общината	%/2013	30	60	100	Общината	+70
3.	Обновена система за комплексен електронен документообмен в общинска администрация	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1
4.	Изграждане на единна информационна система между	Брой/ 2013 г.	0	1	1	Общината	+1

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
	община и кметства						
5.	Създадени нови електронни услуги	Брой/ 2013 г.	0	3	6	Общината	+6
6.	Проведени обучения	Брой/ 2013 г.	4	14	21	Общината	+17
7.	Проведени пресконференции популяризиращи постигнатите резултати	Брой/ 2013 г.	2	8	16	Общината	+14
8.	Допитвания до населението по важни въпроси	Брой/ 2013 г.	1	4	8	Общината	+7
9.	Създаване на местни медии и информационни материали	Брой/ 2013 г.	1	2	3	Общината	+2
10.	Разработени (актуализирани) общински политики	Брой/ 2013 г.	3	7	9	Общината	+6
11.	Разработени оценки за изпълнение на ПРСР	Брой/ 2013 г.	0	1	2	Общината	+2
Приоритет 5.2 „Подобряване на програмния и проектен капацитет на община Чепеларе“							
1.	Проведени обучителни курсове и семинари	Брой/ 2013 г.	0	3	7	Общината	+7
2.	Обучени общински служители	Брой/ 2013 г.	0	20	40	Общината	+40
3.	Обучени представители на партньорите	Брой/ 2013 г.	0	12	25	Общината	+25
4.	Създадени международни партньорства	Брой/ 2013 г.	3	4	6	Общината	+3
5.	Реализирани междуобщински инициативи	Брой/ 2013 г.	0	1	3	Общината	+3

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

	Индикатори за резултат	Мярка/ период	Начална стойност	Междин-на стойност 2017	Целева стоност 2020	Източник на информа-ция	Измене-ние
6.	Обменени положителни практики	Брой/ 2013 г.	0	2	4	Общината	+4

Подборът на индикаторите спрямо стратегическите цели и приоритети, в съчетание с конкретните мерки на интервенция, позволяват успешното прилагане на системата за наблюдение, оценка и актуализация на плана.

VII. Част СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, АКТУАЛИЗАЦИЯ И ОЦЕНКА

Наблюдението(мониторингът), контролът и оценката дават информация за напредъка при изпълнението на ОПР, а неговата публичност и прозрачност формират общественото мнение за качеството на реализираните политики. Ето защо тези действия са много важни за постигането на добри резултати от ОПР, като се осъществяват прецизно и в единство.

Основните участници в дейностите по наблюдение и оценка на ОПР са общинския съвет на община Чепеларе, кмета, общинската администрация, кметовете на населени места и кметските наместници, разнообразните звена, осигуряващи информация, заинтересованите страни и обществените партньори.

Общинският съвет е ръководния орган за наблюдението на ОПР. Представители на общинския съвет участват, както в разработването на настоящия план, така и в последващия мониторинг и оценка.

Общинския съвет е определен като основен орган за наблюдение на ОПР. Съгласно чл. 81 от Правилника за прилагане на ЗРР неговите функции, включват:

- осигуряване на информация и данни и прилагане на система от индикатори за наблюдение по отношение на реализацията на целите и приоритетите за местно развитие;
- координация на дейностите по наблюдението между централните и местните органи на изпълнителната власт, други заинтересувани органи, организации и юридически лица на основата на принципа за партньорство;

- обсъждане и одобряване на доклади за наблюдението на документа, осигуряване на комуникация и взаимодействие с административните структури, участващи в процеса на изпълнение ОПР;

- разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски;

- определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност.

Кметът на общината организира наблюдението на ОПР. Основният инструмент за наблюдение и оценка е Годишния доклад за изпълнението на ОПР, подготвян в началното на всяка година, с изключение на първата.

Годишните доклади ще предоставят информация за:

- социалните, икономическите и екологичните промени на територията на общината и прилежащата и външна среда;

- степента на изпълнение на зададените цели, приоритети и мерки;

- конкретните резултати от изпълнението на задълженията на компетентните органи по изпълнението на плана;

- идентифицираните проблеми и предприетите мерки за тяхното преодоляване, както и предложения за подобряване на системата за наблюдение и изпълнение на ОПР;

- информация за предприетите мерки за осигуряване на публичност, използваните начини за събиране на информация и последващ анализ, функционирането на формираните партньорства.

Кметът въвежда и контролира процедурата за подготовката на годишните доклади, след което ги предлага за одобрение от Общинския съвет. След одобрението докладът се изпраща и до председателя на Областния съвет за развитие на Област Смолян.

Важна роля в подготовката и изпълнението на Общинския план за развитие имат и специализираните звена в общинската администрация. Освен взаимодействието със заинтересованите страни, администрацията събира и обработва информация по наблюдението и оценката на плана. Съществена дейност в това отношение имат експертните функции на специализираните звена при анализа на натрупаната база данни.

Кметовете и кметските наместници също са важна част от системата за наблюдение и оценка. Те наблюдават реализацията на предвидените мерки и тяхното въздействие по населени места и осигуряват информация за състоянието и тенденциите в развитието им.

Наблюдението, контролът и оценката на изпълнението на Общинския план за развитие на община Чепеларе са основна част от действията на екипите, прилагащи плана, защото чрез тези мерки своевременно може да се реагира при актуализиране и коригиране на приоритетите и реализираните действия, когато резултатите се разминават с планираните – например при съществена промяна на външната среда.

За периода на действие на плана ще бъдат изработени две оценки – междинна и последваща. Изработването на Междинната оценка е предвидено за първата половина на 2018 г. Тя ще проследи:

- първоначалните резултати от изпълнението на плана и неговия напредък по отношение на постигане на съответните цели;
- използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение;
- актуалността на плана спрямо настъпилите промени във вътрешната и външната среда;
- ефективността му;

Кметът внася Междинната оценка за обсъждане в Общинския съвет. При съвпадение на периода с Годишния доклад, може същия да не се представи, тъй като ще дублира анализа, който ще направи Междинната оценка. След одобрението на Междинната оценка от Общинския съвет формално процеса приключва. В случаите когато се прецени от Междинната оценка, се извършва и актуализацията на плана в съответствие със изискванията на ЗРР. Главните причини за актуализация на плана могат да бъдат продиктувани от динамични социално - икономически процеси, съществени изменения в екологичната обстановка, важни промени настъпили в законодателството и в стратегическата рамка на планиране, основните секторни политики, плановете и програмите. Междинната оценка следва да оцени значимостта на настъпилите изменения и адекватността на наличния ОПР спрямо тях, като се извърши анализ и преценка за целесъобразността за изработката на актуализиран документ за оставащото време от програмния период.

Последващата оценка отчита целия период до 2020 и включва:

- цялостна оценка на постигнатите резултати и общото въздействие на плана;
- ефективността и ефикасността на вложените ресурси;
- анализ на устойчивостта на резултатите, както и на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на плана;
- изводи и препоръки.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Последващата оценка трябва да бъде изготвена до 12 месеца след приключване на плана.

Техническото изпълнение на дейностите, свързани с прилагането на мониторинга и оценката, се извършва от екипа на общинска администрация. За по-голяма обективност на оценката е възможно и привличане на външни експерти.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица 77 Система за наблюдение и оценка на общинския план

Етапи		Разработва-не на ОПР		Реализиране на ОПР																												
Година		2014		2014								2016				2017				2018				2019				2020				2021
Тримесечие		1	2	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
Дейности																																
Участници	Кмет на общината	Кон.	Диск.	ПИ	ПО	ПИ	Изп.	ГД	Изп.	Изп.	Изп.	ГД	Изп.	Изп.	Изп.	ГД	Изп.	Изп.	ПИ	МО	АОП	Изп.	Изп.	ГД	Изп.	Изп.	Изп.	ГД	Изп.	Изп.	ПИ	ПО
	Общинск и съвет	Кон.	Од.	ПИ	ПО	ПИ	Изп.	Од.	Изп.	Изп.	Изп.	Од.	Изп.	Изп.	Изп.	Од.	Изп.	Изп.	ПИ	ПИ	Од.	Изп.	Изп.	Од.	Изп.	Изп.	Изп.	Од.	Изп.	Изп.	ПИ	ПО
	Общинска админи-страция	Инф.	Обс.	ПИ	ПИ	ПИ	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Инф.	ГД	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Инф.	Изп.
	Заинте-ресовани страни	Инф.	Обс.	ПИ	ПИ	ПИ	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Инф.	Диск	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.	Изп.		Изп.

ЛЕГЕНДА			
Събиране на информация	Инф.	Първоначална/последваща оценка	ПО
Провеждане на дискусии, фокус групи, анкети	Диск.	Годишен доклад	ГД
Консултиране	Кон.	Междинна оценка	МО
Публично обсъждане	Обс.	Публичност и информираност	ПИ
Организиране реализацията на ОПР	Орг.	Актуализиран ОПР	АОП
Одобряване	Од.	Изпълнение на ОПР	Изп.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

VIII. Част ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Общинският план за развитие на община Чепеларе може да бъде ефективен инструмент за пълноценна реализация на целите му единствено при активен обмен на идеи и координирани действия между всички заинтересовани страни по време на двата етапа от ОПР - разработването и реализацията му.

Публичното представяне на документа е възможност за натрупване на информация и идеи, реализирането на партньорства и повече възможности за съвместни действия.

Главната цел на действията за прилагане на принципа на партньорство е да се осигури прозрачност и да се информират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика. Освен това партньорството осигурява мултипликация на резултатите за интегрирано устойчиво развитие, увеличава ползите за местната общност като цяло, както и мотивира заинтересованите страни за активно участие в процеса на реализация на плана. Само в партньорство може да се осигури воденото от общността местно развитие на което се поставя специален акцент в новите стратегически документи в т.ч. и в Областната стратегия за развитие на Област Смолян.

Основните принципи на партньорство, върху които се основава стратегическата концепция за местно развитие, формулирана в ОПР, са:

- партньорство между всички институции, заинтересовани лица и структури на гражданското общество в процеса на разработване и реализация на документа;
- координация и ефективно взаимодействие между всички институционални звена с отговорности по реализация на плана за постигане на неговите цели и приоритети;
- еднопосочност и концентрация на усилията, човешките и материални ресурси за осъществяване на плана;
- интегриране на действията, осъществявани от различните партньори за постигане на комплексен социално-икономически ефект;
- откритост към предложенията на партньорите и заинтересованите страни и адаптивност към променящите условия на средата;

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе", в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

В рамките на разработването на документа се представиха и популяризираха работните предвиждания на ОПР, начините за реализация на неговите цели и приоритети, очакваните конкретни ползи за развитието на общината и нейната общност. Отчетоха се разнообразните интереси и съображения с оглед постигането на балансиран, реалистичен и отразяващ местните потребности документ. Постигането на обществена ангажираност към плана бе разгледано като първата стъпка към неговото успешно изпълнение. За тази цел в разработването и общественото обсъждане на плана се включиха освен представителите на бизнеса, НПО, граждани, общинска администрация и кметове на населени места и представителите на Общинския съвет.

Публичното представяне на ОПР се осъществи чрез публично обсъждане със заинтересованите страни.

Наред с това бе разработена анкета, която събра мненията на част от заинтересованите страни, както и точна информация за приоритетните сфери на интервенция за периода 2014-2020 г.

С оглед осигуряване на информация и публичност във всеки един момент в процеса на разработването на ОПР, текуща информация бе качвана на интернет страницата на община Чепеларе.

Получените в процеса на обсъждане и консултации аргументирани предложения и становища, бяха отразени в окончателния вариант на документа.

При прилагане на изискванията включени в настоящия документ Общинският план за развитие може да се изпълни успешно, тъй като е базиран на обективни потребности и надеждни ресурси.

IX. Част ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Програмата определя пакета от мерки и проекти за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода до 2020 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите.

Програмата за реализация на общинския план за развитие има 7-годишен период на действие и може да бъде актуализирана периодично, в зависимост от условията и

прогнозите за реализацията на Общинския план за развитие, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане на целите и приоритетите за развитие.

Основни компоненти на програмата са:

1. Стратегическите цели, приоритетните насоки и специфичните цели.
2. Мерките и предвидените дейности за подкрепа и осигуряване на схемите за финансиране, включително от фондовете на ЕС и други финансови инструменти и източници.
3. Списък на проектите, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата, финансовите и времевите параметри, както и отговорните звена.

За да се постигне желания успех на ОПР е необходимо е да се изпълнят голяма част от залегналите в Програмата проекти, през цялото време да се следи за постигнатите резултати и успоредно с това да се осигурява адекватна информираност, участие и мотивация на заинтересованите страни и цялата местна общност в процеса на наблюдение.

X. Част ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Възможните мерки за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени, за които община Чепеларе би могла да съдейства, са свързани с кандидатстване по проекти в областта на енергетиката, транспорта, селското и горското стопанство, управлението на отпадъците и водите, опазване чистотата на атмосферния въздух, индустрията и други сектори на националната икономика, които могат да доведат до намаляване емисиите на парникови газове или поглъщането им посредством изпълнение на следните примерни мерки.

Тези други мерки могат да включват:

- повишаване на енергийната ефективност; увеличаване дела на енергията от възобновяеми източници за собствени нужди, както и за покриване на обществени

разходи за вече съществуващи проекти за производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници;

- залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- залесяването и повторното залесяване може да бъдат осъществявани само с местни видове, обитавали или обитаващи съответния регион или географски пояс, а използваните методи трябва да бъдат природосъобразни и да отчитат научните достижения в тази област и опита с адаптацията към климатичните промени на страните, подписали РКОНИК;
- разработване и внедряване на екологични технологии, които стимулират повишаването на енергийната ефективност и/или използването на енергия от възобновяеми източници; разработване и въвеждане на политика за ограничаване изменението на климата с цел изпълнение на задълженията по Протокола от Киото;
- образователни мерки, научни изследвания и мерки за подобряване на административния капацитет и управлението на дейностите по политиката по ограничаване изменението на климата;
- повишаване информираността на широката общественост по въпроси, свързани с изменението на климата;
- насърчаване на преход към видове транспорт с ниски емисии и обществен транспорт; мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност и изолацията на жилищата или към предоставяне на финансова помощ за преодоляване на социалните последици от увеличаване цената на електроенергията за домакинства с ниски и средни доходи, както и мерки за насърчаване използването на енергия от възобновяеми енергийни източници от домакинствата за покриване на лични нужди.

XI. Част ПРИЛОЖЕНИЯ

<u>Приложение 1</u>. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ 2014 – 2020 г.

<u>Приложение 2</u>: Анализ на социологическото проучване

<u>Приложение 3</u>: Анализ на нуждите на заинтересованите страни

<u>Приложение 4</u>. Публично-частни партньорства

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Източник на финансиране:

Оперативна програма "Административен капацитет", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Приоритетна ос I:

„Добро управление ”

Подприоритет 1.3:

„Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики”

Бюджетна линия:

BG051PO002/13/1.3-07

Бенефициент:

Община Чепеларе

Изпълнител:

ДЗЗД „Чепеларе 2020“

2014 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики в община Чепеларе ”, в изпълнение на Договор №13-13-138/ 28.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд